

17 dec. 1921

BETÄNKANDE

MED

FÖRSLAG TILL FÖRORDNING ANGÅENDE TILLVERKNING OCH BESKATTNING AV MALTDRYCKER M. M.

AVGIVET AV

1920 ÅRS MALTDRYCKSSAKKUNNIGA

Ur KB:s samlingar

Digitaliserad år 2016

National Library
of Sweden

STOCKHOLM 1922
IVAR HÆGGSTRÖMS BOKTRYCKERI AKTIEBOLAG
213033

17 dec. 1921

BETÄNKANDE

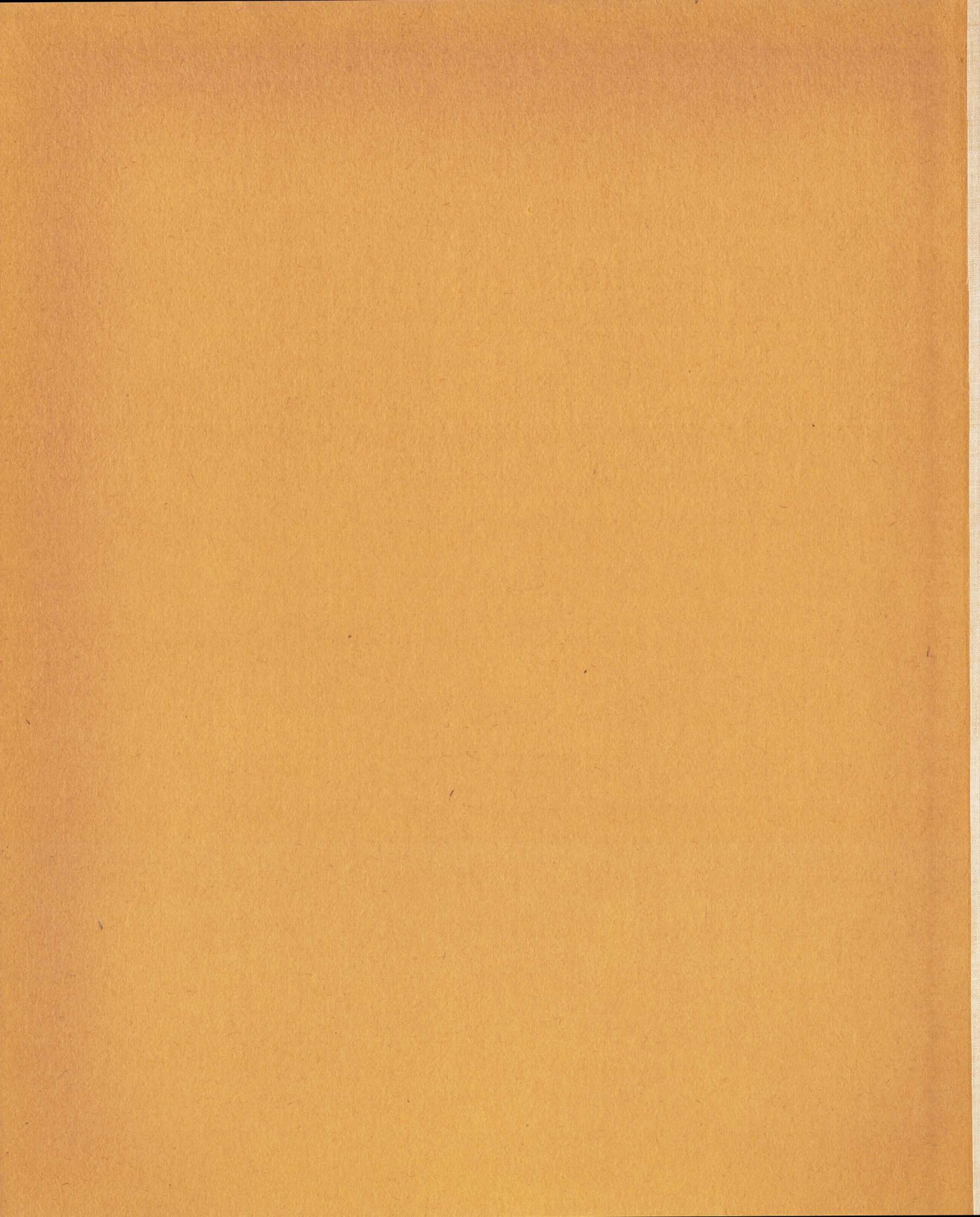
MED

FÖRSLAG TILL FÖRORDNING ANGÅENDE TILLVERKNING OCH BESKATTNING AV MALTDRYCKER M. M.

AVGIVET AV

1920 ÅRS MALTDRYCKSSAKKUNNIGA

STOCKHOLM 1922
IVAR HÆGGSTRÖMS BOKTRYCKERI AKTIEBOLAG
213083

BETÄNKANDE

MED

FÖRSLAG TILL FÖRORDNING ANGÅENDE TILLVERKNING OCH BESKATTNING AV MALTDRYCKER M. M.

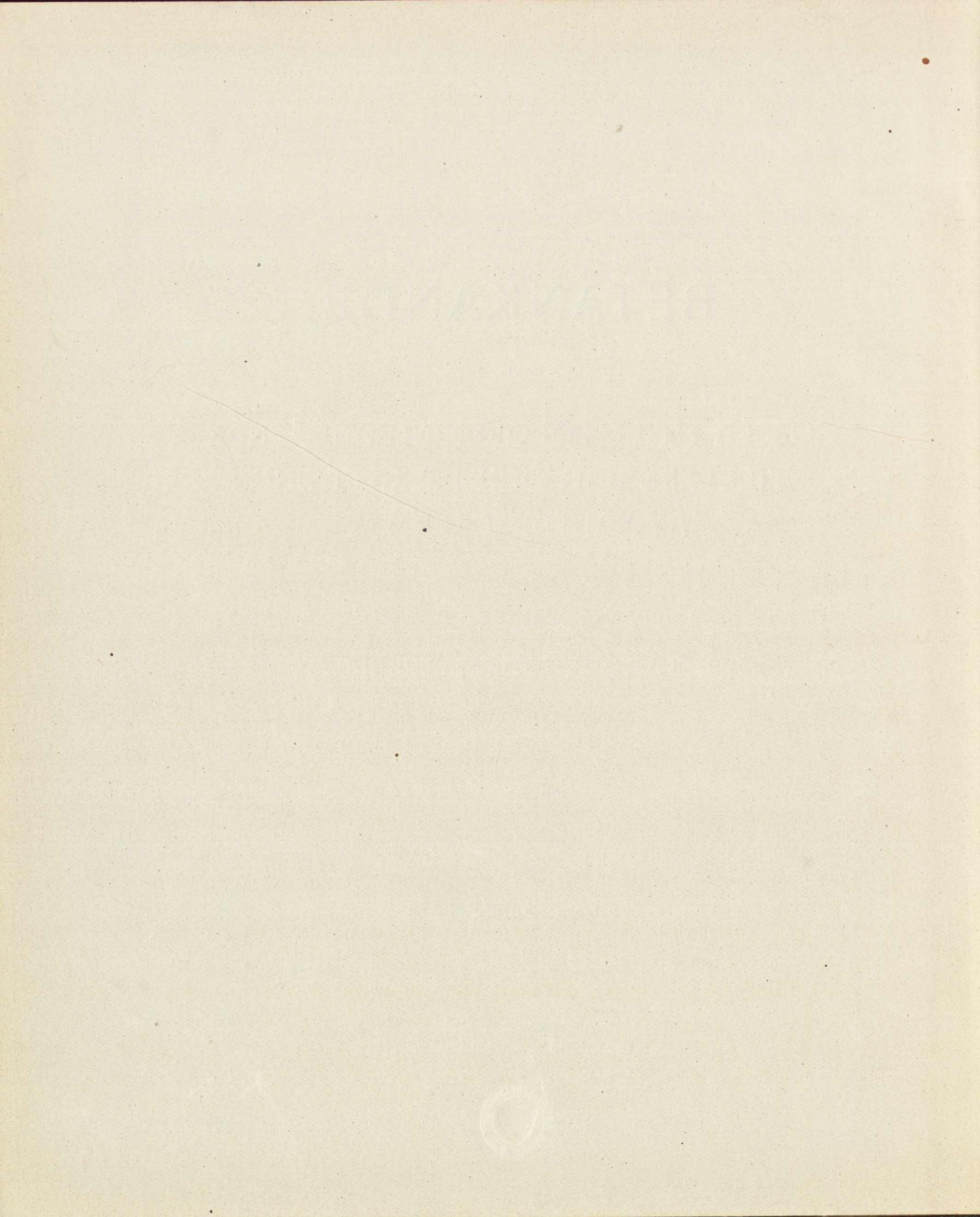
AVGIVET AV

1920 ÅRS MALTDRYCKSSAKKUNNIGA

STOCKHOLM 1922
IVAR HÆGGSTRÖMS BOKTRYCKERI AKTIEBOLAG

213033

Till

Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Finansdepartementet.

Sedan Kungl. Maj:t den 15 oktober 1920 bemyndigat dåvarande chefen för finansdepartementet att tillkalla tre sakkunniga personer för att inom nämnda departement verkställa en allsidig utredning av frågan, huruvida och under vilka förutsättningar förbud mot försäljning inom riket av maldrycker, vilka innehålla mer än 3,6 volymprocent alkohol, må kunna stadgas, ävensom snarast möjligt ingiva det förslag, vartill utredningen kunde föranleda, tillkallade departementschefen samma dag för ändamålet undertecknade Thunberg, Almgren och Sävström, och uppdrogs åt undertecknad Thunberg att i egenskap av ordförande närmast leda de sakkunnigas arbete.

Sedermera förordnade dåvarande departementschefen den 30 november 1920 byråchefen Einar J:son Thulin att vara sekreterare hos sakkunniga.

Sedan sakkunniga numera slutfört sitt arbete, få sakkunniga härmed vördsamt överlämna ett betänkande innehållande den äskade utredningen ävensom

1. förslag till förordning angående tillverkning och beskattning av maldrycker,
2. förslag till förordning angående förbud mot införsel och försäljning inom riket av exportöl,
3. förslag till förordning angående ändrad lydelse i vissa delar av förordningen den 14 juni 1917 (nr 340), angående försäljning av rusdrycker,
4. förslag till förordning angående ändrad lydelse av 7 och 12 §§ i förordningen den 11 juli 1919 (nr 406) angående försäljning av pilsnerdricka, samt

5. förslag till förordning angående ändrad lydelse av 2, 3 och 11 §§ i förordningen den 9 juni 1905 (nr 36 sid. 32) angående försäljning av tillagade, alkoholfria drycker och svagdricka.

Genom remisser hava till sakkunnige överlämnats för att tagas i övervägande vid fullgörandet av det åt de sakkunnige meddelade uppdraget följande ärenden, nämligen:

en den 15 december 1914 dagtecknad framställning från Svenska bryggareföreningen om angivande av alkoholhalten i viktsprocent i stället för i volymprocent och

en den 14 september 1920 dagtecknad framställning från Sveriges svagdricksbryggares förening om rätt för skattefria bryggerier i vissa fall att även tillverka pilsnerdricka.

Ifrågavarande remitterade handlingar återgå härjämte.

Därjämte överlämnas handlingarna i vissa av sakkunnige föranstaltade utredningar.

Undertecknad Almgren har hyst en från sakkunniges majoritet avvikande mening, som finnes intagen i den till detta betänkande fogade reservationen.

Stockholm den 17 december 1921.

TORSTEN THUNBERG.

B. ALMGREN.

AUGUST SÄVSTRÖM.

Einar J:son Thulin.

Förslag till förordning angående tillverkning och beskattning av maltdrycker.

Häri genom förordnas som följer:

I KAP.

Allmänna bestämmelser.

1 §.

1. Den, som vill idka tillverkning av maltdrycker till avsalu, skall, utöver vad författningarna i allmänhet föreskriva såsom villkor för rätt att utöva näring, vara understadgad de föreskrifter, som beträffande sådan tillverkning i denna förordning finnas stadgade.

Tillverkning till avsalu.

2. Hembrygd av maltdrycker för eget behov, men ej till avsalu, må, utan hinder av föreskrifterna i denna förordning, företagas av envar, som icke idkar värdshusrörelse eller handel med maltdrycker eller tillverkning av sådana drycker till avsalu.

Hembrygd.

3. Denna förordning äger icke tillämpning å tillverkning av maltextrakt; sådan tillverkning bedrivs under de villkor och den kontroll, Kungl. Maj:t särskilt föreskriver.

Maltextrakt.

2 §.

Maltdryck, innehållande mer än tre och sex tiondels volymprocent alkohol, må icke till salu utbjudas inom riket i annan ordning än i 23 § stadgas.

Förbud mot försäljning av vissa malt-drycker.

3 §.

1. Maltdrycker indelas i försäljningsavseende i *första klassen*, omfattande maltdrycker, som äro alkoholfria eller ej innehålla mer än två och en fjärdedels volymprocent alkohol;

Definitioner.

andra klassen, omfattande maltdrycker, som icke äro hänförliga till första klassen och vilka ej innehålla mer än tre och sex tiondels volymprocent alkohol.

2. Maltdrycker indelas i tillverkningsavseende i *svagdricka*, varje till första klassen hänförlig maltdryck, som är inbryggd med en stamvört, vilkens extrakthalt icke överstiger sex procent;

maltdricka, varje till första klassen hänförlig maltdryck, som är inbryggd med en stamvört, vilkens extrakthalt överstiger sex procent;

lättöl, varje till andra klassen hänförlig maltdryck, som är inbryggd med en stamvört, vilkens extrakthalt icke överstiger nio och en halv procent;

maltöl, varje till andra klassen hänförlig maltdryck, som är inbryggd med en stamvört, vilkens extrakthalt överstiger nio och en halv procent;

exportöl, varje maltdryck, vilkens alkoholhalt överstiger tre och sex tiondels volymprocent alkohol;

3. I denna förordning förstås med

skattefritt bryggeri, varje bryggeri, där, på grund av tillståndsbevis, endast svagdricka må tillverkas;

skattepliktigt bryggeri, varje annat bryggeri, där på grund av tillståndsbevis, maltdrycker må tillverkas; samt

tillverkare, den person, vilken såsom ägare, innehavare, verkställande direktör, disponent eller i annan egenskap har högsta inseedet över bryggeriets skötsel.

4. Tillverkningsår räknas från och med den 1 oktober till och med den 30 september.

4 §.

Beteckning å
drycker.

Maltdryck må från bryggeri endast utlämnas på kärl, som äro stämplade med såväl bryggeriets namn som beteckningen för den klass, vartill maltdrycken jämlikt 3 § 1 mom. är hänförlig. I stället för bryggeriets namn må dock användas en av vederbörande överkontrollör godkänd, såsom ursprungsbeteckning lämplig förkortning därav eller ock bryggeriets inregistrerade varumärke.

Beträffande buteljer må denna stämpling ske å korken eller proppen, enligt av kontrollstyrelsen meddelade anvisningar.

När kärl, som innehåller maltdryck, är försett med etikett, skall klassbeteckningen vara tydligt framträdande och anbragt före den övriga texten.

Vad sålunda stadgats äger ej tillämpning, därest maltdrycken av köpare avhämtas i öppna kärl.

5 §.

Grunderna för
bryggerikon-
trollen.

1. Tillverkare, bryggeri och vid bryggeriet tillverkade maltdrycker skola stå under statens kontroll.

2. Överinseedet över denna kontroll utövas av kontrollstyrelsen.

Den lokala kontrollpersonalen utgöres av överkontrollörer och tillsyningsmän.

Närmare bestämmelser angående utseedet av överkontrollörer och tillsyningsmän, samt beträffande deras befogenhet och skyldighet meddelas av Konungen genom särskild instruktion.

3. Angående arvode till överkontrollörer och tillsyningsmän är särskilt stadgat.

6 §.

Tillverkares
skyldighet
ifråga om
vissa föreskrif-
ter och anvis-
ningar.

1. Tillverkare vare skyldig att ställa sig till efterrättelse de föreskrifter, som kontrollstyrelsen, för erhållande av en betryggande kontroll över maltskattens behöriga utgörande meddelar, ävensom de anvisningar, som överkontrollör i enlighet med denna förordning, instruktionen för kontrollpersonalen eller kontrollstyrelsens särskilda föreskrifter kan lämna.

2. Därest tillverkare ej åtnöjes med av överkontrollör lämnad anvisning eller vidtagen åtgärd, äge han hos kontrollstyrelsen däri söka ändring.

Besvär.

7 §.

1. Tillverkare vare skyldig hålla sina handelsböcker med tillhörande verifikationer tillgängliga för kontrollstyrelsen eller dess ombud samt för överkontrollör, då dessa därav önska taga del. *Handelsböcker m. m.*

2. Vid förändret av i denna förordning omförmälda journaler skola iakttagas föreskrifterna i § 9 av förordningen den 4 maj 1855 angående handelsböcker och handelsräkningar.

3. Tillverkare åligger att bereda kontrolltjänsteman närhelst han det fordrar tillträde till maltkross, maltvåg och bryggghus. Därjämte skola övriga lägenheter i bryggeriet vara för kontrolltjänsteman tillgängliga mellan klockan sex förmiddagen och klockan sju eftermiddagen, så ock å annan tid, när arbete där pågår.

8 §.

Kontrollstyrelsen åligger att övervaka, att maltdrycker, som från bryggeri utlämnas i försäljningsfärdigt skick eller som i handeln tillhandahållas, icke innehålla högre alkoholhalt än den för vederbörande klass föreskrivna. *Alkohol-analyser.*

Skulle vid analys, som företagits inom kontrollstyrelsen, visa sig, att av visst bryggeri tillverkad maltdryck övetskridit den för vederbörande klass föreskrivna högsta medgivna alkoholhalten, må det ankomma på kontrollstyrelsens prövning, huruvida omständigheterna böra föranleda, att tillverkaren allenast erinras om förhållandet eller att anmälan göres hos vederbörande allmänne åklagare.

II KAP.

Om skattepliktigt bryggeri.

9 §.

I bryggeri, som anlagts eller för tillverkning av andra klassens maltdrycker inrättats efter ingången av juli månad 1917, må sådan tillverkning ej äga rum, utan att Konungen därtill lämnat tillstånd. Lag samma vare angående tillverkning av ifrågavarande drycker i bryggeri, varest sådan verksamhet nedlagts av annan anledning än reparation och ej återupptagits före ingången av juli månad 1917. *Koncession för vissa nya bryggerier.*

10 §.

Bryggeri får icke vara sammanbyggt med kvarn.

Om å samma tomt som bryggeri finnes fabrik eller annan inrättning, där malt eller annat till maltdryckstillverkning dugligt råämne användes eller därinom redskap finnes, varå maltkrossning kan företagas, skall dylik inrättning genom mur eller plank vara skild från bryggeriet på sätt, som kontrollstyrelsen finner tillfredsställande. *Bryggeribyggnaden.*

11 §.

1. Tillverkare skall, innan anmälan, som i 16 § sägs, första gången göres, låta i två exemplar upprätta och till överkontrollören överlämna fullständig planritning och beskrivning över bryggeriet och samtliga därtill hörande lägenheter med tydligt angivande av *Planritning och beskrivning.*

vars och ens ändamål. Ett exemplar av ritning och beskrivning förvaras vid bryggeriet och det andra insändes av överkontrollören till kontrollstyrelsen.

2. Byggnader, lägenheter, bryggredskap eller jäskar, som icke blivit upptagna i den här ovan nämnda beskrivning eller som där upptagits, men sedermera ändrats, må icke vid tillverkning av maldrycker användas utan att hava blivit av överkontrollören skriftligen godkända.

3. När i anseende till vidtagna förändringar inom bryggeri kontrollstyrelsen anser ritningen över detsamma icke vidare användbar, åligger det tillverkaren att anskaffa ny ritning och beskrivning, ävenledes i två exemplar.

12 §.

Råämnen.

1 skattepliktigt bryggeri må för tillverkning av maldrycker användas endast torkat, rostat eller bränt kornmalt, humle, jäst och vatten samt, under de villkor kontrollstyrelsen föreskriver, sockerkulör.

Kontrollstyrelsen äger att för visst bryggeri medgiva, att under föreskrivna villkor socker eller dextros må i lagerkällaren användas såsom tillsats till porter.

13 §.

Malkross och maltvåg.

1. Maltet skall krössas å en i bryggeriet uppställd malkross, så förbunden med en självregistrerande, justerad våg, att maltets krossning ej kan äga rum, utan att detsamma först genomgått vagen.

2. Malkross och våg skall av tillverkare anskaffas och i behörigt skick underhållas.

3. Närmare föreskrifter angående den självregistrerande vågens beskaffenhet även som angående vågens och malkrossens uppställning, insättande eller ändring samt ifråga om krossning av malt meddelas av kontrollstyrelsen.

4. Utom den med vågen förenade malkrossen må icke i bryggeri eller tillhörande lägenheter finnas annan för krossning av malt användbar redskap, med mindre den ställes under kronans lås eller försegling.

Beträffande uppställning och användning av gröpkvarn gäller vad kontrollstyrelsen därom föreskriver.

14 §.

När fel inträffar å kross eller våg.

1. Kan den med vågen förbundna malkrossen av någon anledning ej användas, skall anmälan därom ofördröjligen göras hos tillsyningsmannen.

Önskar tillverkare fortsätta malkrossningen å annan med vågen icke förenad redskap skall tillsyningsmannen närvara vid maltets krossning och åtnjute härför av tillverkaren ersättning, varom särskilt är stadgat.

2. Märkes å vågen fel, vare tillverkaren skyldig avbryta malkrossningen och där om göra anmälan hos överkontrollören; ägande överkontrollören bestämma, efter vilken grund maltavverkningen skall beräknas från den tidpunkt, då vågen sist avlästes, innan felet märktes.

Önskar tillverkare fortsätta malkrossningen, medan vågen är felaktig, skall maltet uppvägas å annan justerad våg i tillsyningsmannens närvaro, och åtnjute tillsyningsmannen härför av tillverkaren ersättning, varom särskilt stadgas.

15 §.

1. Krossat malt må ej införas i skattepliktigt bryggeri och ej heller därifrån utföras. Ej heller må vört eller svagdricka överföras från skattefritt till skattepliktigt bryggeri.

2. I skattepliktigt bryggeri må icke finnas ämne, som kan vid tillverkning av malt-dryck användas i stället för malt; dock må kontrollstyrelsen utom i fall, som i 12 § avses, beträffande bryggeri, där tillverkning av läskedrycker bedrives, mot särskilda villkor kunna medgiva uppläggning i bryggeriet av för tillverkningen erforderligt socker.

3. Om i samma byggnad som bryggeri finnes förråd av spannmål, avsedd för annat ändamål än tillverkning av maltdryck, skola förvaringsrummen för denna spannmål vara genom vägg skilda från de lägenheter, där den till brygd avsedda spannmålen förvaras, ävensom från dem, inom vilka mäsckar och vörtpanna äro uppställda. Finnes från sådant förvaringsrum öppning till någon av nu nämnda lägenheter, skall under den tid, maltkrossning enligt tillståndsbevis må äga rum vid bryggeriet, öppningen vara stängd med kronans lås.

Vad nu är stadgat gälle dock ej beträffande förvaring av okrossad havre, avsedd för utfordring av bryggeriets dragare.

4. De för tillverkning av maltdrycker erforderliga råvaror, såsom spannmål och malt, skola förvaras, så att kontrollen över deras användning blir betryggande, och äger kontrollstyrelsen i dylikt syfte meddela erforderliga föreskrifter.

5. Vad här ovan sagts om bryggeri gälle ock om samtliga de lägenheter, som å den hos kontrollstyrelsen förvarade planritning och beskrivning upptagits såsom hörande till bryggeriet.

Förbud mot införande och uppläggning av vissa varor i bryggeri samt föreskrifter om råvarors förvaring.

16 §.

1. Då skattepliktigt bryggeri skall sättas i gång eller vid början av ett tillverkningsår fortfarande vara i verksamhet, åligger det tillverkaren att minst tio dagar förr, än maltkrossning må företagas, till kontrollstyrelsen ingiva skriftlig anmälan med uppgift om:

a) bryggeriets namn, det ställe, där bryggeriet är beläget, samt tillverkarens post-adress,

b) den tidrymd, ej överstigande helt tillverkningsår, för vilken han önskar erhålla tillstånd till maltkrossning,

c) den vikt malt, han beräknar i medeltal skola komma att krossas för varje helgfritt dygn under den tid, för vilken anmälan göres, samt

d) det ombud, som i hans frånvaro skall företräda honom inför kontrolltjänsteman; varjämte vid anmälan skall fogas, dels i fall, som avses i 9 §, bevis att Konungen lämnat sådant tillstånd, som där är sagt, dels ock, då verksamheten vid bryggeriet legat nere eller bryggeriet ej stått under tillsyningsmans tillsyn, när anmälan göres, intyg av vederbörande överkontrollör, att anordningarna icke strida mot denna förordning eller särskilt meddelade föreskrifter.

2. Samtidigt med denna anmälan skall tillverkaren till kontrollstyrelsen insända vidimerad avskrift av levereringsreversal, varom i 27 § sägs, å inbetald skatt för en månad, eller, om han vill erhålla anstånd med skattens erläggande, bevis därom, att han hos vederbörande länsstyrelse ställt av densamma godkänd säkerhet för skattens fullgörande intill visst belopp.

Detta belopp skall minst motsvara den sammanlagda skatten efter den uppgivna medelavverkningen för sex månader, dock alltid minst niohundra kronor. Avser an-

Drifts-anmälan.

målan kortare tid än sex månader, varde säkerheten därefter jämkad; dock skall säkerhet ställas för minst etthundrafemtio kronor.

3. Ingives avskrift av levereringsreversal om behörigen inbetald skatt eller bevis om godkänd säkerhet för minst det skattebelopp, varom i 2 mom. sägs, och finnes eljest ej hinder för rörelsens utövande, meddele kontrollstyrelsen tillståndsbevis för maltkrossnings företagande och tillverkning av maltdrycker utav det malt, som på grund av tillståndsbeviset krossas.

4. Om återkallelse av tillstånd till maltkrossning i vissa fall stadgas i 30 §.

17 §.

Besiktning.

Innan maltkrossning första gången efter nytt tillståndsbevis börjar, anställe tillsyningsman besiktning av bryggeriet för att utröna, huruvida byggnader och redskap överensstämma med planritning och tillhörande beskrivning samt föregående besiktningsprotokoll.

Med anledning av besiktningen uppsättes protokoll, innehållande de förändringar, som vidtagits med byggnader och redskap efter näst föregående besiktning, eller att förändring ej ägt rum. Av detta protokoll utskrivs två exemplar, varav det ena bilägges den vid bryggeriet förvarade planritningen och det andra insändes till överkontrollören, som överlämnar detsamma till kontrollstyrelsen.

Tillverkare åligger att själv eller genom ombud närvara vid besiktningen samt att underteckna protokollet.

Närmare föreskrifter om verkställandet av besiktningen meddelas av kontrollstyrelsen.

18 §.

Upphörande av maltkross- ning.

1. Har skattepliktigt bryggeri genom olyckshändelse så väsentligen skadats, att tillverkningen måste upphöra, eller vill tillverkare av annan anledning avsluta maltkrossningen tidigare, än i tillståndsbeviset är utsatt, skall han skriftligen anmäla sådant för tillsyningsmannen, i senare fallet minst tre dagar före den, å vilken sista maltkrossningen är avsedd att äga rum; och åligger det tillsyningsmannen att härom lämna tillverkaren bevis samt ofördröjligen underrätta överkontrollören och kontrollstyrelsen. När sådan anmälan skett, må maltkrossning ej utan nytt tillståndsbevis äga rum efter den tid då enligt anmälan densamma skolat anslutas.

2. När tillverkningsrätt vid bryggeri upphör, skall tillsyningsmannen stänga den med självregistrerande vågen förbundna maltkrossen medelst anbringande av kronans lås; dock må tillverkare erhålla tillträde till krossen eller vågen efter anmälan hos överkontrollören, vilken därvid äger att föreskriva erforderliga kontrollåtgärder.

19 §.

Brygd- anmälan.

För varje brygd skall tillverkare eller hans ombud minst sex timmar, innan maltets krossning börjas, hos tillsyningsmannen göra skriftlig anmälan (brygdanmälan) om

- a) tiden för krossningens början,
- b) tiden för inmaskningens början,
- c) tiden, då vörten antages vara färdig för pumpning till kylredskapen, och
- d) det slag av maltdryck, vartill det krossade maltet skall användas.

Sådan anmälan må dock ej göras å annan tid än mellan klockan sex förmiddagen och klockan åtta eftermiddagen.

Tillverkare må samtidigt anmäla en följd av brygder för en tidrymd av högst två veckor. Därest brygdanmälan avlämnas i två exemplar, vare tillverkare berättigad att av tillsyningsman utan ersättning erhålla bevis om gjord anmälan.

20 §.

Justerad våg med justerade vikter, två inom riket justerade sackarometrar efter Bal-lings system jämte provcylindrar och annan redskap samt arbetsbiträde för direkt upp-vägning av malt och uppmätning av kärl med flera kontrollåtgärder, ävensom malt för justering av den självregistrerande vågen ställe tillverkaren utan ersättning till kontroll-tjänstemans förfogande.

*Redskap och
biträde vid
kontrollen.*

21 §.

1. Tillverkare vare skyldig att föra följande journaler:

1) en krossningsjournal, utvisande för varje dag vikten krossat malt av olika slag,
2) en bryggjournal, utvisande vikten för varje brygd använt malt och övriga råvaror, vörtens extrakthalt och volym, det slags maltdryck, vartill brygden är bestämd, malt-dryckens extrakthalt och volym m. m.

Journaler.

3) en försäljningsjournal, utvisande för varje dag försäljningen av olika slag av maltdrycker från bryggeriet m. m.

Journalerna skola föras på tillverkarens ansvar enligt det formulär, och de föreskrif-ter, som av kontrollstyrelsen fastställas.

Journalerna skola städs vara för kontrolltjänsteman tillgängliga samt efter utgången av varje kvartal till kontrollstyrelsen överlämnas för vederbörlig granskning.

2. Bestämmelser angående uppmätning och numrering av mäsckar, pannor, jäskar och lagerfat, samt undersökning om vörtens volym och extrakthalt, ävensom föreskrifter om uträkning av extraktutbyte, kontrollvägning, provtagning och dylikt meddelas av kon-trollstyrelsen.

*Uppmätning
av kärl m. m.*

22 §.

1. Tillverkning av maltdricka och maltöl vid skattepliktigt bryggeri må, ej äga rum utan att kontrollstyrelsen därtill lämnat tillstånd.

Vill tillverkare erhålla sådant tillstånd, göra han skriftligen ansökan därom med upp-gift om de särskilda anordningar, han ämnar inom bryggeriet vidtaga i syfte att förhindra att alkoholhalten i de maltdrycker, han tillverkar, efter deras utlämnande kan komma att överstiga i fråga om maltdricka två och en fjärdedels och beträffande maltöl tre och sex tiondels volymprocent alkohol.

*Tillstånd för
tillverkning
av maltdricka
och maltöl.*

Finner kontrollstyrelsen att betryggande åtgärder i syfte, varom nyss nämnts, av tillverkaren skola vidtagas och finnes icke annat hinder för det sökta tillståndet, må kon-trollstyrelsen medgiva tillverkaren att tillsvidare i det bryggeri, ansökningen avser, till-verka maltdricka eller maltöl.

2. Befinnes vid upprepade tillfällen maltdricka eller maltöl, som från visst bryggeri utlämnats, innehålla högre alkoholhalt än två och en fjärdedels resp. tre och sex tiondels volymprocent alkohol, eller är det uppenbart, att de av tillverkare vidtagna anordningarna till förhindrande av att alkoholhalten ökas, icke äro betryggande, må kontrollstyrelsen för tillverkare återkalla tillstånd, varom ovan sägs.

23 §.

*Tillstånd för
tillverkning av
exportöl.*

Tillverkning till avsalu av exportöl må allenast äga rum under de särskilda villkor, Konungen prövar erforderliga i syfte att ölet under betryggande kontroll utföres ur landet, ävensom för vetenskapligt eller tekniskt ändamål efter av kontrollstyrelsen erhållet tillstånd.

III KAP.

Beskattning av maltdrycker i skattepliktigt bryggeri.

24 §.

*Skatteplikt
och skatte-
satser.*

För malt, som i skattepliktigt bryggeri användes vid tillverkning av maltdryck, skall erläggas skatt med tjugutre öre för varje kilogram, dock att för varje bryggeri skatten för de första under tillverkningsåret avverkade etthundratusen kilogrammen malt utgår med sjutton öre för kilogram och för de nästa etthundratusen kilogrammen med tjugu öre för kilogram.

25 §.

*Beräkning av
maltets vikt.*

Maltets vikt beräknas efter den självregistrerande maltvågens anvisning; dock skall, där maltet uppvägs jämligt 14 § 2 mom. de av tillsyningsmännen vid förrättningen förda anteckningar om maltets vikt gälla.

26 §.

Minimiskatt.

Skatt skall erläggas med minst åtta kronor i medeltal för varje helgfritt dygn av den tid, under vilken maltkrossning på grund av tillståndsbevis må äga rum.

27 §.

*Inbetalning
av skatt.*

Inbetalning av skatt sker genom dess insättande å statsverkets giroräkning i riksbanken för statskontorets räkning. Vidimerad avskrift av levereringsreversal skall ofördröjligen insändas till kontrollstyrelsen.

28 §.

*Förfarande
vid kontant
inbetalning
av skatt.*

1. Där tillverkare icke enligt vad i 16 § 2 mom. sägs erhållit anstånd med skattens behöriga fullgörande, skall han senast å åttonde dagen i varje månad inbetala skatt för den vikt malt, som enligt den i 16 § 1 mom. föreskrivna anmälan kommer att under månaden krossas.

*Brist eller
överskott i
inbetald skatt.*

2. Har under någon kalendermånad krossats malt till högre vikt än den, för vilken skatt förskottsvis erlagts, åligger tillverkaren att inom åtta dagar efter månadens utgång inbetala skatten för det överskjutande beloppet; men har under någon kalendermånad krossats malt till lägre vikt än den, för vilken skatt förskottsvis erlagts, må överskottet av skatt tillgodoräknas tillverkaren vid inbetalning av skatt för påföljande månad.

*Restitution
av överskott i
skatt.*

3. Visar sig, då det i 16 § omnämnda tillståndsbevis upphör att gälla, att tillverkare inbetalt skatt för mera malt än som krossats, äger han återbekomma skillnaden.

29 §.

1. Har tillverkare erhållit anstånd med skattens inbetalande enligt vad i 16 § 2 mom. sägs, skall han inom två månader efter utgången av varje kvartal inbetala skatten för det under kvartalet uppvägda maltet; och skall vid betalningen för det sista kvartalet, under vilket malkrossning enligt samma tillståndsbevis ägt rum, jämväl erläggas vad som kan brista i den uti 26 § stadgade minsta skatt.

*Förfarande
beträffande
inbetalning
av skatt vid
anstånd.*

2. Har under någon kalendermånad vikten av det krossade maltet i medeltal för varje helgfritt dygn uppgått till mer än en femtedel utöver vad i anmälan enligt 16 § 1 mom. uppgivits, skall tillverkare, som åtnjuter anstånd med skattens erläggande, såvida hans tillståndsbevis varit gällande för mer än hälften av ifrågavarande månad, inom fjorton dagar efter månadens slut till kontrollstyrelsen ingiva bevis, att han hos vederbörande länsstyrelse ställt godkänd säkerhet för den skatt, som svarar mot den tillökade medelavverkningen för sex månader.

*Ökad säkerhet
för skatt vid
ökad tillverk-
ning.*

30 §.

1. Betalas ej skatten inom den i 28 § och 29 § 1 mom. föreskrivna tid eller förfaller den ställda säkerheten, utan att tillverkaren dessförinnan ställt ny, av vederbörande länsstyrelse godkänd säkerhet, eller underlåter tillverkare att ställa ökad säkerhet, varom i 29 § 2 mom. sägs, skall kontrollstyrelsen återkalla tillståndsbeviset, i vad det innefattar rätt till malkrossning och, där tillverkaren brustit i skatteinbetalning, hos länsstyrelsen anhålla om skattens utmätande.

*Påföljd av ute-
bliven skatte-
inbetalning
m. m.*

2. När tillståndsbevis återkallas, skall det upphöra att gälla med den dag, då beslut om återkallandet delgives tillverkaren eller hans ombud.

31 §.

Om uppvägt malt eller därav beredd produkt, innan den lämnat lagerfaten, så väsentligt skadats, att maltet eller produkten ej kan för avsett ändamål användas, må eftergift av skatten äga rum. Sådan eftergift må ock ske för av skattepliktigt bryggeri innehavd maltdryck, som med anledning av försäljningsförbud, meddelat jämlikt 26 § i förordningen angående försäljning av pilsnerdricka så skadats, att drycken ej kan för avsett ändamål användas. Till kontrollstyrelsen ställd ansökan om eftergift av skatten i ovan angivna fall skall åtföljd av handlingar, innefattande erforderlig utredning rörande förhållandet, ingivas till överkontrollören, som jämte eget yttrande insänder handlingarna till kontrollstyrelsen.

*Eftergift av
skatt.*

32 §.

1. Vid skattepliktigt bryggeri må efter varje kvartals utgång restitution av skatt, efter fjorton öre för kilogram räknat, åtnjutas för det under nästföregående kvartal omedelbart till svagdricka använda malt, dock icke till högre belopp, än att den återstående skatten uppgår till minst det i 26 § stadgade medeltal. Ansökning härom skall inlämnas till kontrollstyrelsen.

*Restitution
av skatt för
malt, använt
till svag-
dricka.*

2. Om maltdryck från skattepliktigt bryggeri utföres ur riket, åtnjutes under de villkor, vilka av Konungen särskilt stadgas, för den vikt malt, som tillverkaren kan styrka hava åtgått för den utförda maltdryckens tillverkning, restitution av skatt, beräknad efter den skattesats, som vid tiden för utförseln tillämpas vid bryggeriet.

*Restitution
av skatt vid
export.*

IV KAP.

Om skattefritt bryggeri.

33 §.

Skattefrihet. Frihet från skatt åtnjutes vid bryggeri, där endast svagdricka tillverkas med iakttagande av här nedan meddelade bestämmelser.

34 §.

Bryggeri-byggnaden. Skattefritt och skattepliktigt bryggeri må icke vara sammanbyggda med varandra, ej heller belägna å samma tomt eller å varandra angränsande tomter.

35 §.

Förbud mot införande och förvarande av vissa malt-drycker. I skattefritt bryggeri med därtill hörande lägenheter må ej införas eller förvaras andra maltdrycker än svagdricka.

36 §.

Driftsanmälan.

1. Då skattefritt bryggeri skall sättas i gång eller vid början av ett tillverkningsår fortfarande vara i verksamhet, åligger det tillverkaren att minst 10 dagar förr, än vörtkokning må taga sin början, till kontrollstyrelsen ingiva skriftlig anmälan med uppgift om:

- a) bryggeriets namn, det ställe, där bryggeriet är beläget, samt tillverkarens postadress,
- b) den tidrymd av tillverkningsåret, under vilken tillverkningen skall bedrivas, samt
- c) det ombud, som i tillverkarens frånvaro skall företräda honom inför kontrolltjänsteman,

varefter kontrollstyrelsen, där hinder ej möter, meddelar tillståndsbevis för tillverkningens utövande.

2. Tillståndsbevis, varom i 1 mom. sägs, må ej meddelas för tillverkning i bryggeri, där förut under tillverkningsåret bedrivits skattepliktig tillverkning av maltdrycker, ej heller åt den, som erhållit tillstånd till försäljning av rusdrycker eller maltdrycker av andra klassen.

37 §.

Vörtensextrakthalt vid jäsnings.

1. Vid tillverkning av svagdricka i skattefritt bryggeri må vörten, då jästen tillsättes, icke äga högre extrakthalt än sex procent.

Beträffande uppmätning och numrering av jäskar och dylikt meddelas föreskrifter av kontrollstyrelsen.

Tillverkare vare skyldig att låta kontrolltjänsteman taga prov såväl av vörten som av den tillverkade drycken.

Sackarin m. m.

2. I skattefritt bryggeri må vid tillverkning av svagdricka ej användas sackarin eller liknande sötämne, och må dylikt ej finnas i bryggeriet eller därtill hörande lägenheter.

Utförd vörts extrakthalt.

3. Från skattefritt bryggeri må icke utföras vört av högre extrakthalt än sex procent.

38 §.

Minst sex timmar före början av varje brygd skall tillverkare hos den vid bryggeriet tjänstgörande tillsyningsmannen göra skriftlig anmälan om tiden för brygden och om den tid, då vörten antages vara färdig för tillsättning av jäst. Sådan anmälan må dock ej göras å annan tid än mellan klockan sex förmiddagen och klockan åtta eftermiddagen.

Brygd-anmälan.

Tillverkaren må samtidigt anmäla en följd av brygder för en tidrymd av högst två veckor. Därest brygdanmälan avlämnas i två exemplar, vare tillverkare berättigad att utan ersättning erhålla bevis om gjord anmälan.

39 §.

I skattefritt bryggeri skall på tillverkarens ansvar och med användande av blanketter, *Bryggjournal.* som kontrollstyrelsen låter tillhandahålla, i enlighet med samma styrelses föreskrifter föras en bryggjournal, som städse skall vara för kontrolltjänsteman tillgänglig.

40 §.

Redskap och biträde, som erfordras för uppmätning av vört, svagdricka och kärl samt för undersökning av vörtens extrakthalt, två inom riket vederbörligen justerade saccarometrar efter Ballings system jämte provcylindrar ställe tillverkaren utan ersättning till kontrolltjänstemans förfogande.

Redskap och biträde vid kontrollen.

41 §.

1. Före den femtonde dagen i månaden efter utgången av varje kvartal skall tillverkaren till kontrollstyrelsen avlämna bryggjournalen, och samtidigt härmed såsom bidrag till kostnaden för kontroll vid bryggeriet å statsverkets giroräkning i riksbanken för statskontorets räkning inbetala ett belopp, motsvarande femtio öre för varje helgfritt dygn av den tid, varunder tillståndsbevis vid bryggeriet under kvartalet varit gällande. Uppgår maltavverkningen under omförmälda tid i medeltal till mera än sextio kilogram malt för varje helgfritt dygn, skall tillverkaren dessutom erlägga ett halvt öre för varje kilogram av den malmängd, varmed avverkningen överstiger en efter sextio kilogram om dygnet beräknad avverkning.

Utdrag ur bryggjournalen och bidrag till kontrollkostnaden.

Vidimerad avskrift av levereringsreversal skall samtidigt tillställas kontrollstyrelsen.

2. Inbetalas icke de i 1 mom. nämnda avgifter i behörig tid, skall kontrollstyrelsen återkalla tillståndsbeviset och föranstalta om utmätning av avgifterna.

42 §.

Vill tillverkare avsluta tillverkningen före utgången av den tid, för vilken tillståndsbevis utfärdats, skall han skriftligen anmäla sådant för tillsyningsmannen med uppgift om dagen, då tillverkningen kommer att avslutas; och åligger det tillsyningsmannen att härom lämna tillverkaren bevis samt ofördröjligen underrätta överkontrollören och kontrollstyrelsen. Finnes ej tillsyningsman anställd vid bryggeriet, skall tillverkaren göra anmälan hos överkontrollören, som därom underrättar kontrollstyrelsen.

Tillverknings avslutande före tillverkningsrättens upphörande.

När sådan anmälan skett, må tillverkning ej utan nytt tillståndsbevis äga rum efter den tid, då enligt anmälan densamma skolat avslutas.

V KAP.

Om ansvarsbestämmelser m. m.

43 §.

*Ansvar för
olovlig till-
verkning.*

1. Den, som utan vare sig behörighet efter 1 § 2 eller 3 mom. eller erhållet tillstånd tillverkar maltdryck, skall, där tillverkningen skett i allenast ringa omfattning, straffas med böter från och med tio till och med tvåhundra kronor.

2. Den, som bedriver i 1 mom. omnämnd olaglig tillverkning yrkesmässigt eller eljest i större omfattning än i nämnda mom. avses, straffes med böter från och med etthundra till och med tvåtusen kronor eller med fängelse från och med en till och med sex månader samt gälde skatt för det avverkade maltet, dock med minst etthundra-åttio kronor. Därest omständigheterna giva vid handen, att malt avverkats till sådan mängd, att jämligt bestämmelserna i 24 § den på maltet belöpande skatt skulle överstiga nyssnämnda skattebelopp, skall i saknad av erforderlig utredning om antalet brygder och inmäskningens storlek antagas, att för varje dygn av den tid, varunder den olagliga avverkningen pågått, verkställts en brygd och att det därunder inmäskade maltets mängd i okrossat tillstånd uppgått till hälften av mäskkarsrymden samt att en hektoliter okrossat malt väger femtiotvå kilogram.

44 §.

*Ansvar för
försäljning av
hembrygd
maltdryck.*

Skulle den, som på grund av medgivande i 1 § 2 mom. för eget behov tillverkat maltdryck, sälja något av vad han sålunda tillverkat, skall han, där han icke härigenom gjort sig förfallen till ansvar enligt gällande bestämmelser rörande försäljning av maltdrycker böta från och med fem till och med två hundra kronor.

45 §.

*Ansvar för
undandragan-
de av skatt.*

Den, som i *skattepliktigt bryggeri* i syfte att undandraga statsverket skatt använder ej medgivna råämnena eller malt, som icke blivit i föreskriven ordning vägt, eller gör åverkan å självregistrerande våg, eller använder självregistrerande våg, sedan skada å densamma veterligen uppkommit, eller olovligen bryter försegling eller öppnar eller borttager lås, som kontrolltjänsteman åsatt,

eller eljest svikligen förfar,
straffes med böter från och med femhundra till och med femtusen kronor eller dömes till fängelse från och med en månad till och med ett år; dock må, där omständigheterna äro synnerligen försvårande, dömas till straffarbete från och med två månader till och med två år.

Den sakfällde gälde ock den skatt, han undandragit statsverket.

46 §.

*Ansvar för
olovlig till-
verkning av
vissa malt-
drycker.*

Den, som i *skattepliktigt bryggeri* utan tillstånd jämlikt 22 § tillverkar maltdricka eller maltöl, eller utan tillstånd jämlikt 23 § tillverkar exportöl,

eller saluhåller maltedricka eller maltöl utan vidtagande av sådana betryggande åtgärder, som avses i 22 §,

eller saluhåller maltdryck, som, enligt anmälan av kontrollstyrelsen jämligt 8 §, innehåller, där fråga är om första klassens maltdryck, mera än två och en fjärdedels volymprocent alkohol och, där fråga är om andra klassens maltdryck, mera än tre och sex tiondels volymprocent alkohol,

straffes med böter från och med tvåhundra till och med tvåtusen kronor, och varde de maltdrycker, som tillverkats utan tillstånd eller saluhållits, tillika med kärl och emballage underkastade beslag och förbrutna.

47 §.

Den, som i *skattepliktigt bryggeri*

utan tillstånd ändrar godkänd eller insätter ny maltkross eller våg, eller begagnar ändrad eller nyinsatt maltkross eller våg, som ännu icke godkänts, eller överträder föreskrift i 13 § 4 mom. eller 15 §,

eller underlåter att ordentligt föra de journaler, som föreskrivas i 21 §, eller vägrar vederbörande kontrolltjänsteman tillgång till journalerna eller till ritning

eller beskrivning över bryggeriet,

eller underlåter att ställa sig till efterrättelse föreskrift i 4 §,

eller vägrar kontrolltjänsteman eller den, som äger anställa undersökning om förbrytelse mot denna förordning, tillträde till rum eller byggnad, där undersökning må ske, straffes, därest han icke är förfallen till ansvar enligt 45 §, med böter från och med femtio till och med ettusen kronor.

Överträdes föreskrift i 13 § 4 mom., skall krossningsredskapen, och överträdes 15 §, skall olagligen upplagt gods dömas förbrutet, även om tillverkaren ej är ägare därav.

Ansvar för
överträdelse
av kontrollbe-
stämmelser i
fråga om
skattepliktigt
bryggeri.

48 §.

Den, som i *skattefritt bryggeri*

tillsätter jäst till vört av högre extrakthalt än sex procent,

eller efter jästens tillsättande bereder vörten högre extrakthalt än sex procent,

eller på annat sätt bereder maltdryck, som ej må i bryggeriet tillverkas,

straffes med böter från och med tvåhundra till och med tvåtusen kronor eller fängelse från och med en månad till och med ett år.

Den sakfällde gälde ock, på sätt i 43 § sägs, den skatt, han undandragit statsverket.

Ansvar för
överträdelse
av föreskrifter
rörande till-
verkningen i
skattefritt
bryggeri.

49 §.

Den, som i *skattefritt bryggeri*

överträder förbud i 35 § eller 37 § 2 eller 3 mom.,

eller underlåter att ordentligt föra bryggjournal,

eller vägrar kontrolltjänsteman tillgång till bryggjournal eller att taga prov av vört eller maltdryck i bryggeriet,

eller vägrar kontrolltjänsteman eller den, vilken äger anställa undersökning om förbrytelse mot denna förordning, tillträde till rum eller byggnad, där undersökning må ske, eller underlåter att ställa sig till efterrättelse föreskrift i 4 §,

eller saluhåller maltdryck med en alkoholhalt överstigande två och en fjärdedels volymprocent alkohol,

Ansvar för
överträdelse
av föreskrifter
i övrigt rö-
rande skatte-
fritt bryggeri.

straffes med böter från och med tjugofem till och med femhundra kronor.

Överträdes 37 § 2 mom., skall olagligen upplagt gods dömas förbrutet, även om tillverkaren ej är ägare därav.

50 §.

*Ansvar för
andra över-
trädelser.*

Uraktlåter tillverkare att ställa sig till efterrättelse något av vad i denna förordning föreskrives eller de föreskrifter, kontrollstyrelsen eller vederbörande kontrolltjänsteman i enlighet med denna förordning meddelar, straffes han, där ej särskilt ansvar är bestämt, med böter från och med tjugu till och med tvåhundra kronor.

51 §.

*Ansvar för
husfolks och
arbetares för-
brytelse.*

Tillverkare ansvarar för förbrytelse, som med hans vetskap mot denna förordning begås av hans hustru, husfolk eller i hans arbete antagen person, liksom vore förbrytelsen av honom själv begången. Begagnar tillverkare ombud vid rörelsens utövande, ansvare ombudet jämte tillverkaren och lika med denne för sådan förbrytelse.

52 §.

*Ansvar för
gåva åt kon-
trolltjänste-
man.*

Tillverkare, som åt kontrolltjänsteman, vilken över hans bryggeri utövar tillsyn, såsom gåva något giver eller erbjuder, böte från och med tjugu till och med tvåhundra kronor. Kontrolltjänsteman, som gåvan mottager, vare lika ansvar underkastad och miste därjämte befattningen.

53 §.

*Kontroll-
tjänstemans
ansvar för
röjande av yr-
keshemlighet
eller affärsför-
hållande.*

Den, som innehar eller innehaft befattning såsom kontrolltjänsteman, vare förbjudet att röja tillverkares yrkeshemlighet eller affärsförhållande. Gör han detta och framgår ej av omständigheterna, att han om den hemlighet eller de affärsförhållanden erhållit kännedom å tid, då han dylik befattning ej innehaft, straffes med böter från och med femtio till och med ettusen kronor. Sker det för att göra skada eller begagnar han sig av berörda yrkeshemlighet eller affärsförhållanden till egen eller annans fördel, då må till fängelse dömas.

Har i nu omförmälda hänseende genom kontrolltjänstemans åtgörande skada uppkommit, vare han skyldig den till fullo gottgöra.

54 §.

*Allmän åkla-
gares under-
sökningsrätt.*

Allmän åklagare äger att anställa undersökning om förbrytelse mot denna förordning. Skulle undersökning anställas mellan klockan sju eftermiddagen och klockan sex förmiddagen, men förbrytelse ej upptäckas, böte förrättningsmannen från och med fem till och med femtio kronor, där han ej haft giltigt anledning till undersökningen.

55 §.

*Beslag å för-
brutet gods.*

Allmän åklagare äger att i de fall, då krossningsredskap eller olagligen upplagt gods jämlikt denna förordning äro att anse såsom förbrutna, därå verkställa beslag.

Beslag skall göras i två vittnens närvaro. Innehavare av vad i beslag tages eller, i hans frånvaro, hans ombud på stället eller någon av hans husfolk skall tillsägas om beslaget.

56 §.

*Åtalsrätt och
anmälan av
förbrytelse.*

Allmän åklagare åligger att åtala förbrytelse mot denna förordning.

Finner kontrolltjänsteman överträdelse begången, som bör föranleda till åtal, anmäla han det för allmän åklagare.

57 §.

Böter, som enligt denna förordning ådömas, skola, om tillgång till deras fulla gäldande brister, förvandlas enligt allmän strafflag.

Böters förvandling.

58 §.

Då skatt jämte böter blivit ådömd enligt denna förordning, må, där tillgång saknas till skatten eller någon del därav, böterna ej kunna med penningar gäldas, utan skall den sakfällde i stället undergå motsvarande förvandlingsstraff.

Böters förvandling i visst fall.

59 §.

Böter, som enligt denna förordning ådömas, ävensom värdet av redskap och gods, som ansetts förbrutna, tillfalle med en tredjedel kronan och med två tredjedelar åklagaren. Finnes särskild angivare, tage han hälften av åklagarens andel. Sådan del tillkomme dock ej angivare, då angivelse skett av föräldrar mot barn, barn mot föräldrar, makar eller syskon mot varandra, annan skyldeman mot den, hos vilken han njuter kost eller underhåll, fosterbarn mot fosterföräldrar eller tjänare mot husbondefolk under den tid, de äro i tjänsten.

Fördelning av böter m. m.

VI KAP.

Övergångsstadganden.

60 §.

Skulle vid bryggeri, som varit i gång inom tolv månader före utfärdandet av förordningen den 17 juni 1903 angående tillverkning och beskattning av maltdrycker, en eller flera av ovan stadgade kontrollföreskrifter icke kunna tillämpas, skall på kontrollstyrelsens särskilda prövning bero, huruvida det oaktat tillverkning av maltdryck vid sådant bryggeri får äga rum, samt vilka kontrollåtgärder för sådant fall skola på tillverkarens bekostnad vidtagas.

Undantag från vissa kontrollföreskrifter.

Denna förordning träder i kraft den 1 oktober 1922, vid vilken tid förordningen den 7 augusti 1907 angående tillverkning och beskattning av maltdrycker med däri sedermera vidtagna ändringar upphör att vara gällande; dock att anmälan om tillämnad maltdryckstillverkning för det tillverkningsår, som tager sin början den 1 oktober 1922, skall ske i enlighet med denna förordning.

Ikraftträdande.

Förslag till förordning angående förbud mot införsel och försäljning inom riket av exportöl.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Införsel till och försäljning inom riket av exportöl, varmed förstås maltdryck, innehållande mer än tre och sex tiondels volymprocent alkohol, vare förbjuden; dock må exportöl införas och försälas för vetenskapligt och tekniskt ändamål efter av kontrollstyrelsen erhållet tillstånd.

Beträffande försäljning av exportöl för utförsel ur riket gäller vad därom särskilt är stadgat.

2 §.

Den, som inom riket obehörigen försäljer exportöl, straffes för olovlig försäljning som i 74 § av förordningen angående försäljning av rusdrycker stadgas.

I avseende å införsel av exportöl lände de i 83 § av nyssnämnda förordning meddelade bestämmelser i tillämpliga delar till efterrättelse.

I övrigt skola vid olovlig försäljning av exportöl 86, 87, 88, 89 §§, 90 § 1 mom. samt 91, 93 och 94 §§ av samma förordning i tillämpliga delar gälla.

3 §.

Exportöl, som tagits i beslag och dömts förbrutet, skall bevisligen förstöras.

Denna förordning träder i kraft den 1 oktober 1922.

**Förslag till förordning angående ändrad lydelse i vissa delar
av förordningen den 14 juni 1917 (nr 340) angående
försäljning av rusdrycker.**

Härigenom förordnas, att 1 och 2 §§, 4 § 4 mom., 9 och 11 §§, 17 § 1, 2 och 3 mom., 19 § 3 mom., 21 § 2 och 3 mom., 22 och 24 §§, 25 § 3 mom., 26 §, 45 § 2 och 3 mom., 56 § 2 mom., 58 och 62 §§, 69 § 1 mom., 71, 73 och 80 §§ skola erhålla den lydelse, här nedan sägs ävensom att 20 och 23 §§, 28 § 3 mom., 46 §, 54 § 3 mom. och 90 § 3 mom. skola upphöra att gälla.

1 §.

I denna förordning förstås
med spritdrycker: brännvin och andra alkoholhaltiga drycker, som hålla mer än 22 volymprocent alkohol, ävensom sprit och absolut alkohol; och
med vin: alla alkoholhaltiga drycker, vilka ej äro tillagade av malt och som hålla mer än $2\frac{1}{4}$, men ej mer än 22 volymprocent alkohol.
Spritdrycker och vin kallas med en gemensam benämning rusdrycker.

2 §.

Försäljning av rusdrycker med undantag av sådan, som äger rum enligt 3 §, delas i partihandel och detaljhandel.

Med partihandel förstås sådan handel, som bedrives till återförsäljare i och för deras rörelse, ävensom försäljning för export. Med detaljhandel förstås all annan försäljning.

Detaljhandel delas i utminutering (försäljning till avhämtning eller försändning på rekvisition) och utskänkning (försäljning till förtäring på stället).

Vid utminutering må ej tillåtas, att något av det sålda förtäres på utminuteringsstället. Vid utskänkning må ej tillåtas att något av det sålda från utskänkingsstället medföres.

Med rättighet till utminutering av spritdrycker följer rätt till utminutering av vin samt med rätt till utskänkning av spritdrycker rättighet till utskänkning av vin.

4 §.

4. Ej heller må tillstånd till försäljning av rusdrycker meddelas den, som utövar tillverkning i skattepliktigt eller skattefritt bryggeri.

9 §.

Den, som på kredit utskänker rusdrycker, må därför söka betalning endast om försäljningen vid något tillfälle sker till myckenhet, för vilken försäljningspriset ej understiger 50 kronor, eller ock försäljningen avser vin åt spisande gäster vid måltid.

11 §.

Beträffande införsel och försäljning av maltdrycker innehållande mer än tre och sex tiondels volymprocent alkohol gäller vad därom sarskilt är stadgat.

17 §.

1. Detaljhandel med rusdrycker inom en kommun må med de undantag, som i 18 samt i 21—22 §§ omförmälas, idkas endast av särskilt, inom kommunen uteslutande för sådan detaljhandel bildat bolag och icke mellan flera bolag fördelas.

2. Rättighet, som i 1 mom. avses, meddelas av Konungens befallningshavande för ett eller flera, högst 3 kalenderår. Ansökan om erhållande av rättighet skall före mars månads utgång året innan försäljningen är avsedd att taga sin början av bolag skriftligen göras hos Konungens befallningshavande med bifogande av intyg om delägarnas behörighet att idka rörelsen, bolagets stadgar samt regogörelse för hur bolaget ämnar bedriva sin verksamhet. Denna redogörelse skall innehålla uppgifter om vilka av de i 1 § nämnda slag av rusdrycker försäljningen skall avse, om antal försäljningsställen, dels för utminutering och dels för utskänkning av spritdrycker och vin, om grunderna för försäljningsställets förläggning, om i vilken omfattning utskänkningen är avsedd att äga rum annorledes än vid måltid åt spisande gäster samt om i vilka fall bolaget ämnar å annan, på sätt i 25 § 2 mom. stadgas, överlåta rättighet till utskänkning.

3. Över ansökning, som rätteligen skett, skall Konungens befallningshavande omedelbart efter ansökningstidens utgång inhämta utlåtanden, i Stockholm av stadsfullmäktige och i annan stad av magistrat och stadsfullmäktige samt å landet av kommunalnämnd och kommunalstämma. Dessa utlåtanden böra innehålla, huruvida och i vilken utsträckning den sökta rätten till detaljhandel anses böra medgivas, uppgift å det antal försäljningsställen, som bör få anordnas, dels för utminutering och dels för utskänkning av spritdrycker och vin, ävensom förslag till de inskränkningar med hänsyn till försäljningsställets förläggning och rörelsens bedrivande, som anses nödiga. Hava ansökningar inkommit från flera bolag, skall, om upplåtande av rätt till detaljhandel tillstyrkes, visst bolag förordas till erhållande av den sökta rättigheten.

19 §.

3. Bolag äger ej vid utminutering hålla mer än ett försäljningspris å en och samma varusort av rusdrycker, oavsett om större eller mindre myckenhet försäljes.

Vid utminutering av vin åligger det bolag tillse, att om vin genom sin prisbillighet i förening med hög alkoholhalt eller av annan anledning uppenbarligen är ägnat att för allmänheten inträda som ersättning för spritdrycker, utminutering av vin sker med iakttagande av samma bestämmelser, som gälla för utminutering av spritdrycker.

21 §.

2. Rättighet att tillsvidare för viss tid, högst ett år, utskänka vin å andra passagerarfartyg än som avses i 1 mom. må på ansökning kunna av Konungens befallnings-

havande i det län, varest fartygets rederi har sitt säte, tilldelas person, som är behörig idka utskänkingsrörelse. Sådan utskänkning må endast äga rum till förtäring ombord å fartyget och må, under det fartyget ligger i hamn eller vid land, allenast ske till besättningen och till sådana fartygets passagerare, som i dess restaurationslokal intaga måltid.

3. Tillstånd att tillsvidare för viss tid, högst ett år, utskänka vin å statens järnvägars eller enskild, till persontrafik upplåten järnvägs tåg må på framställning av järnvägens styrelse kunna av Konungens befallningshavande i det län, varest styrelsen har sitt säte, meddelas person, som är behörig att idka utskänkingsrörelse.

22 §.

Där i något fall utskänkning av vin tillfälligtvis kan vara av omständigheterna påkallad, må på därom gjord ansökning Konungens befallningshavande, sedan stadsfullmäktige eller kommunalstämma blivit hörda kunna tillsvidare för kortare tid än år eller för visst tillfälle, meddela rättighet att vid måltid till spisande gäster utskänka sådan dryck. Har ansökningen blivit avstyrkt av stadsfullmäktige eller kommunalstämma, må densamma av Konungens befallningshavande ej bifallas.

24 §.

Den, som erhållit tillstånd till utskänkning enligt 21 § 2 och 3 mom. eller 22 §, är skyldig att hos det eller de bolag, Konungens befallningshavande bestämmer, inköpa alla för rörelsen erforderliga rusdrycker.

25 §.

3. Överlåtelse av rättighet till utskänkning, som avses i 21—22 §§, vare förbjuden.

26 §.

1. Avlider den, som efter överlåtelse från bolag eller enligt 21 eller 22 § innehar rättighet till utskänkning, eller försättes han i konkurs, må rörelsen för stärbhusets eller konkursboets räkning fortsättas, dock icke längre än till dess tre månader förflutit efter dödsfallet eller efter första borgenärssammanträdet i konkursen.

2. I fall, som i 1 mom. avses, åligger det stärbhuset eller konkursboet, om de vilja fortsätta rörelsen, att därom inom en månad efter dödsfallet eller första borgenärssammanträdet i konkursen göra anmälan hos Konungens befallningshavande med uppgift därvid tillika å den person, som antagits till föreståndare för försäljningen. Göres ej anmälan inom föreskriven tid eller provas den till föreståndare antagne icke vara därtill lämplig, anses försäljningsrättigheten hava upphört den dag, tiden för anmälningsskyldigheten gick till ända eller beslut i frågan meddelades.

45 §.

2. Avhämtning å utminuteringsställe må äga rum endast mot avlämnande av köparens egenhändigt undertecknade rekvisition och erläggande av kontant betalning. Gäller inköpet spritdrycker, skall därjämte köparens motbok uppvisas. Avhämtas dryckerna genom ombud, må som sådant ej begagnas person, till vilken veterligen, enligt vad i 34 § stadgas, rusdrycker ej må utminuterar.

3. Spritdrycker må från utminuteringsställe försändas endast till köpare inom kommun, där bolaget erhållit rätt till utminutering. Innan sådan försändning sker, skall köparens motbok hava företetts samt skriftlig rekvisition och betalning för varan erhållits.

Vin må från utminuteringsställe försändas endast efter det köparens skriftliga rekvisition och betalning för varan erhållits, dock att vin må till köpare inom kommunen i dennes bostad av bolaget avlämnas mot att den skriftliga rekvisitionen och betalningen därvid erhållas.

56 §.

2. Utskänkning av spritdrycker må begynna tidigast klockan 12 middagen samt utskänkning av vin tidigast klockan 9 förmiddagen, och må utskänkningen ej fortfara längre än till klockan 10 eftermiddagen.

Utskänkning av rusdrycker, som äger rum å sön- och helgdagar eller å andra dagar före klockan 3 eftermiddagen, vare tillåten endast vid måltider åt spisande gäster.

Under högmässogudstjänst vare all utskänkning förbjuden.

58 §.

Om tillstånd erhållits att utskänka endast vin vare det förbjudet att låta spritdrycker å utskänkingsstället förtäres ävensom att hava spritdrycker förvarade å utskänkingsstället eller eljest på sådant sätt, att gästerna äga tillgång till desamma.

Det vare ock förbjudet för gäst att å sådant utskänkingsställe förtära spritdrycker.

62 §.

Ej heller skall vad i 56 och 57 §§ stadgas äga tillämpning å utskänkning, som avses i 21 §.

69 §.

1. Tillstånd, som meddelats enligt 21 eller 22 § må av Konungens befallningshavande återkallas, när helst Konungens befallningshavande finner skäl därtill, och skall återkallelse av tillstånd, som meddelats enligt 22 §, äga rum, då i stad stadsfullmäktige och på landet kommunalstämma det påyrka.

71 §.

Därest av detaljhandel, vartill tillstånd enligt denna förordning erhållits, oordningar föranledas eller å försäljningsställe, varest dylik handel idkas, osedlighet bedrives och sådant fortfar, oaktat skedd erinran från polismyndighet i stad samt kronobetjänt eller kommunalnämnd å landet, må i stad magistraten och på landet kommunalnämnden förbjuda försäljningens fortsatta bedrivande. Beslutet därom gånge genast i verkställighet, men skall, vid äventyr att förbudet eljest går åter, senast inom åtta dagar underställas prövning av Konungens befallningshavande, som, därest tillståndet, enligt vad i detta kapitel sägs, ej finnes böra återkallas, har att för viss tid fastställa förbudet eller ock upphäva detsamma.

I Stockholm tillkommer det i fall, som i detta mom. sägs, överståthållarämbetet att meddela förbud, varom där förmäles.

73 §.

Återkallelse av meddelat tillstånd samt förbud mot försäljning, varom ovan sägs, skola delgivas rörelsens innehavare eller i hans frånvaro den, som besörjer försäljningen. Därest försäljningen grundar sig på särskilt tillstånd, skall underrättelse om

återkallelse och förbud lämnas dem, som enligt 28 § 2 mom. skola erhålla meddelande om beviljat tillstånd, dock att underrättelse om förbud ej skall meddelas kontrollstyrelsen.

80 §.

Dömes den, som efter överlåtelse från bolag eller enligt 21 eller 22 § äger rätt till utskänkning av rusdrycker, till ansvar efter 77 eller 79 §, och har han förut undergått bestraffning för förbrytelse, varom sägs i någon av dessa §§, skall han tillika förklaras sin rätt till försäljning förlustig.

Lag samma vare, om sådan rättighet avser utskänkning av endast vin eller öl och rättighetsinnehavaren dömes till ansvar för olovlig försäljning av spritdrycker.

Denna förordning träder i kraft den 1 oktober 1922.

**Förslag till förordning om ändrad lydelse av 7 och 12 §§ i
förordningen den 11 juli 1919 (nr 406) angående
försäljning av pilsnerdricka.**

Härigenom förordnas, att 7 och 12 §§ i förordningen den 11 juli 1919 angående försäljning av pilsnerdricka skola erhålla följande ändrade lydelse:

7 §.

Utan särskilt tillstånd må försäljning till avhämtning av pilsnerdricka utövas av:

- a) den, som i föreskriven ordning förvärvat behörighet att till avsalu tillverka pilsnerdricka, å tillverkningsstället;
- b) den, som äger rätt till utminutering av spritdrycker eller vin, å försäljningsstället; samt
- c) den, som enligt 13 § är berättigad att utöva utskänkning av pilsnerdricka, å utskänkingsstället.

12 §.

Utan särskilt tillstånd må utskänkning av pilsnerdricka utövas av:

- a) den, som äger rätt till utskänkning av spritdrycker eller vin, dock endast där sådan utskänkning bedrives;
- b) gästgivare, dock endast till resande i samband med servering av mat; samt
- c) den, som i sitt hem emot betalning mottager gäster till bespisning vid slutet bord, dock endast vid måltider till gäster, med vilka avtal om bespisning träffats för en tid av minst en vecka.

Denna förordning träder i kraft den 1 oktober 1922.

**Förslag till förordning angående ändrad lydelse av 2, 3 och
11 §§ i förordningen den 9 juni 1905 (n:r 36 s. 22)
angående försäljning av tillagade, alkoholfria
drycker samt svagdricka.**

Häriigenom förordnas, att 2, 3 och 11 §§ i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av tillagade, alkoholfria drycker samt svagdricka skola, 3 § i nedan angivna delar, erhålla följande ändrade lydelse:

2 §.

Den, som äger rätt till utskänkning av spritdrycker, vin eller pilsnerdricka, vare jämväl berättigad att till förtäring på stället försälja (utskänka) tillagade, alkoholfria drycker samt svagdricka.

3 §.

1. Vill någon — — — — — ombytes.

2. Bevis, som i 1 mom. omtörmäles, må ej meddelas den, som veterligen jämlikt 8 § 1 eller 2 mom. står under förbud att utskänka drycker, varom i denna förordning är fråga, eller genom gällande beslut, som ej avser allenast visst tillfälle, förbjudits att försälja spritdrycker, vin eller pilsnerdricka, ej heller den, om vilken är veterligt, att honom meddelat tillstånd att försälja spritdrycker, vin eller pilsnerdricka återkallats, eller att han dömts förlustig rätt till försäljning av sådana drycker eller drycker, som avses i denna förordning.

3. Vill någon, efter det honom meddelat, av Kungl. Maj:ts befallningshavande fastställt eller omedelbarligen stadgat förbud att utskänka drycker, som avses i denna förordning, eller att sälja spritdrycker, vin eller pilsnerdricka upphört att gälla, eller, efter det honom meddelat tillstånd att försälja spritdrycker, vin eller pilsnerdricka återkallats, bedriva rörelse, varom i 1 mom. förmäles, har Kungl. Maj:ts befallningshavande på ansökan, åtföljd av uppgift om stället, där rörelsen är avsedd att bedrivas, att efter magistratens eller kommunalnämndens hörande pröva, huruvida tillstånd därtill må medgivas eller icke.

Detsamma — — — — — omförmäles.

I Stockholm — — — — — tillämpning.

4. Inom — — — — — tillstånd.
5. Har — — — — — upphört.

11 §.

Varder någon, vilken efter anmälan eller tillstånd idkar utskänkning, som avses i 3 §, dömd till ansvar för olovlig försäljning av spritdrycker, vin eller pilsnerdricka, då må han ock, på yrkande av vederbörande allmän åklagare, dömas förlustig sin nämnda utskänkingsrätt, i fall omständigheterna finnas böra därtill föranleda.

Denna förordning träder i kraft den 1 oktober 1922.

I. KAP.

Inledning.

Sedan mer än ett halvsekel har inom vårt land ett lagstiftningsarbete pågått i syfte dels att bekämpa de vådor, en fri konsumtion av starka maltdrycker innebär för nykterhetstillståndet, dels att avvinna maltdrycksförsäljningen ökade inkomster för staten, varvid det ej varit lätt att alltid särskålla de till grund för lagstiftningen liggande nykterhetsbefrämjande och statsekonomiska motiven. I korthet må erinras om följande.

Redan genom förordningen den 7 december 1866 infördes koncessionstvång för försäljning till förtäring på stället av öl. Tid efter annan skärptes bestämmelserna angående ölförsäljningen, till dess att enhetliga, för hela riket gällande bestämmelser rörande all försäljning av öl utfärdades i och med förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av vin och öl. Några år dessförinnan hade tillverkningen av maltdrycker reglerats genom förordningen den 17 juni 1903 angående tillverkning och beskattning av maltdrycker, vilken förordning trädde i kraft den 1 oktober 1903.

Bakom 1903 års maltdryckstillverkningsförordning låg ett under ett kvarts sekel, visserligen med mellanrum, fortsatt utredningsarbete. Det första förslaget till en förordning angående tillverkning och beskattning av maltdrycker framlades den 30 juni 1881 av den år 1877 tillsatta kommittén för överseende av gällande brännvinslagstiftning. Förslaget innebar, att bryggerinäringen skulle ställas under särskild kontroll samt att för all tillverkning av maltdrycker till avsalu skulle erläggas en tillverkningskatt i förhållande till vikten torkat eller rostat malt, som användes vid tillverkningen, efter 4 öre för varje kilogram. Vikten av maltet skulle bestämmas förmedelst en självregistrerande vågapparat. Kontrollen skulle under överinseende av byrån för kontrollen å tillverkningsavgifter och under tillsyn av överkontrollörer utövas av edsvurna kontrollörer och assistenter. Anmälan om driftens påbörjande skulle ske hos länsstyrelse och om företagande av brygd hos vederbörande kontrollör. — Tio år senare — 1891 — framlade en samma år tillsatt kommitté ett förslag till förordning angående beskattning av maltdrycker, och avsåg detta förslag, att vid tillverkning av ifrågavarande drycker skulle erläggas en tillverkningskatt av 10 öre för varje kilogram torkat, rostat eller bränt malt, som användes för tillverkningen. Förslaget var i sina huvudgrunder detsamma som 1881 års förslag med väsentligen sådana förändringar, som påkallats av vunnna erfarenhet vid tillämpandet av maltdrycksbeskattningen i främmande länder. Redan 1892 framlade emellertid 1891 års kommitté i enlighet med direktiv av Kungl. Maj:t ett nytt förslag, enligt vilket svagdricka, varmed då förstods sådan maltdryck, vars stamvört ej hade högre extrakthalt än 5 %, undantogs från beskattningen. Och har alltsedan dess i utrednings- och lagstiftningsarbetet den principen följts, att de svagaste, ur nykterhetssynpunkt ofarligaste maltdryckerna skulle beredas en i försäljningsavseende friare och i beskattningsavseende gynnad undantagsställning. Ej heller 1892 års kommittéförslag

ledde till någon lagstiftning i ämnet. År 1902 tillsattes ånyo en kommitté för avgivande av förslag till maltdrycksbeskattning, och avgav kommittén sitt betänkande den 15 oktober 1902. Enligt det till sagda betänkande fogade förslaget skulle, liksom enligt de föregående, skatten utgå per kilogram avverkat malt. En differentiering i skattebeloppen för olika bryggerier föreslogs emellertid, så att för de första avverkade 50,000 kg. maltskatt skulle utgå med 14 öre för kilogram och för de nästa 50,000 kg. med 16 öre för kilogram samt för all övrig maltavverkning med 18 öre för kilogram. Frihet från skatt skulle åtnjutas vid bryggeri, där på grund av tillståndsbevis under tillverkningsåret endast svagdricka tillverkades. Med svagdricka förstods i förslaget varje maltdryck, som icke innehölle mer än två volymprocent alkohol och som vore inbrygd med en stamvört, vilkens extrakthalt icke överstege 5 %.

Såsom framgår av den lämnade redogörelsen har under hela den tid, frågan om en maltdrycksbeskattning förelegat till behandling, skatten föreslagits skola utgå på mängden avverkat malt. Jämväl har, sedan frågan om skattefrihet för svagdricka uppkom, gränsen mellan svagdrickat och övriga drycker angivits antingen enbart genom extrakthalten eller genom en kombination av extrakt- och alkoholhalten. I en till 1902 års kommittébetänkande fogad reservation intogo emellertid två medlemmar av kommittén en ståndpunkt, som i viss mån kan sägas innebära ett brytande utav principen, att skillnaden mellan olika slags maltdrycker väsentligen anges genom extrakthalten. De föreslogo nämligen, att under svagdricka skulle inbegripas varje maltdryck, som ej innehölle mer än två volymprocent alkohol, såväl den, som vore inbrygd med en stamvört, vilkens extrakthalt icke överstege 5 %, som ock den, vilkens extrakthalt överstege denna gräns, men vilken undergått sådan särskild behandling, att den under inga förhållanden kunde uppnå högre alkoholhalt än två volymprocent.

Den nyssnämnda kommittéutredningen av år 1902 föranledde framläggandet av en proposition i ämnet till 1903 års riksdag, vilken med vissa förändringar antogs av riksdagen. Den i anslutning härtill utfärdade förordningen av år 1903 liksom de följande förordningarna av 1907 och 1909 följa fullständigt de riktlinjer, som i de förberedande utredningarna angivits. Till grund för beskattningen har sålunda legat den mängd malt, som vid bryggeri avverkats. Vidare har gränsen mellan alkoholsvaga och med hänsyn härtill skattefria maltdrycker å ena sidan samt alkoholstarkare och därför beskattade maltdrycker å den andra angivits genom en kombination av extrakt- och alkoholhalten, varvid emellertid den rättsligt betydelsefullaste faktorn, enligt vad ett prejudikat i högsta domstolen synes utvisa (Kungl. Maj:ts utslag den 21 september 1914), otvivelaktigt utgöres av bestämmelsen om extrakthalten.

Utom syftet att skaffa staten ökade inkomster genom maltdrycksbeskattningen torde ett motiv till densamma även ha varit önskan att inskränka konsumtionen av de starkare maltdryckerna. Huruvida detta syfte i någon högre grad blivit realiserat, låter sig svårigen med ledning av de föreliggande uppgifterna om maltförbrukningen bedömas. Efter införande av 1903 års maltdryckstillverkningsförordning har visserligen en nedgång — under vissa år ganska betydlig — ägt rum, men bland orsakerna härtill torde såväl 1905 års, vissa restriktioner innebärande, försäljningsförordning som framför allt lågkonjunkturen under vissa år spela en betydlig roll. I varje fall förmärktes en icke obedyglig stegring i maltdrycksförbrukningen under åren 1914—1916, och torde denna

stegring väsentligen sammanhännga med de ekonomiska förhållandena under de första krigsåren.

På grund av de i viss grad svikna förväntningarna på 1905 års försäljningsförordning i avseende å bekämpandet av ölet såsom rusdryck framfördes under det följande decenniet allt mer energiska krav på ingripande åtgärder gent emot förbrukningen av de starkare maltdryckerna. I det förslag, som i början av 1914 framlades av den år 1911 tillsatta nykterhetskommittén, gavs i överensstämmelse härmed uttryck åt den uppfattningen, att man genom stränga försäljningsbestämmelser borde söka förekomma de skadliga verkningar, som förbrukningen av starkare maltdrycker medförde för ordning och nykterhet. Enligt nykterhetskommitténs förslag jämfördes nämligen principiellt försäljning av öl, varmed förstods alla drycker, som icke voro hänförliga till svagdricka, med försäljningen av spritdrycker och vin. Försäljningen av öl lades därför under bogssystem, och utminuteringsen av öl finge endast äga rum genom motbok.

Redan inom nykterhetskommittén hade emellertid röster höjts för en klyvning av de starkare maltdryckerna i två slag. De mellanstarka dryckerna (pilsner-, iskällar- och lagerdricka) skulle enligt denna uppfattning få säljas under väsentligen samma relativt fria bestämmelser, som enligt 1905 års försäljningsförordning gällde beträffande öl, och blott de starkare maltdryckerna (pilsner, lageröl samt porter) skulle jämföras med spritdrycker och vin och underkastas de för dessa drycker gällande mer restriktivt verkande bestämmelserna. Denna tanke på en uppdelning av de starkare maltdryckerna i två grupper upptogs i den proposition, som Kungl. Maj:t i anledning av nykterhetskommitténs förslag avgav till 1914 års senare riksdag. Till grund för ifrågavarande förslag låg en av professor T. Thunberg och disponent Sven Sandwall verkställd utredning, vilken finnes återgiven dels bland bilagorna till nyssnämnda proposition, dels ock i det år 1918 avgivna betänkandet med förslag till förordning angående försäljning av pilsner m. m. Enligt vad chefen för finansdepartementet anförde till protokollet över finansärenden den 24 juli 1914, då den ovan nämnda propositionen avgavs, syntes utredningarna giva vid handen, att bestämda skäl talade för beredande av en friare ställning åt de lättare skattepliktiga maltdryckerna än åt det egentliga ölet, och han framhöll, att, om man därigenom kunde vinna, att konsumtionen i någon högre grad leddes över till dessa drycker från andra, ur nykterhetssynpunkt icke lika oskadliga, man skulle hava löst en viktig uppgift vid lagstiftningen om de alkoholhaltiga dryckerna. Gränsen mellan de lättare maltdryckerna och det egentliga ölet bestämdes genom en kombination av extrakt- och alkoholhalten, liksom tidigare gränsen mellan svagdricka och skattepliktiga maltdrycker bestämts genom en dylik kombination. Ifrån herr Sandwalls sida hade visserligen föreslagits, dels att gränsen mellan de lagrade drickorna och det egentliga ölet skulle bestämmas enbart genom extrakthalten, dels ock att denna gräns skulle dragas vid en ursprunglig extrakthalt av 10 %, men denna tanke rönt ej anslutning från departementschefens sida. I enlighet med herr Thunbergs förslag sattes den övre alkoholgränsen för de lättare maltdryckerna vid 3,6 volymprocent och ifrågavarande dryckers ursprungliga extrakthalt finge icke överstiga 9,5 %.

Enligt det till Kungl. Maj:ts proposition nr 242 vid 1914 års senare riksdag fogade förslaget skulle de lagrade drickorna i försäljningshänseende väsentligen jämföras med svagdricka. För utskänkning av lagrat dricka liksom för utskänkning av svagdricka skulle i regel endast erfordras anmälan, i Stockholm hos överståthållarämbetet, i annan stad hos magistraten och på landet hos länsmannen. Förslaget förföll emellertid på grund av kamrarnas skiljaktiga beslut. Jämväl förföll ett av bevillningsutskottet framlagt sammanjämningsförslag, enligt vilket lagrat dricka skulle undantagas från de för

rusdrycksförsäljning föreslagna strängare bestämmelserna samt försäljningen därav i stället äga rum enligt den i 1905 års förordning angående försäljning av öl stadgade ordning, intill dess särskilda bestämmelser härutinnan bleve antagna.

En likartad utgång erhöi frågan om försäljning av lagrat dricka jämväl vid 1915 och 1916 års riksdagar, och det var först i samband med rusdrycksförsäljningsförordningens antagande år 1917, som den ännu gällande klassifikationen av maltdrycker i öl, pilsnerdricka (lagrat dricka) och svagdricka infördes. Beträffande öl skulle principiellt samma bestämmelser gälla som beträffande försäljningen av spritdrycker och vin. Beträffande försäljningen av pilsnerdricka skulle åter tillsvidare gälla bestämmelserna i 1905 års vin- och ölförsäljningsförordning, intill dess särskilda bestämmelser hunnit att bli antagna. Beträffande försäljningen av svagdricka skulle slutligen 1905 års förordning angående försäljning av alkoholfria drycker samt svagdricka vara gällande. I detta sammanhang må allenast i största korthet erinras därom, att frågan om en särskild förordning angående försäljning av pilsnerdricka företogs till utredning av särskilda, inom finansdepartementet tillkallade sakkunnige, vilka i ett den 22 mars 1918 avgivet betänkande framlade förslag i ämnet. I anledning härav avgav Kungl. Maj:t till 1918 års riksdag proposition med förslag till förordning angående försäljning av pilsner. På grund av kamrarnas skiljaktiga beslut förföll emellertid frågan om denna lagstiftning vid nämnda riksdag. Till 1919 års riksdag framlade emellertid Kungl. Maj:t ånyo förslag, vilket med vissa ändringar antogs av riksdagen. Den nu gällande förordningen angående försäljning av pilsnerdricka, ävensom den nuvarande indelningen av maltdrycker i tre särskilda klasser med hänsyn till försäljningen grunda sig sålunda på sistnämnda riksdags beslut.

De egenartade förhållandena under kristiden medförde en betydande förändring fråga om tillverkningen av maltdrycker. Tidigare hade tillverkningen av maltdrycker väsentligen utgjorts av dels starkare maltdrycker (lageröl, pilsneröl och porter), dels svagdricka, under det att de halvstarka maltdryckerna (pilsnerdricka) representerade en ganska obetydlig bråkdelen. Med hänsyn till nödvändigheten att hushålla med brödsädes-tillgången under kristiden infördes ransonering av malt, i följd varav extrakthalten i maltdryckerna nedsattes. De alkoholstarkare maltdryckerna ersattes successivt med alkohol-svagare maltdrycker, i början särskilt pilsnerdricka. Till slut sänktes deras maltstyrka så, att de fingo karaktären av svagdricka, vilket var fallet under kristidens slut, 1918 och början av 1919. Vid den tidpunkt, då tillgången på malt åter blev större och det därigenom blev möjligt för bryggerierna att tillverka extraktrikare typer, hade 1917 års rusdrycksförsäljningsförordning trätt i kraft, och de strängare försäljningsbestämmelserna skulle alltså tillämpas vid en eventuell försäljning av egentligt (starkt) öl. Redan vid 1919 års riksdag framfördes emellertid tanken att tillverkning av starkare maltdrycker skulle förbjudas. I två likalydande, inom bägge kamrarna väckta motioner (I: 60, II: 224) hemställdes, att riksdagen för sin del måtte besluta sådana ändringar i gällande förordning angående tillverkning och beskattning av maltdrycker, att maltdrycker, som innehölle mer än $2\frac{1}{4}$ volymprocent alkohol och vore inbryggda med en stamvört, vilkens extrakthalt överstege 6 % från och med den 1 oktober 1919 icke skulle inom riket få tillverkas, ävensom att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utarbetande och framläggande för riksdagen av sådana ändringar i gällande författningar, att försäljningen inom och införseln till riket av nyssnämnda maltdrycker förbjödes. I avvaktan på definitivt

beslut föreslogs, att riksdagen för sin del måtte antaga ett till motionerna fogat förslag till förordning angående förbud mot tillverkning av vissa maltdrycker. Till stöd för motionerna anfördes bland annat, att bland de lärdomar, kristiden givit i avseende på alkoholfrågan, hörde de goda följderna av omläggningen i maltdryckskonsumtionen på grund av den minskade korntilldelningen säkerligen till de viktigaste. Motionärerna erinrade om, att tillverkningen praktiskt sett inskränkts till svagdricka samt att i Tyskland en liknande utveckling gjort sig gällande. Emellertid hade detta varken verkat ruinerande för bryggeriindustrien eller av allmänheten mottagits med allmänna motvilja. Från nykterhetssynpunkt fanns det visserligen icke någon anledning att vända sig mot en högre extrakthalt hos maltdryckerna, annat än för såvitt den medförde högre alkoholhalt. I Danmark hade det visat sig möjligt att genom pasteurisering förena högre extrakthalt med låg alkoholhalt. Då emellertid från den svenska bryggerinäringens representanter denna metod avvisats, hade motionärerna ansett nödvändigt att knyta sitt förslag till en övre gräns för extrakthalten. Allmänheten hade hunnit vänja sig vid de alkoholsvagare dryckerna, som kristiden framkallat och funnit sig väl därav. Läkare hade konstaterat en nedgång i de typiska sjukdomar, som regelbundet framkallades av riklig tillgång till starköl och annat överflöd. Bryggerinäringen hade samtidigt obehindrat kunnat fortgå utan väsentlig minskning i vare sig sysselsatt arbetskraft eller vinst. Under erinran om att det gamla ölet, sådant det var känt före kristiden, varit den för stora folklager mest förförliska rusdrycken, framhölls, att då kristiden med dess nedsättning av alkoholhalten här hade verkat ytterst välgörande, det skulle vara beklagligt, om det gamla missförhållandet skulle på nytt få innastla sig. Motionärerna betonade till sist, att ölet som beskattningsobjekt icke hade någon större betydelse för staten, ett förhållande, som i hög grad underlättat en rationell lösning av maltdrycksfrågan.

I sitt över motionerna avgivna utlåtande anförde utskottet, att det hyste starka betänkligheter mot förslaget, vilket innebure ett frångående av den vid 1917 års riksdag i sammanjämkningen uttryckta ståndpunkten, att pilsnerdricka icke skulle betraktas såsom rusdryck i rusdrycksförsäljningsförordningens mening. Enligt utskottets förmenande saknade förslaget jämväl väsentlig betydelse ur nykterhetssynpunkt. För de starkare maltdryckernas vidkommande vore det att antaga, att den försäljningskontroll, varom stadgades i rusdrycksförsäljningsförordningen, skulle visa sig effektiv. I fråga om de mellanstarka maltdryckerna av pilsnerdrickats typ skulle väl avvägda försäljningsbestämmelser komma att visa sig vara icke blott betryggande ur nykterhetssynpunkt utan även ägnade att leda en betydande del av konsumtionen från de starkare maltdryckerna. Utskottet framhöll till sist, att ett bifall till motionärernas förslag säkerligen skulle framkalla ersättningsanspråk av betydande omfattning från bryggeriernas sida. I en till bevillningsutskottets utlåtande fogad reservation yrkades bifall till motionärernas förslag, och framhölls i reservationen i huvudsak samma synpunkter som av motionärerna. Bevillningsutskottets avstyrkande hemställan bifölls av första kammaren med 71 röster mot 22 och i andra kammaren med 95 mot 77.

Under år 1919 påbörjades ånyo tillverkningen av pilsnerdricka, under det att tillverkningen av öl fortfarande var inställd. Spridda röster började emellertid höjas jämväl för återupptagande av denna tillverkning. Samtidigt framkom emellertid tanken på att införa förbud mot försäljningen av starköl. I dylikt syfte väcktes vid 1920 års riksdag två likalydande motioner i bägge kamrarna (I: 163, II: 238). I dessa hemställdes om en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning och framläggande för riksdagen av förslag till sådana stadganden rörande tillverkning och import av maltdrycker, att dylika drycker med över 3,6 volymprocents alkoholhalt icke finge inom landet till-

verkas eller hit importeras. Vidare hemställde motionärerna, att riksdagen måtte för sin del förklara Kungl. Maj:t berättigad att, under tiden till dess definitiv lagstiftning i ämnet kunde vara godkänd och utfärdad, genom kungl. kungörelse eller på annat sätt provisoriskt reglera tillverkningen och importen av maltdrycker därhän, att dylika drycker med över 3,6 volymprocents alkoholstyrka icke under samma tid finge hit införas eller här tillverkas. Till stöd för sitt förslag framhöllo motionärerna, att alla skäl talade för att lagstiftningen borde resa hinder mot ett upptagande av öltrafiken i dess tidigare omfattning. Motionärerna erinrade, att tillverkning och import av öl praktiskt taget sedan ett par år tillbaka icke förekommit i Sverige, att ölet visat sig kunna utan olägenheter ersättas av de svagare måltdryckerna, att bryggerinäringen existerat och i regel lämnat god vinst även under den tid, tillverkningen av starkare maltdrycker varit inställd, samt att med konsumtion av öl i berusningssyfte förbundet fylleri jämte alla dess följdöfverteelser så gott som fullständigt upphört till fromma för lugnet och ordningen, i synnerhet på vissa orter å landsbygden. I sitt över motionerna avgivna utlåtande (nr 38) tillstyrkte bevillningsutskottet verkställande av en utredning i ämnet. Utredningen borde enligt utskottets mening avse att undersöka, huruvida och under vilka förutsättningar den ur nykterhetssynpunkt särskilt för landsbygdens del avsevärda förmånen, som vunnits därigenom, att på grund av särskilda förhållanden de starkare, som berusningsmedel användbara maltdryckerna icke funnits tillgängliga, skulle kunna bevaras åt framtiden. Däremot saknades det enligt utskottets mening anledning att ifrågasätta indragning av sådan tillverkning av alkoholstarkare maltdrycker, som bedreves uteslutande för export. Den utredning, som utskottet sålunda förordade, borde taga hänsyn jämväl till de handelspolitiska följder, som importförbud beträffande ifrågavarande slag av maltdrycker kunde medföra. Den borde vidare inriktas på att söka tekniskt utröna, huruvida en, trots låg alkoholhalt, smakligare, hållbarare och som måltidsdryck mera användbar maltdryck än det nu förekommande pilsnerdrickat kunde frambringas, till äventyrs genom att öka malthalten. Då utskottet hade sig bekant, att åtminstone ett bryggeri i landet vore inrett för tillverkning uteslutande av viss alkoholstarkare maltdryck, borde utredningen även omfatta frågan, huruvida och i vad mån någon ersättning kunde vara påkallad i händelse förbud mot försäljning av starkare maltdrycker komme att meddelas. Utskottet fann sig däremot förhindrat att tillstyrka motionärernas hemställan, i vad den avsåg omedelbart förbud mot tillverkning av starkare maltdrycker. Utskottet hemställde, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa en allsidig utredning av frågan, huruvida och under vilka förutsättningar förbud mot försäljning inom riket av maltdrycker, vilka innehölle mera än 3,6 volymprocent alkohol, måtte kunna stadgas, ävensom snarast möjligt förelägga riksdagen det förslag, vartill utredningen kunde föranleda. — I en till utlåtandet fogad reservation yrkade en utskottets ledamot avslag såväl på utskottets hemställan som på motionerna. Utskottets hemställan bifölls i första kammaren med 50 röster mot 40 och i andra kammaren utan votering. I skrivelse nr 319 den 2 juli 1920 anhöll riksdagen om den ifrågasatta utredningen.

Den ifrågavarande riksdagsskrivelsen föredrogs i statsrådet den 15 oktober 1920, och erinrade departementschefen därvid till en början om den förevarande utvecklingen i fråga om maltdryckstillverkningen samt den förskjutning, som ägt rum i riktning mot de alkoholsvagare skattepliktiga maltdryckerna. Departementschefen fortsatte därefter:

»Sannolikt skulle emellertid denna förskjutning varken hava ägt rum så snabbt eller nått en sådan omfattning som nu skett, om icke de av kristiden nödvändiga tillverkningsinskränkningarna

medverkat. På grund av bristen på malt nödgades bryggerierna under kristiden tillverka synnerligen extraktfattiga och alkoholsvaga drycker. När malttillgången sedan under loppet av år 1919 blev bättre, hava bryggerierna visserligen förstärkt extrakthalten, men de hava icke inbryggt maltdrycker med högre extrakthalt än den för maltdrycker av klass II (pilsnerdricka) högst medgivna extrakthalten. I följd härav ligger tillverkningen av maltdrycker av klass III fullständigt nere.

Allmänheten synes också synnerligen väl hava funnit sig tillrätta med maltdrycker av pilsnerdrickats typ. Då tillverkningen av nuvarande typ av pilsnerdricka under år 1919 upptogs, torde den härigenom vunna smakförbättringen av maltdryckerna i jämförelse med dem, som under kristiden tillverkades, hava tillfredsställt en stor del av maltdryckskonsumenterna.

Det var inför denna faktiska utveckling av maltdryckstillverkningen och maltdryckskonsumtionen, som den tanken uppkom, att tillverkningen av starkare maltdrycker än pilsnerdricka borde förbjudas. Ehuru väl ett dylikt förbud kunde synas mindre behöfligt ur den synpunkten, att tillverkningen faktiskt var inskränkt till pilsnerdricka och svagdricka, ansågs förbudet påkallat därför, att man kunde befara, att de skattepliktiga bryggerierna möjligen övergingo till tillverkning av starkare maltdrycker på grund av konkurrensskäl. Dels kunde nämligen en import av starka maltdrycker komma till stånd, dels kunde ock något eller några av de svenska bryggerierna, särskilt porterbryggerierna, väntas under år 1920 påbörja tillverkning av maltdrycker av klass III. Vad först importen av starkare maltdrycker beträffar, är denna enligt bestämmelserna i rusdrycksförsäljningsförordningen allenast medgiven för rusdrycksförsäljningsbolag samt innehavare av rättigheter till partihandel med rusdrycker, som därtill erhållit tillstånd av kontrollstyrelsen. Ehuru väl åtskilliga ansökningar gjorts hos kontrollstyrelsen om rätt att driva partihandel enbart med öl, har styrelsen avslagit samtliga ansökningar; endast åt aktiebolaget Vin- och spritcentralen samt dotterbolag hava i samband med erhållen partihandelsrättighet för alkoholstarkare rusdrycker dylika rättigheter medgivits. Såvitt nu kan bedömas, har importen av maltdrycker av klass III varit av synnerligen ringa omfattning, och endast i några få undantagsfall hava rusdrycksförsäljningsbolagen och partihandlarna medverkat till en dylik import.

Utsikterna till att tillverkningen av öl skulle påbörjas inom landet hava däremot varit betydligt större. Detta beror därpå, att det i Göteborg belägna porterbryggeriet Carnegie & C:o varit så inrättat, att det för att erhålla avsett ekonomiskt utbyte av tillverkningen varit hänvisat att övergå till tillverkning av porter. Gång efter annan har det också meddelats kontrollstyrelsen från aktiebolaget Göteborgssystemet i Göteborg, att firman hade för avsikt att påbörja tillverkning av porter av klass III, och väntade man, att dylik porter skulle utsläppas i handeln från och med den 1 oktober 1920. Hade detta ägt rum, skulle övriga bryggerier av konkurrensskäl sett sig nödsakade att påbörja tillverkning av lager- och pilsneröl. Sedan emellertid aktiebolaget Carnegie & C:o numera inköpts av aktiebolaget Vin- och spritcentralen, som förklarat sig icke skola övergå till tillverkning av porter av klass III för inhemsk förbrukning, så länge övriga bryggerier underlåta att tillverka maltdrycker av klass III, torde för tillfället faran av att tillverkning av starkare maltdrycker påbörjas vara undanröjd.»

Departementschefen redogjorde därefter för frågans behandling vid 1920 års riksdag och framhöll därefter följande:

»Den av riksdagen begärda utredningen är av ganska omfattande natur. Ett genomförande av förbud mot tillverkning och import av starkare maltdrycker innebär betydande förändringar i maltdryckstillverkningsförordningen ävensom en del av berörda förbud föranledda ändringar i rusdrycksförsäljningsförordningen och i åtskilliga andra författningar, som äga samband med nyssnämnda två förordningar. Därest utredningen av frågan, huruvida det icke tekniskt skulle låta sig göra att

ernå en maltstarkare och mera hållbar måltidsdryck än det nuvarande pilsnerdrickat utan att därmed överskrida den alkoholhalt, som nu särskiljer pilsnerdricka från det starkare ölet, visar, att dylik förändring är möjlig och lämplig, kommer den att draga med sig konsekvenser i fråga om det nuvarande beskattningssystemet, vilket är grundat på råmaterialet.

Genom den begärda utredningen böra i första hand fastställas de olägenheter, som skulle inträda genom ett lössläppande av tillverkningen och därmed av försäljningen av det starkare ölet. Bland dessa olägenheter må framhållas, att rusdrycksförsäljningsbolagen näppeligen för närvarande kunna övertaga någon större försäljning av öl, enär de särskilt i avseende å lokaler till följd av nuvarande bostadsbrist redan på många håll hava svårigheter att ombesörja tillhandahållandet av spritdrycker och vin. Försäljningen av öl förutsätter nämligen betydande lokalutrymmen och ett större antal försäljningsställen. Jämväl i kontrollhänseende skulle ölförsäljningen komma att tillskynda bolagen svårigheter, vilka icke kunde förutses vid den tidpunkt, då den nuvarande rusdrycksförsäljningsförordningen antogs.

Därest utredningen giver vid handen, att tillverkningen och försäljningen av de starkare maltdryckerna böra förbjudas, bör undersökningen inriktas på den förut berörda frågan om möjligheterna att förbättra det nuvarande pilsnerdrickats smak och hållbarhet. I detta avseende äro redan tidigare i samband med framläggandet av proposition n:r 242 till 1914 års senare riksdag vissa utredningar verkställda av inom finansdepartementet tillkallade sakkunniga. Enligt vad som inhämtats av de till sagda proposition fogade bilagor (sid. 195—196) har professor T. Thunberg uttalat sig för att extraktrika maltdrycker med en alkoholhalt under svagdricksgränsen i försäljningshänseende jämfästades med svagdricka. Utan att närmare ingå på den till grund för sagda förslag liggande motiveringen torde man kunna göra gällande, att det från teknisk synpunkt icke är uteslutet att kunna förverkliga det ovan angivna önskemålet att skapa en extraktrikare dryck av pilsnerdrickats alkoholhalt. Såsom förut antytts, förutsätter detta emellertid, att skillnaden mellan olika drycker fastställs, icke såsom för närvarande efter en kombinerad alkohol- och extraktgräns, utan enbart efter en alkoholgräns. Detta återigen torde förutsätta en fullständig omläggning av det nuvarande beskattningsväsendet och kontrollförfarandet. Ej heller en dylik omläggning torde emellertid stöta på några oöverstigliga svårigheter, ehuru ett fastställande enbart av en alkoholgräns mellan olika slag av maltdrycker tidigare väckt betänkligheter hos bryggeritekniskt sakkunniga i vårt land. I våra grannländer Danmark och Norge är sålunda maltdryckslagstiftningen numera så utformad, att enbart alkoholhalten utgör gränsen mellan olika slag av maltdrycker. Vid utredningen förtjänar därför att tagas under beaktande, huruvida icke en motsvarande förändring skulle kunna genomföras för Sveriges vidkommande.

Då utredningarna sålunda kunna föranleda vittutseende förändringar av gällande maltdryckstillverkningslagstiftning, torde jämväl undersökas, huruvida icke i andra avseenden gällande bestämmelser om maltdryckstillverkningen böra på grund av vunnen erfarenhet förändras. Beträffande svagdrickstillverkningen har sålunda från svagdrickstillverkarna gjorts gällande, att densamma numera så undanträngts, att svagdrickstillverkarna hotas av ekonomisk ruin. Genom gällande bestämmelser äro de nämligen förhindrade att övergå till tillverkning av andra maltdrycker utan Kungl. Maj:ts tillstånd. Svagdricksbryggarnas framställningar syfta till att dessa bryggerier skola få övergå till skattepliktig tillverkning. Givetvis måste sagda framställningar grundligt övervägas med hänsyn till deras konsekvenser ur olika synpunkter, icke minst med hänsyn till kontrollen. I samband med reviderandet av maltdryckslagstiftningen torde jämväl nyss berörda frågor upptagas till övervägande.

De ändringar i rusdrycksförsäljningsförordningen, som skulle påkallas av en inskränkning av maltdryckstillverkningen till drycker med högst 3,6 volymprocent alkohol, bliva mindre genomgri-

pande. Därvid torde ur förordningen allenast böra avlägsnas de stadganden, som hava avseende på försäljning av maltdrycker av klass III.

De nu av mig ifrågasatta utredningarna, som torde böra komma till skyndsamt utförande, äro emellertid av omfattande natur, varför särskilda sakkunniga torde böra för ändamålet tillkallas inom finansdepartementet.»

KAPITEL II.

Följderna ur olika synpunkter av ett återupptagande av starkölförsäljningen resp. ett starkölsförbud.

Beträffande de olägenheter ur nykterhetssynpunkt, som äro förenade med en friare försäljning till allmänheten av maldrycker av starkölets typ, sådan den ägde rum före antagandet av 1917 års förordning, torde de sakkunnige icke behöva ingå på någon redogörelse. Erfarenheterna från den tid, då starköl tillhandahölls, utvisa, att förtärande därav medförde talrika fall av berusning. Ölet användes åtminstone inom vissa samhällsklasser som berusningsmedel, låt vara att det samtidigt hade en mycket stor lojal användning. Det torde väsentligen hava varit dessa erfarenheter om ölets användning i berusningssyfte, som föranledde riksdagen år 1917 att i försäljningsavseende principiellt jämställa starköl med spritdrycker och vin. Ett återvändande till förhållandena före kris-tiden i avseende å ölförsäljningen är emellertid ej ifrågasatt, och de sakkunnige ha ej att syssla med de eventuella följderna av något dylikt. Utan vad frågan nu gäller är att söka utreda innebörden av ett eventuellt tillhandahållande av starköl i enlighet med bestämmelserna i 1917 års förordning. Härvid stöter man på den svårigheten, att någon försäljning av starköl hittills ej ägt rum enligt denna förordnings bestämmelser. De sakkunnige äro därför hänvisade till beräkningar, som dock kunna göras på grundval av den erfarenhet om det individuella kontrollsystemets sätt att fungera, som man på andra områden vunnit.

Vad beträffar ölets försäljning genom systembolagen gjordes redan kort tid efter det ölet genom 1917 års lagstiftning i försäljningsavseende jämställt med spritdrycker och vin, från auktoritativt håll gällande, att realiserandet av lagens bestämmelser måste medföra betydande svårigheter av organisatorisk art. För att åtminstone till en viss grad undanröjda dessa föreslog kontrollstyrelsen i en den 11 februari 1918 dagtecknad, till Konungen ställd skrivelse, att vissa ändringar skulle företagas i 45 § rusdrycksförsäljningsförordningen. Kontrollstyrelsen framhöll, att antalet ölköp skulle, även om förbrukningen bleve betydligt mindre än vad tidigare varit fallet, komma att synnerligen hårt belasta expeditionen vid utminuteringsställen, en belastning, vilken särskilt på de större orterna skulle framträda desto mera, som allmänheten vore van att köpa öl i mindre partier på grund av ölets ringa hållbarhet. Utminuteringsställena måste därför göras betydligt flera än som vore erforderligt om å utminuteringsställena endast spritdrycker och vin försålles. På grund därav komme också administrationskostnaderna att bliva betydande. Vid konferenser med sakkunnige och representanter för de större systembolagen hade kontrollstyrelsen bibragts den uppfattningen, att med en anordning, varigenom endast spritdrycker och vin tillhandahölls å vissa utminuteringsställen samt endast

öl å andra ställen, väsentliga besparingar i administrationskostnaderna skulle kunna göras. Utminuteringsförteckning och kassakontroll skulle endast finnas å utminuteringsställena för spritdrycker och vin, medan å avhämtningsställena för öl endast varuutlämning skulle äga rum. En person, som ämnade att köpa öl, skulle alltså hava att infinna sig å det honom anvisade utminuteringsstället för spritdrycker och vin, varest vederbörlig identifiering skulle äga rum och betalning för varan erläggas. Hinder syntes icke föreligga för att identifiering vid ett och samma tillfälle kunde ske för flera köp och att betalning för samtliga köp erlades i förskott. Sedan köparens rekvisitionsblankett, resp. blanketter blivit försedda med vederbörlig påstämpling angående myckenheten av det öl, varför betalning erlagts, skulle köparen å vilket avhämtningsställe som helst mot avlämnande av kvitterad blankett erhålla den å blanketten angivna myckenheten öl. Å dylika ölavhämtningsställena skulle, såsom följd av vad nu sagts, ej föras föreskriven kundförteckning. I huvudsaklig överensstämmelse med kontrollstyrelsens förslag framlade Kungl. Maj:t proposition till 1918 års riksdag och blev det till propositionen fogade förslaget av riksdagen oförändrat antaget.

Emellertid kom, som i kap. I redan angivits, någon ölförsäljning icke att äga rum under de följande åren. Då emellertid från vissa håll inom pressen under början av år 1920 ett eventuellt återupptagande av starköstillverkningen började diskuteras, upptogs frågan om de med starkölsförsäljningen förbundna vanskligheter till överläggning av de särskilda representanter för systembolagen, vilka kontrollstyrelsen under våren 1920 samman kallade för dryftande av vissa med utminuteringskontrollen sammanhängande spörsmål. Med en den 18 juni 1920 dagtecknad skrivelse överlämnade de nämnda bolagsrepresentanterna till kontrollstyrelsen ett uttalande rörande de starkare maltdryckerna. I detta uttalande meddelade de, att de under sitt arbete med den individuella försäljningskontrollen jämväl haft till behandling frågan om vilken inverkan arbetet på att skapa en ur nykterhetssynpunkt effektiv individuell kontroll skulle röna, därest starkare maltdrycker ånyo komme att finnas tillgängliga i handeln. Därefter anfördes i skrivelsen:

»Efter den mest ingående diskussion och det omsorgsfullaste överbäggande hava vi kommit till det resultatet, att just vid nuvarande tidpunkt de mest allvarliga olägenheter vore att befara, därest alkoholhalten å maltdryckerna höjdes eller dessa i annat avseende så förändrades, att de i försäljningsavseende komme att falla under rusdrycksförsäljningsförordningen. Systembolagen stå för närvarande med hänsyn till kontrollen inför en rad svåra uppgifter, som kräva sin lösning under den närmaste framtiden, därest ej avsikten med det nuvarande restriktionssystemet skall förfelas. Utan att här närmare ingå på dessa uppgifter vilja vi endast framhålla, att arbetet just nu är särskilt krävande, då förhållandena i rusdrycksförsäljningsavseende ännu långt ifrån hunnit stadga sig efter kristiden. Skola några resultat vinnas av systembolagens arbete, är det därför fullständigt nödvändigt, att bolagen under den närmaste tiden få arbeta ostörda på lösningen av de uppgifter, som föreligga, och att arbetet ej ytterligare kompliceras genom nytillkommande uppgifter.

På grund av sin relativt ringa alkoholhalt och sin stora användning som måltids- och läskedryck intager ölet i kontrollavseende en helt annan ställning än spritdrycker och vin. Det är därför ingalunda möjligt att utan vidare tillämpa samma kontrollmetoder för ölets och därmed jämställda dryckers vidkommande som för spritdryckernas och vinets. Bolagen skulle därför, därest ölet fördes i marknaden, vara tvungna att omedelbart nedlägga ett omfattande arbete på att bygga upp ett i många delar helt nytt kontrollsystem. Detta skulle emellertid ej kunna annat än verka fullständigt förtryckande på arbetet i övrigt.

Jämväl ur en annan synpunkt torde ett återupptagande av ölförsäljningen just nu möta betydande svårigheter. De lokalutrymmen, som systembolagen disponera, äro redan med rörelsens nu-

varande omfattning i allmänhet tagna fullt i anspråk, och i varje fall ingalunda annat än undantagsvis tillräckliga för att kunna tillgodose de ökade krav, som ölförsäljningen skulle medföra. Att med nuvarande läge på hyresmarknaden anskaffa de erforderliga nya lokalerna torde även i de fall, där det över huvud taget är möjligt, komma att medföra olägenheter av olika slag.

Då dessutom riksdagen beslutat att ingå till Kungl. Maj:t med anhållan om utredning rörande eventuellt förbud mot starkare maltdrycker och sålunda jämväl ur denna synpunkt anledning att avvakta förhållandenas utveckling i förevarande avseende förefinnes, få vi härmed uttala den förhoppningen, att ovan anförda synpunkter måtte vinna önskat beaktande och att sålunda starkare maltdrycker ej måtte komma att här i riket försälgas, förrän resultatet av ovan anförda utredning under den närmaste tiden föreligger och förhållandena för framtiden följaktligen definitivt ordnats.»

I anledning av vad sålunda förekommit överlämnade kontrollstyrelsen bolagsrepresentanternas uttalande till Svenska bryggareföreningen, som för sin del hemställde till bryggerierna att tillsvidare ej återupptaga starkölstillverkningen.

Då de sakkunnige påbörjade det dem förelagda uppdraget syntes det dem, bland annat på grund av den nyss refererade skrivelsen från systembolagsrepresentanterna, lämpligt, att från systembolagen införskaffa möjligast fullständiga upplysningar rörande bolagens ställning till ett eventuellt återupptagande av starkölförsäljningen. De sakkunnige vände sig för detta ändamål till systembolagsföreningarnas förtroendenämnd med anhållan, att nämnden från de olika systembolagsföreningarna ville införskaffa upplysningar i ämnet. De spörsmål, vilka de sakkunnige i främsta rummet önskade få besvarade, voro på följande sätt formulerade:

»1. Föreligga fortfarande de tekniska svårigheter av olika slag för försäljning av starkare maltdrycker, som angivits i ovanberörda till skrivelsen den 18 juni 1920 fogade uttalanden och kunna dessa svårigheter eller några av dem anses vara av den natur, att de icke utan större olägenhet kunna för framtiden övervinnas?

2. Skulle ett frigivande av försäljningen av starkare öl i den omfattning, rusdrycksförsäljningsförordningen tillåter, kunna antagas i ogynnsam riktning påverka nykterhetstillståndet?

3. Kan det med någon sannolikhet förutses, att, om försäljningen av starkare öl på dylikt sätt frigives, konsumtionen av dylikt öl skulle verka väsentlig minskning i förbrukningen av spritdrycker och viner?

4. Har det bland allmänheten i större utsträckning förspotts önskan om frigivande av försäljningen av starkare maltdrycker?»

Därjämte anhöllo de sakkunnige om de övriga upplysningar, som kunde vara av intresse för frågans bedömande.

Med en den 14 juni 1921 dagtecknad skrivelse inkom systembolagens förtroendenämnds verkställande utskott med de begärda uttalandena från de olika systembolagsföreningarna jämte eget utlåtande i ämnet.

För översiktlighetens skull må här var för sig till behandling upptagas de olika spörsmål, som av de sakkunniga framställts till besvarande. Till en början må här först beröras frågan om *de tekniska svårigheterna* vid starkölförsäljningen.

Aktiebolaget Stockholmssystemet, som icke är anslutet till någon systembolagsförening, har anfört följande:

»Verkningarna av ett dylikt steg äro beroende på omständigheter, som icke kunna bedömas i nuvarande situation, då ju lagstiftningen icke ger någon hållpunkt för ett reglerande inflytande på industriens tillverkningsprinciper. Skulle bryggerierna nöja sig med att framställa ett öl, som ifråga

om alkoholstyrka endast obetydligt, exempelvis med $\frac{1}{2}$ eller 1 procent, skilde sig från nuvarande pilsnerdricka, och skulle de i övrigt fortsätta att tillverka en måltidsdryck av klass II med samma goda egenskaper som pilsnerdrickat, är det mycket sannolikt, att det egentliga ölet skulle få en jämförelsevis ringa omsättning och sålunda bli av mindre betydelse. Skulle bryggerierna däremot övergå till framställning av ett sådant verkligt alkoholstarkt öl, som gällande lag ger dem rätt till och i motsvarande grad mindre lägga sig vinn om pilsnerdrickstillverkningen, är det — särskilt med kännedom om det begärliga intresse, som en stor del av allmänheten lägger i dagen gent emot nya alkoholdrycker — att vänta, att ölförsäljningen skall antaga en synnerligen betydande omfattning. Att denna försäljning, med det antal utminuteringsställen det högst kan bli fråga om och med den kontroll, som icke får eftergivnas, knappast kan försiggå utan allvarliga friktioner med allmänheten, är blott alltför antagligt. Utan tvivel skulle förhållandena på rusdrycksförsäljningens område härigenom bli än svårare att bemästra än de för närvarande äro.

I sin koncessionsansökan har bolaget anhållit, att antalet försäljningsställen för utminuteri-
av öl i Stockholm må sättas till 60, detta för att bolaget må vara rustat för ifrågavarande gren av detaljhandeln, därest starkare öl under koncessionstiden åter skulle komma att tillhandahållas. Då hushållen tidigare haft möjlighet att inköpa öl på nära 2,000 ställen (1,890 enligt nykterhetskommitténs betänkande VI. 4), skulle en begränsning av deras antal till 60 innebära en högst avsevärd reduktion. Att gå nämnvärt under denna siffra lär näppeligen låta sig göra, om allmänhetens berättigade anspråk skola kunna tillgodoses.

Visserligen medger rusdrycksförsäljningsförordningen, att öl distribueras direkt av partihandlaren, men både ekonomiska skäl och hänsyn till försäljningskontrollen torde tala för att försändning på denna väg icke sker i mindre poster än ett par dussin flaskor åt gången. Att huvudsakligen basera ölförsäljningen på distribution av sådana större partier kan icke vara lämpligt, enär därigenom ett visst tvång skulle uppstå för många hushåll att göra mera omfattande inköp, än som egentligen är lägligt för dem. Skulle åter den direkta försändningen från partihandlaren omfatta även mindre partier, kan detta ej undgå att ytterligare komplicera kontrollfrågan. Detta slag av »rusdrycker» skulle då av ölutkörarna utlämnas i småposter till sådant antal, att det knappast kunde bli tal om egentlig kontroll över ölutminuteri-
ningen.

Stockholmssystemets nuvarande försäljningsställen för utminuteri-
av spritdrycker och viner, 34 till antalet, äro så hårt anlitade, att det — möjligen med ett eller två undantag — måste anses fullständigt uteslutet, att de därutöver skulle kunna övertaga utminuteri-
ningen även av öl. Redan mottagningen av alla varor och tomglas har satt dessa utminuteringsställen på hårda prov, och det har varit nödvändigt att med betydande kostnader utvidga lokalerna. För ölutminuteri-
ningen måste sålunda nya lokaler anskaffas, och detta är f. n. förenat med icke obetydliga svårigheter. Först med nästkommande 1 oktober upphör hyresstegringslagen att omfatta butiker och affärslokaler, och det är i innevarande stund icke möjligt att bedöma, huru förhållandet mellan tillgång och efterfrågan därefter kan komma att ställa sig beträffande detta slag av lokaler. I varje fall måste hyreskostnaderna för de nya utminuteringsaffärerna uppgå till anse-
liga belopp, och hur enkel deras inredning än göres, är det uppenbart för var och en, som har minsta kännedom om de vanskligheter, som i nuvarande tider äro förenade med alla byggnadsarbeten, att även inredningen måste draga stora utgifter.

För att begränsa omkostnaderna och även av andra praktiska skäl torde det befinnas mindre lämpligt, att kortregister uppläggas på de särskilda ölutminuteringsställen. Kontrollen även över ölinköpen får nog på ett eller annat sätt förläggas till nuvarande spirituosa-
affärer, även om ännu ej i detalj kan angivas, hur detta bäst bör ordnas.

Mest svårlöst av de problem, som skulle uppkomma, därest verkligt alkoholstarkt öl fördes i marknaden i den utsträckning, gällande lag tillåter, bleve det restriktionspolitiska. Två vägar finnas

att välja emellan. Den ena är att behandla ölet på samma sätt som nu tillämpas i fråga om de lätta vinerna, vilka praktiskt taget icke äro underlagda några restriktioner. Mot ett dylikt tillvägagångssätt är att invända, att ölet inom de breda befolkningslagren intar en helt annan ställning än de lätta vinerna. Skulle ölförsäljningen bli lika obunden som försäljningen av lättviner för närvarande är, bleve kontrollen i själva verket betydelselös. Den andra vägen är att, såsom nu sker beträffande spritdrycker och delvis även starkviner, utgå från ett konventionellt behov, som kan antagas finnas hos vederbörande konsumenter. Vid bedömandet av detta behov har bolaget, vad spritdryckerna angår, god ledning dels i lagens bestämmelse om en maximikvantitet av 4 liter i månaden, dels i de av kontrollstyrelsen i cirkulär 71 givna råd och anvisningar. Vad åter starkvinerna beträffar, kan det förutsättas, att det legitima behovet av dessa drycker hos det stora flertalet är skäligen obetydligt, så länge tillgång finnes till spritdrycker. Inom de breda lagren inskränker sig förbrukningen av starkviner i lojalt syfte till mindre kvantiteter på enstaka bemärkelsedagar, och genomsnittligt är det individuella behovet därför tillgodosett med några få buteljer starkvin om året. Inköp av större kvantiteter ger ett visst fog för undersökning och eventuell inköpsbegränsning.

Genomförandet av kvantitetskontroll ifråga om ölet stöter på ojämförligt mycket större vanskligheter. En person, som själv anser sig behöva 4 liter spritdrycker i månaden, avstår ej gärna därav åt andra. Men var skall den motsvarande kvantitetsgränsen dragas beträffande ölet? Ej blott husfadern utan också hans hustru och barn skola kunna göra anspråk på att ha tillgång till öl vid måltiderna, och för ett normalt hushåll skulle inköpsbehovet kunna uppgå till tio à tolv dussin ölhalvor i månaden. Att enbart av inköpskvantitetens storlek draga slutsatser rörande förefintligheten av missbruk är under sådana omständigheter ogörligt. Vill man göra gällande, att konsumtionsbehovet i stort sett bör kunna tillgodoses med maltdrycker av klass II och att ölförsäljningen därför utan olägenheter för allmänheten bör kunna kvantitetsbegränsas, så är giltigheten av denna uppfattning väsentligen beroende på allmänhetens uppfattning av tillgängliga II-klass-maltdryckers kvalitet. Kommer en maltdryck av III klassen i marknaden, kan det mycket snart hända, att pilsnerdrickat undergår en fullständig omvärdering. Hur man än ser saken måste utsläppandet av alkoholstarkare öl medföra de allra största svårigheter i restriktionshänseende, och dubbelt stora bli dessa svårigheter, om systembolagen skola ställas inför uppgiften att taga hand om ölförsäljningen, innan nuvarande restriktionssystem blivit fullt befäst i den allmänna opinionen, och innan bolagens tekniska resurser sätta dem i stånd att verkligen bemästra uppgiften.

För Stockholms vidkommande erbjuder emellertid ölutskänkningens ordnande ett lika besvärligt problem som ölutminuteringen. Med inräknande av de restauranter, som ha spritutskänningsrättigheter och som tillika utskänkt öl, har Stockholm haft över ett halvt tusental utskänningsställen för öl. Även om detta antal väsentligen reduceras, blir det icke lätt att nå fram till en effektiv kontroll över ölutskänkingen. De ställen, som få rätt att utskänka öl, skola förmodligen i allmänhet önska att därjämte fortfarande få servera pilsnerdricka. Man måste fråga sig, hur i sådant fall kontroll över ölutskänkingen över huvud taget skall bli möjlig. När, såsom ofta sker, etiketterna falla av, kan ingen skillnad upptäckas mellan en öl- och en pilsnerdricksbutelj, och vid fatservering lär det bli svårt att övervaka att ej båda dryckerna blandas. Starka skäl finnas för misstankar, att redan pilsnerdrickat för närvarande på vissa ställen är föremål för utspädning. Här påpekade kontrollsvårigheter äro så mycket betänkligare, som det, ej minst med hänsyn till de betydelsefulla ekonomiska konsekvenserna för det allmänna, måste anses påkallat, att kontrollen över ölutskänkingen fungerar med noggrannhet.

Åtskilliga ställen skola antagligen föredraga att servera antingen enbart öl eller enbart pilsnerdricka. Vilketdera som än väljes, kunna vissa olägenheter ej undgås. Stockholms allmänna restaurangaktiebolag, vars styrelse dock ännu ej haft anledning taga ställning till denna fråga, skulle sanno-

likt komma att hos Stockholmssystemet anhålla att bolaget ej måtte på restaurangbolagets ställen utskänka öl, enär detta skulle verka inskränkande på pilsnerdrinksserveringen, som, då pilsnerdricka ej är rusdryck, ger restaurangbolaget inkomster till stöd åt matserveringen, medan inkomsterna av rusdrycksutskänknings tillfalla systembolaget.

I sin koncessionsansökan har Stockholmssystemet föreslagit, att antalet ställen för utskänkning av vin eller öl sättes till 100: Av dessa skulle de rena ölutskänkningsställen utgöra ett 30-tal. Att placera ut ölutskänkningsrättigheterna på enskilda händer är, med erfarenhet om de tidigare ölkaféerna, icke tillrådligt och vore vidare olämpligt även ur den synpunkten, att övriga kaféers ekonomi nödvändigtvis måste bli lidande därpå. Bäst vore därför, att rätten att utskänka öl inskränktes till restauranger med spritutskänkningsrättighet och till ett antal ölkaféer, som skulle sortera direkt under Stockholmssystemet. Även med en sådan anordning skulle dock obehagen i utskänkningshänseende av det starkare ölets utsläppande vara många och fördelarna små eller inga.

Önskligt skulle utan tvivel vara, att maltdryckstillverkningsförordningen så ändrades, att ett pilsnerdricka av något maltstarkare typ än det nuvarande finge framställas, även om det i detta syfte bleve nödvändigt att höja alkoholhalten med några få tiodels procent, men samtidigt tillverkning med åtföljande försäljning av maltdrycker, som falla under rusdrycksförsäljningsförordningen, förbjödes. Stockholmssystemets styrelse finner så mycket starkare skäl tala härfor, som inom de mest olika samhällslager tillfredsställelse uttalats med nuvarande maltdryck av klass II. Undan för undan har den förbättrats, och tekniskt bör den efter en justering av maltdryckstillverkningsförordningen icke behöva lämna någonting övrigt att önska. Skulle det starkare ölet likvisst släppas ut i handeln och systembolagen ställas inför kravet att förse allmänheten därmed, måste det i varje fall betraktas som synnerligen önskvärt, att bolagen underrättas åtminstone något halvår i förväg, på det att nödiga förberedelser må hinna vidtagas.»

Mellersta Sveriges systembolagsförening uttalade för sin del följande:

»Det synes föreningen uppenbart, att de tekniska svårigheter av olika slag, som av kontrollstyrelsens sakkunnige i deras den 18 juni 1920 avgivna utlåtande angåvos såsom hinder för försäljning av sådana maltdrycker, vilka enligt rusdrycksförsäljningsförordningen äro underkastade motboks kontroll, alltjämt äro för handen. Innan starkare maltdrycker frigivas till försäljning, torde det, särskilt med hänsyn därtill, att ölförsäljningen förutsätter delvis andra kontrollmetoder än de för spritdrycker och vin tillämpade, vara nödvändigt att för ett enhetligt handhavande av ifrågakvarande försäljning utarbета reglerande stadganden.»

Östra Sveriges systembolagsförening uttalade, att försäljning av maltdrycker komme att medföra sådana tekniska svårigheter, att de även för framtiden ej utan större olägenheter kunde övervinnas.

Södra Sveriges systembolagsförening ansåg, att, ehuru de tekniska svårigheterna av olika slag för försäljning av starkare maltdrycker ej syntes större, än att de skulle kunna övervinnas, detta måhända likväl icke kunde ske utan synnerligen stora olägenheter för allmänhetens tillgodoseende, särskilt vid de mindre bolagen med inskränkt personalantal och begränsat lokalutrymme. Det framhölls jämväl av föreningen, att ett frigivande av det starkare ölet måste vålla olägenheter, vadan åtminstone vid all utskänkning ransonerings måste genomföras i likhet med vad som gäller om spritvaror.

Västra Sveriges systembolagsförening anförde följande:

»De tekniska svårigheter av olika slag för försäljning av starkare maltdrycker, som omnämnas i ovanberörda till skrivelsen den 18 juni 1920 fogade uttalande, kunna enligt föreningens uppfatt-

ning till väsentlig del få anses övervunna och således icke vålla något avgörande hinder för dylik försäljning, när systembolagen med 1921 års utgång beräknas hava slutfört det omfattande arbete, som påvilat dem med ordnandet av den individuella utminuteringskontrollen för spritdrycker och vin i enlighet med av Kungl. kontrollstyrelsen under sistlidet år lämnade råd och anvisningar. Frågan om anskaffande av erforderliga lokaler torde dock på många håll under obestämd tid framåt vara svårlösliq.»

Norra Sveriges systembolagsförening anförde följande:

»De till föreningen anslutna bolagen hava nu till största delen genomfört tillämpningen av Kungl. kontrollstyrelsens cirkulär n:o 71 med råd och anvisningar för den individuella motboks-kontrollen. I de delar, så ej är fallet, väntas de bliva genomförda före utgången av innevarande år. Någon oöverkomlig svårighet för bolagen att övertaga det med handeln med starkare maltdrycker förenade kontrollarbetet föreligger således ej.

Föreningen vill likväl uttala, att starkare maltdrycker, på grund av ölets användning som måltidsdryck, intaga en annan ställning än spritdrycker och viner och att kontrollen av denna anledning kommer att för bolagen medföra nya och omfattande arbetsuppgifter.

Rörande lokalfrågan påpekas, att för flertalet av de till föreningen anslutna bolagen betydande svårigheter i detta hänseende föreligga, vilka ej utan vidare torde kunna övervinnas. Skulle starkare maltdrycker nu komma i handeln, torde bolagen nödgas använda sig av den i 46 § rusdrycksförsäljningsförrordningen angivna utvägen för varans försändande till köpare, vilket likväl, om det kommer till användning i större utsträckning, ur kontrollsynpunkt torde vara mindre lämpligt.

Samma förhållanden och svårigheter, som de av Kungl. kontrollstyrelsen inkallade sakkunniga angivit i skrivelsen den 18 juni 1920, torde således i stort sett kunna anses fortfarande kvarstå.»

Förtroendenämndens verkställande utskott anförde för sin del, att nämnden vid diskussion av det förevarande spørsmålet ansett, att tekniska svårigheter för försäljningen av starköl alltför föreläge av den natur, att de icke utan större svårigheter för framtiden kunde övervinnas. Utskottet framhöll vidare, att systembolagen antingen direkt eller genom sina representanter i det närmaste enhälligt uttalat sig i samma riktning som förtroendenämnden. Efter att hava erinrat om innehållet i de olika föreningarnas uttalanden anförde utskottet följande:

»Vanskligare att lösa är emellertid det problem, som uppstår, när det gäller att upprätta en tillfredsställande kontroll över ölutminuterings. Systembolagen ställas här inför nya, omfattande arbetsuppgifter, och såsom Mellersta Sveriges systembolagsförening framhållit, torde det bli nödvändigt att för handhavandet av ölförsäljningen utarbeta enhetliga reglerande anvisningar rörande delvis andra kontrollmetoder än de, som nu tillämpas ifråga om spritdrycker och viner. En på kvantitetsbegränsning baserad restriktionspolitik låter sig av praktiska skäl knappast genomföra beträffande ölet, och under alla omständigheter är det att befara, att restriktioner inom ölutminuterings antingen, i den mån de kunna göras effektiva, skola skapa nya, för hela rusdrycksförsäljningsorganisationen ovälkomna och skadliga anledningar till friktion med allmänheten, eller i annat fall behöva tilltagas så rymliga, att de skulle föga motsvara sitt syfte.

Med utskänknings av alkoholstarkare öl skulle likartade svårigheter komma att bli förknippade. Ett återupplivande av de ölkaféer, som för några år sedan voro en källa till mångahanda obehag, särskilt i de större samhällena, eller av den öltrafik, som tidigare förekommit vid en hel del av landsbygdens hotell, gästgivaregårdar m. m., måste förebyggas. Södra Sveriges systembolagsförening har också ifrågasatt, att ölutskänknings i likhet med utskänknings av spritdrycker och heta viner

skulle behöva knytas till intagande av måltid. Även om så sker, skulle emellertid en verksam kontroll ur ekonomiska och nykterhetssynpunkter över ölutskänknings möta stora vanskligheter av skäl, som närmare utvecklats i Stockholmssystemets yttrande.»

För egen del vilja de sakkunnige med hänsyn till förevarande punkt framhålla, att, även om man på vissa håll bland systembolagen synes anse, att svårigheterna med tillhandahållandet av starköl i enlighet med rusdrycksförsäljningsförordningens bestämmelser och syften icke äro oöverstigliga eller i varje fall att dessa svårigheter så småningom skulle låta sig övervinnas, försäljning av dylikt öl onekligen måste anses förenad med betydande vanskligheter. De svårigheter, som *för närvarande* göra sig gällande, äro främst förknippade med lokalfrågan och därmed indirekt kontrollfrågan. Under nuvarande tid av allmän bostadsbrist har det visat sig synnerligen svårt för bolagen att överhuvud eller i varje fall till rimliga pris erhålla butikslokaler. Det är sannolikt, att berörda svårighet ännu något eller några år framåt kommer att göra sig gällande. Betydelsen av att lokalfrågan vid försäljning av starköl ordnas på ett tillfredsställande sätt får icke underskattas. Endast om bolagen hava ordentliga lokaler för sin utminuterings av starköl åt allmänheten, torde man kunna reflektera på att påbörja en dylik. Om nämligen lokalerna äro otillfredsställande eller otillräckliga, så att bolagen i dem icke kunna på ett tillfredsställande sätt betjäna allmänheten, måste man räkna med ett starkt missnöje bland allmänheten. Detta missnöje skulle i främsta rummet vända sig mot bolagen. Friktionen mellan bolagen och den konsumerande allmänheten — en friktion, som redan nu åtminstone på vissa håll gjort sig gällande beträffande försäljningen av spritdrycker och viner — skulle därigenom komma att väsentligen ökas. Från öltillverkarnes sida, i vilkas intresse en jämn varuavsättning givetvis ligger, måste man även räkna med missnöje, om bolagens bristande resurser med hänsyn till lokaler etc. satte dem ur stånd att på ett tillfredsställande sätt ombesörja distributionen. Åtskilliga nya irritationsmoment skulle sålunda tillkomma till dem, som redan nu finnas vid tillämpningen av det individuella kontrollsystemet. Bolagens handhavande av den individuella kontrollen, som i ej ringa mån är beroende på allmänhetens förståelse, skulle redan därigenom ytterligare försvåras.

En bristfällig teknisk organisation av ölhandeln skulle vidare direkt medföra ofördelaktiga verkningar med hänsyn till kontrollens handhavande. Antingen måste bolagen eftergiva på kontrollens effektivitet, varigenom nykterhetstillståndet ogynnsamt skulle påverkas, eller också bleve bolagen nödgade att ådagalägga större stränghet än om de organisationstekniska förhållandena vore gynnsamma.

De väsentligaste svårigheterna av bestående art synas emellertid ligga, icke så mycket på organisationens som fastmera på kontrolltillämpningens område. Frågan härom har också blivit berörd i några av de till de sakkunnige överlämnade uttalandena.

Såsom aktiebolaget Stockholmssystemet och förtroendenämndens arbetsutskott framhållit, möter det betydligt större vanskligheter att fastställa en kvantitetsbegränsning beträffande öl än i fråga om spritdrycker. Dels torde någon generell maximibegränsning icke kunna fastställas med hänsyn till att bruket av starköl i olika hem är högst olika, dels torde man ej heller av storleken av en persons ölförbrukning kunna i samma grad, som fallet är i fråga om spritdrycker och vin, sluta sig till ett förhandenvarande missbruk. Det förfarande, som för närvarande av bolagen tillämpas i fråga om kontrollen å spritdrycker och vin, är därför icke tillämpligt i avseende å utminuterings av starköl. Skulle därför starkölsutminuterings påbörjas, torde det först bliva nödvändigt att på något sätt experimentera sig fram till ett kontrollförfarande, som kunde passa för

försäljning av denna dryck. Det finnes emellertid vissa sannolikheter, som tala emot möjligheten att vinna någorlunda fasta regler för kontrolltillämpningen. Särskilt är härvid att märka det betydligt skiljaktiga behovet av starköl, icke allenast hos olika samhällsklasser utan även bland olika personer av samma samhällsklass. Därtill kommer att under den tid, då systembolagen på experimentell väg söka utröna de riktigaaste kontrollmetoderna, en synnerligen stark friktion med allmänheten måste uppkomma. Då nämligen det lojala behovet som nyss sagts ställer sig synnerligen olika hos olika personer, kunde det lätt inträffa, att ett bolag tillgriper åtgärder gent emot en person, vars förbrukning är fullt lojal, under det att personer, vilkas förbrukning med hänsyn till förordningens svfte måste anses skadlig, gå fria från anmärkning. Dylika fall skulle snart bli föremål för kommentarier, och allmänheten skulle otvivelaktigt bryta staven över de kontrollerande bolagen.

Vad hittills anförts gäller bolagens utminutering av starköl. Men även utskänkning därav torde, om lagstiftningens nykterhetsbefrämjande syfte skall tillgodoses, bliva förenad med vanskligheter av en omfattning, man för närvarande har svårt att överskåda. Det torde kunna förväntas, att, om bolagen i allmänhet med vederbörlig kraft tillämpa de för utminuteringen gällande bestämmelserna, den publik, som eftersträvar rusdrycker i berusningssyfte, kommer att söka sig över till utskänkningen, varvid sålunda utskänkingsställena komma att utsättas för ett starkt tryck. Det låter sig ju visserligen tänkas, att starkölsserveringen endast komme att tillåtas i samband med intagande av måltid, men huruvida en föreskrift härom skulle låta sig i praktiken tillämpas med någon större effektivitet, synes vara tivelaktigt. Föreskrifterna om det s. k. måltidstvängnet i fråga om spritdrycker och starka viner hava nämligen visat sig vara svåra att effektivt upprätthålla, och det föreligger all anledning att antaga, att motsvarande svårigheter skulle bliva betydligt större, om det gällde att övervaka en föreskrift, att starköl endast finge intagas i samband med måltid. Särskilt skulle det bliva svart att övervaka, att icke ölservering ägde rum under täckmanteln av pilsnerdricksservering.

I detta sammanhang vilja de sakkunnige till belysning upptaga ytterligare en med starkölsförsäljningens återupptagande förenad svårighet, vilken visserligen icke blivit berörd i de sakkunniges frågor till systembolagens förtroendenämnd men vars betydelse icke bör underskattas. Före tillkomsten av nu gällande rusdrycksförsäljningsförordning var återförsäljningen av starköl en inkomstkälla för åtskilliga kategorier näringsidkare. Så ägde utskänkningen därav rum i stor utsträckning å s. k. ölkaféer, vilka närmast torde ha existerat just på sin starkölsutskänkning. Vidare försålde starköl till avhämtning genom speceri- och matvaruaffärer, och omfattningen av denna rörelse kan förstås av det förhållandet, att det år 1911 enligt tillgänglig statistik fanns icke mindre än cirka 4,500 rättighetsinnehavare, som till avhämtning försålde öl. Genom uppdelningen av de skattepliktiga maltdryckerna i starköl och pilsnerdricka och bibehållande av sistnämnda dryck vid friare försäljningsbestämmelser har återförsäljningen av pilsnerdricka fortfarande möjliggjorts för enskilda, såväl utskänkingsvis som till avhämtning. De forna försäljarna av starköl hava alltså fått rättighet att försälja pilsnerdricka, och svårlosta ersättningsfrågor hava härigenom undanröjts. Ersättningsfrågorna skulle emellertid åter bli aktuella, om starkölet ånyo uppträdde på marknaden. Vad utminuteringen av starkölet beträffar hava bolagen att ombesörja densamma och de nuvarande försäljarna av pilsnerdricka till avhämtning skulle i bolagen få en konkurrent, så mycket svårare som man väl kan vänta, att starkölet skall bli en begärlig dryck. I den mån bolagen förbehölle sig själva utskänkningen av starkölet, vilket i stor utsträckning torde bli fallet, skulle även den nuvarande pilsnerdricksutskänkningen därigenom bliva väsentligt lidande. I dylikt fall torde

det icke dröja länge förrän de enskilde försäljarne av pilsnerdricka framkomme med ersättningsanspråk, vilka hittills kunnat undanskjutas.

De sakkunnige tillåta sig att i detta hänseende erinra om vad som anförts i propositionen nr 287 vid 1920 års riksdag angående ersättning till vissa näringsidkare i anledning av genomförandet av 1917 års rusdrycksförsäljningsförordning. Där anförde föredragande departementschefen beträffande de rättighetsinnehavare, som haft rätt att utskänka öl, att, sedan pilsnerdricksförordningen utfärdats, ifrågavarande rättighetsinnehavare beretts möjlighet att erhålla rätt till utskänkning av pilsnerdricka. Då någon försäljning av öl icke förekomme, vore det enligt departementschefens uppfattning icke möjligt att bedöma, huruvida några svårigheter för dessa näringsidkare skulle komma att uppstå, därest de hade att vid sin utskänkning konkurrera med ställen, där öl utskänktes. Då emellertid, fortsatte departementschefen, sistnämnda slags utskänkning skulle vara underkastad betydande restriktioner, därest den komme till stånd, och ej heller skulle erhålla någon avsevärd omfattning, syntes några skäligen ersättningsanspråk från hithörande näringsidkares sida icke kunna göras gällande.

Vad därefter vidkomme de rättighetsinnehavare, som tidigare haft rätt att till avhämtning försälja öl, framhöll departementschefen i den nyss nämnda propositionen, att, då bestämmelser antagits rörande försäljning av pilsnerdricka, vilken dryck ersatte ölet, och det måste anses sannolikt, att, om tillverkningen av öl framdeles skulle komma till stånd, ölet, på grund av de strängare försäljningsbestämmelserna för denna dryck, åtminstone vid utminuterings, svårigen skulle kunna konkurrera med pilsnerdricka, några skäl icke föreläge, som kunde påkalla ersättning till handlandena för mistade ölförsäljningsrättigheter. Det torde emellertid böra framhållas, att av de sakkunniga tillkallade representanter för kaféinnehavare och speceriaffärer sett en eventuell konkurrens från starkölets sida såsom innebärande ett svårt avbräck för respektive grupper näringsidkare. För många av de nuvarande pilsnerdrickskaféerna befarades starkölets uppträdande på marknaden innebära direkt ruin, en omständighet, som ej är betydelselös, även om intet ersättningsanspråk därå skulle kunna grundas.

Hur betydelsefulla de hittills behandlade frågorna om en eventuell överbelastning av systembolagen genom starkölförsäljningens återupptagande, om eventuella ersättningsanspråk, om vissa näringsidkares eventuella ruin etc. än må vara, är dock nykterhetssynpunkten kärnan i spörsmålet om ett eventuellt förbud mot starkölet.

Då de sakkunnige haft att just ur direkt nykterhetssynpunkt taga ställning till det i riksdagens skrivelse framställda förslaget att på lagstiftningens väg förhindra försäljningen inom riket av maltdrycker med högre alkoholhalt än det nuvarande pilsnerdrickats, ha de till en början mött en näraliggande och i diskussionen här och var framförd invändning mot förslaget i fråga, nämligen den, att det är inkonsekvent att genom lagbestämmelser sänka den förut låga alkoholhalten hos ölet, under det att drycker med den mångdubbla alkoholhalten, såsom vin och brännvin, alltså skulle få tillhandahållas.

Den inkonsekvens, som vid första påseendet kan synas ligga i den föreslagna begränsningen i maltdryckernas alkoholhalt, försvinner emellertid eller blir åtminstone betydelselös inför den särställning, maltdryckerna intaga i sin egenskap av vårt folks typiska måltidsdryck, vilken särställning de också synas komma att behålla. Under det att de, som bruka brännvin även i måttliga mängder, t. ex. i form av en sup till maten, göra så just för att ernå den för alkoholen typiska stimulerande verkan, så äger ölet och maltdryckerna överhuvud största användning oavsett varje liknande syfte. Vad som framför allt sökes, då maltdrycker användas som måltidsdryck, är deras beska, friska

smak, som bättre än vatten verkar törstsläckande, som verkar befrämjande på matlusten och som går så väl ihop med nästan all föda, därvid förhöjande dess smak.

Med hänsyn till drycker av denna allmänna, i folkets smak inarbetade användning blir det en viktig uppgift för lagstiftningen att eliminera de risker, som betingas av den hittillsvarande alkoholhalten i starkölet, i den mån det överhuvud är möjligt utan att offra det, som är värdefullt hos dryckerna i fråga. Och det berättigade i ett dylikt strävande påverkas ej av lagstiftningens förhållande till en dryck sådan som brännvinet, vars eftersökthet så uteslutande beror på en tillräckligt hög alkoholhalt.

Vad som här anförts med hänsyn till maltdryckernas användning som måltidsdryck, är också tillämpligt på deras användning såsom en ren förfriskningsdryck, även då de förtäras utan sammanhang med måltiderna, i vilken egenskap de i alla sina olika former äga vidsträckt användning. Man skulle även kunna omskriva det här förda resonemanget på så sätt, att det gäller att möjligast beröva maltdryckerna karaktären av på alkoholhalten beroende »njutningsdrycker», varvid detta begrepp användes som beteckning för drycker, som skänka den ovan antydda typiska alkoholverkan, den verkan, som vid stegrad intensitet så lätt övergår i ruset.

De synpunkter, som här ovan framhållits med hänsyn till maltdryckerna, äro på intet sätt hittills obeaktade av lagstiftningen. Den fria försäljningen av svagdricka, de kraftiga restriktioner, som numera äro föreskrivna för handeln med starköl, liksom pilsnerdrickats mellanställning äro utslag av en grundsyn, som väsentligen sammanfaller med den ovan framförda, låt vara att den i allmänhet formulerats på annat sätt och att de på densamma grundade praktiska åtgärderna varit av annan art än de nu ifrågasatta.

Den vändning i spörsmålet, som nu uppstått, beror på den vittomfattande erfarenhet, som kristiden skänkt oss rörande pilsnerdrickats förmåga att som måltids- och förfriskningsdryck ersätta starkölet. I själva verket synes den stora allmänheten ganska nöjd med det nuvarande tillståndet, under vilket starköl praktiskt taget ej tillhandahålles, ett uttalande, vilket givetvis ej innebär att yttringar av missbelåtenhet alls ej kommit till de sakkunnigas kännedom.

Rörande frågan om allmänhetens ställning till nu rådande tillstånd, då starköl ej är tillgängligt i marknaden, må följande uttalanden anföras, varvid början göres med de svar, de sakkunnige erhållit på sin fjärde till systembolagen riktade fråga.

Mellersta Sveriges systembolagsförening framhåller sålunda, att någon allmän opinion för ett frigivande av de starkare maltdryckerna icke gjort sig gällande. Östra Sveriges systembolagsförening anför, att, för såvitt föreningen hade sig bekant, bland allmänheten icke i större utsträckning försports någon önskan om starkölsförsäljningens frigivande. Södra Sveriges systembolagsförening uttalar, att någon allmännare önskan i berörda avseende icke försports, i synnerhet som nu salubjudet svagare öl vore av någorlunda god beskaffenhet. Västra Sveriges systembolagsförening anförde:

»Såvitt till föreningens kännedom kommit, har bland allmänheten icke i större utsträckning försports någon önskan om frigivande av försäljningen av starkare maltdrycker. I de fall, där sådana uttalanden förekommit, hava dessa varit dikterade förnämligast av åstundan att erhålla ett hållbarare öl än det nuvarande av klass 2, i vilket syfte uttalats önskvärdheten av, att den mindre höjning av extrakt- och alkoholhalten, som för vinnande av ifrågavarande önskemål skulle vara erforderlig, måtte kunna företagas utan att ölet därigenom komme att inträngas bland rusdryckerna och i försäljningshänseende likställas med dessa.»

Norra Sveriges systembolagsförening framhöll, att de grupper av befolkningen, som använda maltdrycker till största delen eller uteslutande som måltidsdryck, i allmänhet

syntes åtnöja sig med nu i marknaden förekommande sådana drycker. I de fall, där starkare maltdrycker efterfrågats, syntes orsakerna mera hava berott på en missuppfattning av den verkliga skillnaden mellan pilsnerdrickat och det gamla pilsnerölet samt önskemål att få ett hållbarare öl än över att få ett öl med högre alkoholhalt. Aktiebolaget Stockholmssystemet anförde allenast, att önsksningar om frigivande av försäljningen av starkare maltdrycker i mycket ringa omfattning kommit till bolagets kännedom. Slutligen har förtroendenämndens verkställande utskott anført, att önsksningar om tillgång till starkare öl till en viss grad kommit till uttryck från allmänhetens sida, men med bestämdhet förklarades från flertalet håll, att detta icke skett i den utsträckning, att det kunde vara tal om en allmänare opinion för ölförsäljningens återupptagande. Å andra sidan hade uttryck för en alldeles motsatt opinion icke saknats. Belysande i detta henseende vore det av Göteborgs stadsfullmäktige fattade beslut att för aktiebolaget Göteborgssystemets treåriga oktrojperiod icke upplåta någon enda starkölsrättighet.

Vid de överläggningar, som de sakkunniga i ämnet fört med representanter för de näringar, som beröras av ett starkölsförbud, har särskilt från bryggeriindustriens målsmän framhållits, att önsksningar från allmänhetens sida ofta framföras om erhållande av det gamla starkölet. Jämväl framhölls från en representant för kaféidkarna, att publiken å kaféerna icke vore belåten med det nuvarande pilsnerdrickat, men att den i brist på annat fann sig i förbrukningen av detsamma. Däremot uttalade en representant för Sveriges minuthandlare, att de icke förmärkt, att allmänheten gjort anspråk på starkare öl. Från köpmännen i olika delar av landet hade gjorts gällande, att allmänheten vore ganska belåten med det nuvarande pilsnerdrickat.

De sakkunnige för sin del anse det missnöje, som alltså gjort sig gällande i vårt land på grund av frånvaron av starköl i marknaden, såsom anmärkningsvärt ringa, särskilt om man erinrar sig de upprörda protester, som annars bruka höjas vid varje ingrepp på alkoholvanorna. I själva verket torde det legat utom möjlighetens område, att starkölets försvinnande ur marknaden skulle forsiggått utan någon som helst missnöjesyttring. Det är ej heller att undra på, att det förhandenvarande missnöjet i mer samlad form och med kraftigare betoning gjort sig gällande inför sådana grupper av näringsidkare som bryggare och innehavare av ölkaféer. Men att från dessa grupper erfarenhet sluta sig till ett så allmänt missnöje, att möjligheten av en reform på detta område måste anses utesluten, är på intet sätt berättigat. Mot detsamma kan sättas de många uttryck av positiv tillfredsställelse över det nuvarande tillståndet, som man möter från personer från vitt skilda samhällsklasser och med vitt skilda synpunkter inom nykterhetsfrågan. Man hör t. ex. ej sällan den uppfattningen uttalad, att pilsnerdrickat såsom måltidsdryck och även såsom måttligt njuten förfriskningsdryck framför ölet har det stora företrädet, att det ej kvarlämnar en efterverkan av slöhet. Överhuvud hör man ej sällan tillfredsställelse uttalas över, att man genom pilsnerdrickat fått en lättare, men ändå fullt tillfredsställande maltdryck till förfogande.

Givetvis ligger i den belåtenhet med pilsnerdrickat såsom måltidsdryck, man rätt allmänt finner, eller i det förhållandet, att allmänheten torde finna sig i att ej disponera någon starkare maltdryck, i och för sig intet tillräckligt skäl att därför genom lagstiftningen förbjuda det starkare ölet. Man kan med fog fråga, varför den del av allmänheten, som önskar starköl, skall berövas detta genom lagstiftningen, därför att kanske en majoritet kan finna sig i en svagare maltdryck.

Då de sakkunnige emellertid för sin del anslutit sig till kravet på ett förbud mot starköl, har detta skett, emedan här en i folknykterhetens intresse verkande, långt ifrån

betydelselös reform synes erbjuda sig, genomförbar utan större vanskligheter, och gynnad av den avvänjningsprocess gent emot starkölet, som kristiden inneburit.

Med hänsyn till den verkan, ett förbud mot starkölet skulle medföra för nykterhetstillståndet, ha följande uttalanden erhållits såsom svar på de sakkunniges till systembolagen ställda frågor.

Aktiebolaget Stockholmssystemet framhåller, att verkningarna av ett upptagande av ölförsäljningen på nykterhetstillståndet tillsvidare undandroge sig så gott som varje omdöme. Aktiebolaget ansåg det emellertid under alla omständigheter uppenbart, att utsläppandet i marknaden av alkoholstarkt öl skulle på ett mycket kännbart sätt för stora samhällsklasser öka deras utgifter för rusdrycksändamål. Mellersta Sveriges systembolagsförening uttalade som sin åsikt, att ett frigivande av försäljningen av öl i den omfattning, rusdrycksförsäljningsförordningen tillåte, skulle medföra ett försämrat nykterhetstillstånd. Östra Sveriges systembolagsförening anser, att ett frigivande av försäljningen av starkare öl i den omfattning, rusdrycksförsäljningsförordningen tillåte, kunde antagas i ogynnsam riktning påverka nykterhetstillståndet. Samma uppfattning har uttalats av Södra Sveriges och Västra Sveriges systembolagsföreningar. Norra Sveriges systembolagsförening har anfört, att ett frigivande av de starkare maltdryckerna otvivelaktigt skulle försämrade nykterhetstillståndet. Såsom stöd härför framhöll föreningen, att pilsnerdricka i samband med förtäring av rusdrycker inom vissa grupper av befolkningen komme till användning i rent berusningssyfte. Man måste därför befara, att liknande olägenheter i större utsträckning skulle bli förbundna med handeln med och särskilt med utskänkingen av starkare maltdrycker.

Förtroendenämndens arbetsutskott anför följande:

»Att utsläppandet av starkare öl i marknaden med all sannolikhet skulle i ogynnsam riktning påverka nykterhetstillståndet, är ett antagande, till vilket representanterna för de olika systembolagen så gott som undantagslöst anslutit sig. Ett säkert omdöme om de sociala verkningarna av ett dylikt steg är det visserligen omöjligt att på förhand avgiva. All sannolikhet talar dock för att dessa verkningar icke skulle bli av godo, och så mycket låter med visshet säga sig, att ölkonsumtionen skulle komma att innebära en ökad ekonomisk belastning av breda befolkningslager.»

Det är uppenbart, att den effekt på nykterhetstillståndet i landet, ett återupptagande av starkölförsäljningen skulle utöva, i första hand är beroende på den omsättning av drycken i fråga, som kan beräknas uppkomma. De sakkunnige anse sig då böra räkna med, att starkölet trots de restriktioner i dess försäljning, som äro stadgade, skall visa sig i stånd att tillkämpa sig en stor marknad, lika väl som brännvinshandeln läggande under systembolagen ej visat sig i stånd att alltför kraftigt beskära brännvinshandeln. Just ölets förföriska egenskaper som njutningsdryck samt dess fylligare smak kommer att göra det mycket begärligt. Man kan aldrig tänka sig så kraftiga restriktioner i dess försäljning, att ej allmänheten snart skall ha gjort bekantskap med detsamma, och allmänhetens förhållande till nu tillhandahållna svagare maltdrycker kommer då att undergå en förändring. Redan nu kan man, låt vara i begränsad utsträckning, förmärka, att svenskar efter besök i Norge och Tyskland, där starköl ånyo tillhandahålles, ställa sig mindre välvilliga till pilsnerdrickat. Med mycket större styrka skulle denna tendens göra sig gällande, om över allt i vårt land tillfälle bjödes till denna smakens invänjning vid det mera lockande starkölet. Snart skulle som viktga faktorer också spela in sådana drag i vår folkkaraktär som bristande ekonomiskt sinne och tendensen att ej nöja sig med annat än det bästa, som bjuds. Starkölet komme på så sätt att ånyo snart

bli standarddrycken, vilket å sin sida här och var torde draga med sig, att det intresse, som nu från våra bryggeriers sida nedlägges på att genom största omsorg vid framställning av pilsnerdrinkstypen göra densamma så eftersökt som möjligt, kommer att slappas. Det ligger nämligen i sakens natur, att det huvudsakliga intresset ägnas den egentliga standarddrycken. Blir det starkölet, som ånyo tillkämpar sig denna plats, kan man knappast vänta, att åtminstone över allt intresset skall räcka till för att skänka pilsnerdrinkat så hög kvalitet som möjligt. Men just emedan pilsnerdrinkat ej är så alkoholstarkt och därför måste avstå från den attraktionskraft, som den högre alkoholhalten och högre styrkan överhuvud på ett bekvämt sätt skänker ölet, kräver dess framställning liksom också dess vidare behandling särskild omsorg, och omvänt kommer pilsnerdrinkats kvalitet och konkurrenskraft att oproportionerligt lida av varje minskning i det på dess fabrikation nedlagda intresset.

Man torde alltså på många grunder ha anledning befara, att starkölets återinförande kommer att innebära en deklassifiering av pilsnerdrinkat i allmänhetens uppfattning och att starkölet snart ånyo skulle komma att vara den mest använda måltidsdrycken och förfriskningsdrycken. Att följderna härav på nykterhetstillståndet ej skulle bli gynnsamma är uppenbart, om de naturligtvis ej på förhand kunna kvantitativt uppskattas.

Långt ifrån betydelselöst är det emellertid, att starkölets återuppträdande skulle innebära en ej oväsentlig höjning i den totala alkoholmängd, vårt folk konsumerar, och därmed motverka den eftersträfvansvärda sänkningen av nivån för vårt folks alkoholkonsumtion. Till belysning härav må nämnas, att, om man utgår från en ungefärlig uppskattning av vårt folks maltdrycksbehov (frånsett svagdricka) till 1 miljon hektoliter och om man vidare beräknar starkölet i medeltal 1 % starkare än pilsnerdrinkat, skulle totalkonsumtionens omläggning från pilsnerdricka till starköl innebära ett absolut tillskott av 1 miljon liter absolut alkohol per år, motsvarande $2\frac{1}{2}$ miljoner liter 40 % brännvin. Till jämförelse kan nämnas, att den totala alkoholmängden i allt inom landet förtärt vin under år 1920 — ett år med relativt hög vinkonsumtion — var cirka 630,000 liter absolut alkohol, alltså ej fullt $\frac{2}{3}$ av här anförda siffra. Nu behöver man givetvis ej räkna med att pilsnerdrinkat helt skulle utträngas av starkölet, vadan beräkningen så till vida ger ett för ogynnsamt intryck. Men å andra sidan har man all anledning att kalkylera med en stegring i totalmängden maltdrycker på grund av ölets mer lockande egenskaper, en omständighet, som kommer att medverka till att den ovan gjorda kalkylen mer närmar sig verkligheten.

Man måste räkna med, att hur än systembolagens kontroll skötes, skall tillgången till starköl i ej ringa utsträckning skänka möjlighet till avsiktligt eller oavsiktligt missbruk av detsamma. Och starkölets betydande förmåga att skänka typisk alkoholnjutning skall hos en del av dess förbrukarekrets locka till stegrad alkoholkonsumtion, till fylleri och dryckenskap. Blir så också fallet endast med ett relativt ringa procenttal, blir det oaktat den tribut, som konsumentmassorna på detta sätt lämna åt alkoholismen, absolut långt ifrån betydelselös. Under sådana omständigheter synes det de sakkunnige som det enda riktiga, att resolut använda den möjlighet till det starka ölets avlysande, som folkets invänjning vid en svagare maltdryck under kristiden bjuder, och på så sätt nå fram till att maltdryckerna i sin egenskap av vår mest använda måltidsdryck ej i avsevärd grad bidra till att direkt eller indirekt främja fylleri och dryckenskap. Försittes det tillfälle, som nu bjuder sig, och kommer starkölet att ånyo få inarbeta sig, är det psykologiska ögonblicket försummat. Reformarbetet på detta område kommer då i fortsättningen att ha att kämpa med ett motstånd, som blir mycket starkare att övervinna, då det har att stödja sig på en ånyo inarbetad smak för starkölet.

Då de sakkunnige kommit till denna ståndpunkt, ha de gjort det även med beaktande av det i debatten på detta område framförda argumentet mot starkölförsäljningens förbudande, att man i starkölet har ett medel att minska konsumtionen av de starkare alkoholhaltiga dryckerna, spritdrycker och vin, en fördel, som ej är endast av betydelse ur nykterhetssynpunkt utan även, vad vinet beträffar, ur nationalekonomisk synpunkt, enär ju den ojämförligt största delen av inom riket konsumerade viner är importerad från utlandet. Man har härvid särskilt hänvisat till erfarenheten från Norge.

Det torde också få anses konstaterat, att starkölets utsläppande i Norge haft till följd en minskning i vinförbrukningen, och de representanter för de sakkunnige, som haft tillfälle att i Kristiania särskilt studera detta förhållande, hava från olika representativa håll i Norge fått den uppfattningen, att utsläppandet av starkölet haft en viss betydelse i nu berörda avseende. Emellertid må framhållas, att några slutsatser av utvecklingens gång i Norge icke kunna dragas i den riktningen, att utvecklingen skulle förlöpa på samma sätt i Sverige. Hos oss äger nämligen en omfattande försäljning av brännvin rum, under det att vinförbrukningen är jämförelsevis obetydlig. Brännvinsförsäljningen i Sverige torde under år 1921 ligga omkring ett medeltal av 2,500,000 liter i månaden, under det att vinförsäljningen numera torde röra sig omkring ett medeltal av 180,000 liter i månaden (såväl starkviner som musserande och svaga viner). Vinförsäljningen kan för närvarande antagas vara åtskilligt mindre än under den tid, då fri försäljning ägde rum. Orsakerna härtill torde främst få sökas i de förhandenvarande restriktionerna, och det lär icke möta några större svårigheter att genom ytterligare restriktioner nedbringa vinförbrukningen, därest så anses önskvärt. Ej ens om all vinkonsumtion i landet undertrycktes genom starkölets frigivande, skulle därmed den totala alkoholkonsumtionen minskas. Tvärtom visa de ovan angivna siffrorna (sid. 51) över mängden absolut alkohol i vinet resp. differenserna mellan pilsnerdricka och starköl, att man i händelse av en dylik åtgärd måste räkna med en absolut stegring av alkoholkonsumtionen.

Ett utsläppande av starköl i handeln synes därför icke kunna ur nu anförda synpunkter låta sig motiveras, och de svar, som de sakkunnige erhållit på sin till förtroendenumnden och systembolagen riktade tredje fråga bekräfta också, att föga torde genom en dylik åtgärd stå att vinna.

Aktiebolaget Stockholmssystemet anför sålunda, att, om öl utsläpptes i marknaden utan att utskänkningen hämmades genom villkor om samtidigt intagande av måltid, det väl vore möjligt — särskilt om ölet gjordes mycket alkoholstarkt — att detta skulle medföra någon ytterligare minskning i starkvinsförbrukningen. Av nämnvärd betydelse skulle minskningen dock icke bliva. Stockholmssystemet erinrade därom, att den inom landet förbrukade årskvantiteten hetviner reducerad till 50 % alkoholstyrka enligt 1920 års försäljningssiffror endast utgjorde 5,16 % av den enligt samma grunder beräknade kvantiteten spritdrycker. Mellersta Sveriges systembolagsförening framhåller, att det ej syntes troligt, att ett frigivande av ölförsäljningen skulle medföra någon minskad konsumtion av alkoholstarkare rusdrycker. Östra Sveriges systembolagsförening anför, att om försäljningen av starkare öl frigåves, konsumtionen av spritdrycker och vin ej komme att väsentligt minskas. Södra Sveriges systembolagsförening anser, att någon minskning i förbrukningen av spritdrycker och vin ej kunde väntas, utom möjligen till en ringa del i avseende å starkviner i allmänhet samt i viss mån i fråga om spritdrycker och vin å restauranterna på landsbygden. Västra Sveriges systembolagsförening anser, att det kunde med rätt stor sannolikhet förutsägas, att, om försäljningen av starkare öl frigåves, konsumtionen av sådant öl icke skulle verka någon väsentlig minskning i förbrukningen av spritdrycker och vin. Slutligen har Norra Sveriges systembolagsförening anført, att

genom starkare maltdryckers frigivande omsättningen av vin möjligen skulle något minskas, men att, då omsättningen av vin vore relativt obetydlig, skäl ej föreläge att taga hänsyn till möjligheten av en sådan minskning. Förtroendenämndens verkställande utskott har anfört, att någon minskning av den starkt begränsade spritdrycksförbrukningen icke torde vara att vänta såsom följd av att starkare öl åter tillhandahölles. Däremot vore det tänkbart, att vinkonsumtionen, som dock även den gått ansenligt tillbaka under år 1921, skulle kunna röna någon inverkan, men allmänt har den meningen uttalats från systembolagshåll, att denna inverkan knappast kunde antagas bliva av nämnvärd, än mindre av väsentlig betydelse.

De sakkunniga vilja också för sin del framhålla, att, om överhuvud starkölsförbrukningen skulle åstadkomma någon minskning i starkvins- eller brännvinsförbrukningen, denna minskning torde bliva så ringa, att olägenheterna av starkölsförsäljningen vida skulle överväga de möjliga fördelarna.

En för den av riksdagen framförda tanken på starkölsförsäljningens förbudande gynnsam omständighet ligger däri, att en lagstiftning i denna riktning torde bliva föga kännbar för bryggeriindustrien. Kristidens erfarenhet har lärt, att vår bryggeriindustri ej endast kan bestå utan även skörda god vinst på en framställning av svagare malt-drycker. Till de sakkunnige ha ej heller under deras arbete från bryggarehåll framförts några som helst uttalanden, att ett starkölsförbud skulle medföra krav på ersättning gent emot staten från bryggerinäringen. Härmed är ej sagt, att bryggerinäringens representanter i allmänhet äro gynnsamt stämda mot ett starkölsförbud. På sina håll synes man emellertid i ett upphörande av starkölstillverkningen se ett på intet sätt föraktligt framtidsvärde, ägnat att ställa industrien i en gynnsammare ställning under den fortsatta nykterhetspolitiska utvecklingen.

Vad slutligen frågan om ett starkölsförbuds förhållande till våra traktater med främmande makter och till våra handelsförbindelser med utlandet beträffar ha de sakkunnige av på vederbörligt håll inhämtade upplysningar övertygats om att nuvarande traktater ej stå hindrande i vägen för starkölsförbud och att våra handelsförbindelser med utlandet knappast torde därav påverkas.

III KAP.

Det nuvarande pilsnerdrinkats beskaffenhet och förbrukningen därav.

För att erhålla en föreställning om beskaffenheten av det nuvarande pilsnerdrickat med hänsyn till extrakt- och alkoholhalt, den vanligen använda stamvörtstyrkan och utjäsningsgraden, hava de sakkunnige låtit anskaffa 51 maltdrycksprov å kaféer, restauranger och minuthandelsställen i Stockholm, Göteborg, Malmö, Norrköping, Gävle och Karlstad. Dessa prov hava undersökts å zymotekniska laboratoriet i Stockholm, och äro resultaten av analyserna sammanställda i tabell I. Därjämte hava å kontrollstyrelsens laboratorium på förekommen anledning undersökts fyra prov från bryggerier i Kopparbergs och Gävleborgs län, varav resultaten äro sammanställda i tabell II.

En granskning av tabellen I giver vid handen, att i icke mindre än 12 fall av 51 alkoholhalten översteg den lagligen fastställda gränsen, varav i tre fall med mer än 0,2 %. I ett av dessa fall hade stamvörtstyrkan överstigit den lagligen tillåtna. I allmänhet har stamvörtstyrkan legat åtskilligt under den högsta tillåtna i tillverkningsförordningen, men genom en hög utjäsningsgrad har icke desto mindre alkoholhalten kommit att överstiga den föreskrivna. Särskilt synas vissa bryggerier å några orter arbeta med höga utjäsningsgrader. Däremot hava andra bryggerier låga utjäsningsgrader. Anledningen till dessa skiljaktigheter få, om de ej bero på tillfälligheter, sökas i olika tillämpade metoder vid mäskeberedningen och inbryggningen. De i nu berörda hänseendé vunna resultaten av undersökningen torde emellertid ådagalägga, att den nuvarande kombinationen av extrakt- och alkoholhalt såsom gräns mellan olika slag av maltdrycker lämnar rum för befogade anmärkningar, till vilka längre fram skall återkommas.

Den gjorda undersökningen har också ådagalagt ett annat förhållande, vars förhandenvaro de sakkunnige haft anledning misstänka, nämligen att svagdricka antingen enbart eller i blandning med pilsnerdricka försäljes såsom pilsnerdricka. Tabell I giver vid handen att detta påvisats i tre fall, samtliga i Stockholm och på ett par verkligt stora restauranger. Det är därför icke osannolikt, att klagomål över det nuvarande pilsnerdrickats dåliga beskaffenhet åtminstone någon gång berott därpå, att såsom pilsnerdricka serverats med svagdricka (eller vatten) utspädd vara.

I tabell III hava de sakkunniga låtit sammanställa från kontrollstyrelsens statistik hämtade uppgifter om maltdryckstillverkningen från tillverkningsåret 1909/1910. Såsom härav inhämtas har vörtproduktionen för de skattepliktiga dryckerna ökats, om man bortser från de egentliga krisåren 1916—1919. Däremot har vörtproduktionen för skattefria maltdrycker avsevärt gått tillbaka och i jämförelse med åren före kriget

sjunkit med omkring 50 %; någon återhämtning efter den egentliga kristidens upphörande kan icke förmärkas. Från tillverkningsåret 1918/1919 har pilsnerdrickstillverkningen blivit standardtillverkningen och kvantiteten pilsnerdricksvört är större året 1919/1920 än den sammanlagda vörmängden för samtliga skattepliktiga maldrycker under alla år av perioden utom åren 1914/1915 och 1915/1916. Kvantiteten förbrukat malt har till följd av pilsnerdrickstillverkningen och minskningen av svagdrickstillverkningen nedgått med 25 % under det sista tillverkningsåret i jämförelse med periodens första år och med 33 % i jämförelse med periodens mellersta år.

IV KAP.

Möjliggörandet av försäljningen av samtidigt maltstarka och alkoholsvaga maltdrycker. Härav betingade förändringar i lagstiftningen.

Såsom i det föregående framhållits, har man hittills i den svenska maltdryckslagstiftningen skilt de i försäljnings- och beskattningsavseende olika typerna av maltdrycker genom gränser, som definierats genom användande av såväl extrakthalten i den för tillverkningen använda stamvörten som alkoholhalten i den färdiga drycken. Man talar därför om en kombinerad alkohol- och extraktgräns.

Frågan huruvida denna gräns är den lämpligaste är en gammal tvistefråga vid utformandet av vår maltdryckslagstiftning, och det de sakkunniga anförtrodda uppdraget tvingar dem att taga ställning till densamma.

De sakkunniga erinra då först om att enligt 1 mom. av 3 § av gällande maltdryckstillverkningsförfordning maltdryckerna indelas i tre klasser, nämligen:

första klassen, omfattande maltdrycker, som ej innehålla mer än två och en fjärdedels volymprocent alkohol och äro inbryggda med en stamvört, vilkens extrakthalt icke överstiger sex procent, ävensom alkoholfria maltdrycker, som äro inbryggda med en stamvört av högre extrakthalt;

andra klassen, omfattande maltdrycker, som icke äro hänförliga till första klassen och vilka ej innehålla mer än tre och sex tiondels volymprocent alkohol och äro inbryggda med en stamvört, vilkens extrakthalt icke överstiger nio och fem tiondels procent; samt

tredje klassen, omfattande alla till första eller andra klassen icke hänförliga maltdrycker.

I andra mom. av samma § definieras svagdricka, pilsnerdricka och öl, varvid till *svagdricka* hänföres varje maltdryck, som är hänförlig till första klassen och som är inbryggd med en stamvört, vilkens extrakthalt icke överstiger 6 %, *pilsnerdricka* varje maltdryck, som är hänförlig till andra klassen samt *öl* varje maltdryck, som är hänförlig till tredje klassen.

De i första mom. intagna definitionerna äro, om man jämför dem med bestämmelsen i 23 § beträffande de beteckningar, som skola anbringas å kärl, innehållande de respektive slagen av maltdrycker, uppenbarligen tillkomna för att *ur försäljningssynpunkt* skilja de olika maltdryckerna från varandra, under det att de i andra momentet angivna definitionerna hava betydelse *ur tillverkningsynpunkt*. Konsekvensen av denna olika indelning *ur tillverknings- respektive försäljningssynpunkt* gör sig gällande med hänsyn till fullt alkoholfria maltdrycker, som äro inbryggda med en stamvört av högre extrakthalt än 6 %. De bli på detta sätt i försäljningsavseende jämställda med svagdricka, men med hänsyn till sin tillverkning och beskattning med pilsnerdricka och öl.

Då det, i överensstämmelse med dessa bestämmelser i maltdryckstillverkningsförfordningen, allmänt brukar uppgivas, att gränsen mellan de olika typerna av alkohol-

haltiga maltdrycker är en kombinerad alkohol- och extraktgräns, är detta visserligen i och för sig riktigt. Praktiskt taget ställer sig saken emellertid något annorlunda. Svagdricka, som inbryggs med en stamvört av ej högre extrakthalt än 6 % är, enligt ett av högsta domstolen givet prejudikat i försäljningsavseende svagdricka, även om dess alkoholhalt överstiger 2.25 volymprocent, vilket understundom kan ske. Ifrågavarande prejudikat är enligt de sakkunniges mening ej tillämpligt i avseende å alkoholgränsen för pilsnerdricka och hämta de sakkunnige stöd för denna uppfattning från departementschefens uttalanden, då förslaget om särskiljandet av pilsnerdricka från andra maltdrycker första gången framlades. Inom vissa kretsar torde man dock anse det nämnda prejudikatet gällande även med hänsyn till vad som faktiskt karakteriserar pilsnerdrickat. Säkert är, att åtskilliga tillverkare så länge de inbryggt sitt dricka med en stamvört, vars extraktgräns ej överskridit 9,5 %, ansett sig vara inom lagens gränser. Denna uppfattning och frånvaron av kontroll av alkoholhalten har också dragit med sig, att man ej sällan i handeln anträffar pilsnerdricka, som håller en alkoholhalt något över det föreskrivna övre gränsvärdet av 3,6 volymprocent.

Det förhållandet, att, om man fränser de fullt alkoholfria maltdryckerna, i praktiken stamvörten extrakthalt är det i försäljningsavseende för dryckernas klassifiering i olika grupper avgörande, drar med sig den följden, att maltstarka dryckers försäljning är omgärdad med åtskilliga restriktioner, även då deras alkoholhalt ej ur nykterhetssynpunkt påkallar det. En dryck, inbryggd med högre vörtstyrka än 9,5 % hör alltså med nuvarande lagstiftning till ölets kategori och dess försäljning är satt under motbokskontroll, även om dess alkoholstyrka ligger under svagdricksgränsen.

Redan den hittillsvarande maltdryckslagstiftningen har alltså långt ifrån uppmuntrat försöken att tillhandahålla ekstraktrika, alkoholfattiga maltdrycker genom att ställa dem i en gynnad undantagsställning. Så länge även tillhandahållandet av de alkoholrikare maltdryckerna i vårt land endast var kringgärdat med föga kännbara restriktioner, var detta kanske av mindre betydelse. I den mån emellertid restriktionerna för maltdrycks-handeln blivit skärpta, desto mer göra sig verkningarna gällande av att gränsen mellan olika typer av maltdrycker praktiskt bestämmes av extrakthalten. Och genomföres det av riksdagen ifrågasatta och av de sakkunnige förordade förbudet mot starköl, kommer bibehållandet av en extraktgräns för de för försäljning inom landet tillåtna alkoholhaltiga maltdryckerna att innebära direkt förbud även mot maltdrycker av en vörtstyrka över pilsnerdrickats men med en alkoholhalt under svagdrickats. Härigenom skulle också importen av dylika drycker förbjudas. En sådan dryck som De förenade Bryggeriers Reform Maltextrakt, med en extrakthalt av ungefär 20 % och en alkoholhalt av mellan 0,5 och 1 %, vilken dryck de sista åren vunnit ej ringa spridning i Danmark, skulle ej få tillhandahållas inom vårt land (annat än eventuellt på apotek och mot läkarerecept).

Vår lagstiftnings kombinerade alkohol- och extraktgräns får ses i samband med den historiska utvecklingen av maltdryckslagstiftningen i vårt land.

Då frågan om införandet av en gräns i beskattningsavseende mellan alkoholsvagare och alkoholstarkare drycker först uppkom, ansåg man nämligen, att det säkraste, ja till och med enda medlet att med någon lätthet skilja mellan olika slag av maltdrycker var att utgå från dryckernas stamvörtstyrka. I det kommittébetänkande, som den 26 november 1892 avgavs av särskilda kommitterade angående beskattning av maltdrycker med iakttagande att svagdricka fritoges från beskattningen, synes den uppfattningen hava varit förhärskande, att en gräns mellan starkare och svagare maltdrycker överhuvud icke kunde uppdragas med ledning endast av dryckens alkoholhalt (sid. 36). Till grund för kommitténs uppfattning låg en av dåvarande kontroll- och justeringsbyrån utarbetad utredning, däri

denna ståndpunkt hävdades. Att märka är emellertid, att kommitterade utgingo ifrån det antagandet, att ingen särskild behandling skulle företagas med drycken i syfte att förekomma efterjäsning, på grund varav kommitténs uttalanden äro av ringa betydelse för frågan att under nuvarande förhållanden lägga alkoholhalten till grund för dryckernas gruppering i försäljningsavseende. Den teoretiska möjligheten av att skilja maltdrycker av olika typer genom en ren alkoholgräns stod däremot fullt klart för 1902 års kommitté, men ansåg den sig det oaktat böra avstyrka, att en dylik gräns lades till grund för maltdrycksbeskattningen. Mot densamma anförde de bland annat, att den skulle medföra en kostsam och för fabrikationen besvärande kontroll, som dessutom knappast skulle kunna göras effektiv, under det stamvörtens styrka lätt kunde uppmätas och den däremot svarande alkoholhalten lätt beräknas.

Den gräns, som i stället föreslogs, var den kombinerade extrakt- och alkoholgräns, som också genom riksdagens beslut av respektive år 1903 och 1905 kommit att gälla såväl för vår tillverknings- som vår försäljningslagstiftning, men vars karaktär i praktiken av en blott extraktgräns redan framhållits.

Gränsen i fråga genomfördes mot ett kraftigt motstånd från de organiserade nykterhetsvännernas sida. Det framhölls från detta håll, att alkoholgränsen vore den enda gräns, som ur nykterhetssynpunkt hade något intresse. Kunde en maltdryck tillverkas, som utmärktes av hög extrakthalt och låg alkoholhalt, så funnes ur nykterhetssynpunkt ingen anledning att förbjuda dess möjligast fria försäljning, ej håller åtminstone ur nykterhetssynpunkt någon anledning att genom skatt fördyra den.

Mot förslaget att skänka extraktrika maltdrycker med en alkoholhalt under svagdricksgränsen samma fria ställning i lagstiftningsavseende som det verkliga svagdrickat, framfördes vid tiden för denna frågas avgörande i början av 1900-talet som ett mycket viktigt skäl frånvaron av verkligt betryggande metoder för förekommande av efterjäsning. Vid denna tid torde man framför allt ha tänkt på pasteuriseringsmetoden, med andra ord den färdiga buteljerade maltdryckens uppvärmande till tillräckligt hög temperatur, varigenom de jäsningen förmedlande jästcellerna dödas och jäsningen sålunda omöjliggöres. Redan vid nämnda tid torde man visserligen hava ägt tillräcklig erfarenhet för att kunna anse pasteuriseringsmetodens praktiska värde bevisat, under förutsättning av att den utfördes av skolad personal och med goda anordningar. Den misstro, som från bryggeriteknikens män visades gent emot metoden, torde också till ej ringa grad hava bottnat i den uppfattningen, att de dåligt utrustade och med föga skolad personal arbetande svagdricksbryggerierna skulle omhändertaga metoden i fråga för att kunna i konkurrens mot det verkliga ölet utsända extraktrika drycker, vilka som pasteuriserade skulle få friare försäljas än ölet, fastän pasteuriseringen kanske under dessa förhållanden i grund och botten endast blev en skenbehandling utan faktisk förmåga att avbryta jäsningen.

Huru det än må hava förhållit sig med pasteuriseringstekniken vid sekelskiftet och vilka motiv och synpunkter än vid den tiden må hava för de kommande decennierna bestämt lagstiftningens ståndpunkt i vårt land, säkert är, att pasteuriseringstekniken numera nått den ståndpunkt, att en maltdryckslagstiftning utan tvekan kan bygga på dess effektivitet. Så gör man också i våra båda grannland Danmark och Finland. De stora ölexporterande ländernas ölexport bygger också på denna dess effektivitet. Och den högt utvecklade ölindustrin i Köpenhamn pasteuriserar i största utsträckning sina varor, något som sätter den i stånd att tillsaluhålla dem över hela Danmark. En av de sakkunnige, som för kommitténs räkning besökt Köpenhamn, har funnit, att man bland fackmännen där anser pasteuriseringen fylla alla de krav, man ur praktisk synpunkt kan ställa på densamma.

I detta sammanhang vilja de sakkunniga till besvarande upptaga en invändning mot försäljningen av ej utjästa maltdrycker i pasteuriserad form. Det har nämligen påpekats, att en konsument har tillfälle att genom efterjäsning driva upp alkoholhalten. Om kärlen, som innehålla maltdrycken, öppnas, börjar jäsningsen av de oförjasta sockerarterna ånyo under inverkan av från luften inkommande jästorganismer, vadan alkoholhalten stiger. Särskilt blir så faller, om jäst direkt tillsättes. Är nu extrakthalten särskilt hög hos drycken, skulle en betydande ökning av alkoholhalten kunna ernås. Enligt de sakkunniges mening är emellertid denna invändning väsentligen av teoretisk natur. Det synes föga sannolikt, att personer, som eftersträva en berusningseffekt, skulle finna det lämpligt att gå den besvärliga omvägen över det pasteuriserade maltstarka drickat, under iakttagande av alla olika omständigheter, som krävas för att icke maltdrycken vid den extra jäsningsen skulle förstöras. Den gjorda invändningen torde sakna betydelse jämväl i det avseendet, att en maltdryck genom ett dylikt förfarande i allmänhet skulle komma att avsevärt förlora ur smaksynpunkt; det kunde väl näppeligen undvikas, att en så behandlad malt-dryck jämförelsevis snabbt skulle komma att surna och därigenom bliva mindre eftersträfvansvärd. Och även om det skulle lyckas att uppbringa alkoholhalten i maltdryck av nyss angivet slag utan att därmed drycken försämrades, skulle ett dylikt förfarande ur nykterhetssynpunkt sakna större betydelse, så länge som det står flertalet människor fritt att skaffa sig betydligt alkoholstarkare drycker. Då det därjämte står var och en fritt att direkt ur malt för eget behov framställa maltdrycker av sådan styrka, som industriellt icke skulle få tillverkas, saknar den gjorda invändningen enligt de sakkunniges mening praktisk betydelse.

De sakkunniga anse alltså tiden fullt vara inne för vår lagstiftning att med hänsyn till maltdryckerna medge de lättnader i tillverkningsavseende och försäljningsavseende, som betingas av att en i praktiskt avseende fullt betryggande metod står till förfogande att hos en extraktrik maltdryck förekomma efterjäsning och därmed alkoholhaltens stegring. De härav betingade ändringarna i vår lagstiftning böra emellertid utformas så, att de ej i onödan ingripa besvärande för bryggeriindustrien och så att genom dem skapas garanti för att de gjorda medgivandena ej missbrukas. De sakkunniga framställa alltså med hänsyn till dessa krav och önskemål följande förslag:

De inom riket till försäljning medgivna maltdryckerna, alltså maltdrycker med en alkoholhalt under 3,6 volymprocent, indelas *ur försäljningssynpunkt i 2 klasser*. Den ena, klass I, rymmer drycker med en alkoholhalt av högst 2,25 volymprocent, den andra, klass II, rymmer drycker med en alkoholhalt mellan 2,25 och 3,6 volymprocent.

Ur tillverkningsynpunkt indelas maltdryckerna i följande grupper:

svagdricka, omfattande sådana till första klassen hänförliga maltdrycker, som äro inbryggda med en stamvört, vilkens extrakthalt icke överstiger 6%;

maltdricka, omfattande sådana till första klassen hänförliga maltdrycker, som äro inbryggda med en stamvört, vilkens extrakthalt överstiger 6 %;

lättöl, (pilsnerdricka) omfattande sådana till andra klassen hänförliga maltdrycker, som äro inbryggda med en stamvört, vilkens extrakthalt överstiger 6, men icke överstiger 9,5 %;

maltöl, omfattande sådana till andra klassen hänförliga maltdrycker, som äro inbryggda med en stamvört, vilkens extrakthalt överstiger 9,5 % samt

exportöl, omfattande sådana inom landet icke till försäljning tillåtna maltdrycker, vilkas alkoholhalt överstiger 3,6 volymprocent alkohol.

För påbörjandet eller fortsättandet av tillverkningen av respektive svagdricka och lättöl (pilsnerdricka) föreslå de sakkunniga inga principiella förändringar i förhållande till

det nuvarande systemet. Bryggerier, som alltså endast önska fortsätta sin hittillsvarande tillverkning, beröras ej av de nya bestämmelserna.

De sakkunniga föreslå, att tillverkning av maltdricka resp. maltöl, alltså maltstarka och alkoholsvaga drycker, endast må upptagas av bryggeri, som därom inlämnat ansökan hos kontrollstyrelsen, vilken efter prövning av bryggeriets tekniska utrustning och de metoder, som bryggeriet ämnat tillämpa vid tillverkningen av ifrågavarande drycker, äger att bevilja det sökta tillståndet, därest styrelsen ifråga finner tillfredsställande garantier föreligga för att den vid försäljning inom motsvarande klass högsta tillåtna alkoholhalten ej överskrides.

Med hänsyn till *beskattningen* utgå de sakkunniga från, att endast svagdrickat, såsom hittills varit fallet, förblir skattefritt, under det att samtliga med högre vörtstyrka framställda maltdrycker alltiämt beskattas. Bryggerier, som upptaga framställningen av maltdricka resp. maltöl, höra alltså i och med detta till de skattepliktiga bryggeriernas kategori.

Under behandlingen av frågan om de maltstarka, alkoholfattiga dryckerna har det meddelats de sakkunniga, att man bland bryggeriutövarna har en på en långvarig erfarenhet grundad misstro mot ifrågavarande dryckers förmåga att tillkämpa sig en sådan position, att deras framställning lönar sig. Och den meningen har under sådana förhållanden även framförts, att inga åtgärder i lagstiftningsväg vore påkallade för att möjliggöra dessa dryckers tillverkning, i den mån det nu tillärnade förbudet mot starköl skulle drabba även dem, eller för att försätta dem i försäljningsavseende i en mer gynnad ställning än de mer alkoholhaltiga dryckerna av samma vörtstyrka.

De sakkunniga ha ej kunnat ansluta sig till en sådan uppfattning. De anse, att det under alla normala förhållanden endast är nykterhetssynpunkten, som motiverar prohibitiva och restriktiva ingrepp med hänsyn till maltdryckstillverkningen. Och de ha därför ej velat omöjliggöra tillverkningen i vårt land av drycker, som ur nykterhetssynpunkt äro oskyldiga eller åtminstone ej farligare än det lättöl (pilsnerdricka), vars försäljning alltiämt skulle stå öppen. Visserligen förvänta ej heller de sakkunnige för sin del, att något större antal bryggerier skola finnas beredda att omedelbart upptaga tillverkningen av maltdricka eller maltöl. Men försök att bereda dessa drycker en marknad torde dock vara att förvänta, om ej av andra anledningar så åtminstone av bryggerier, som önska genom en dylik tillverkning förhindra, att utländska sådana för sig vinna den svenska marknaden på området. Skulle emellertid en import av utländska drycker av här åsyftade slag till en början äga rum, torde de svenska bryggerierna, gynnade av lokala förhållanden och förbindelser, snart bliva i stånd att även på detta område hävda sin ställning.

Men de sakkunniga ha så till vida tagit hänsyn till denna den svenska bryggarevärldens uppfattning om de maltstarka, alkoholsvaga dryckerna, att de sökt tillse, att de av maltdrickat och maltölet nödvändiggjorda bestämmelserna ej på något sätt skola störa ingripa i verksamheten på de bryggerier, som ej reflektera på att tillverka dessa varor.

Vad beträffar de garantier, som skola fordras av bryggeri, som önskar upptaga tillverkningen av maltdricka eller maltöl, torde visserligen i första hand komma kravet på att bryggeriet visar sig disponera en modern pasteuriseringsanordning i väl fungerande skick. De sakkunnige ha emellertid ej velat knyta framställningen av de ifrågavarande dryckerna just till en pasteurisering av den färdiga varan. Andra möjligheter att förhindra att alkoholhalten överskrider ett visst alkoholvärde, som ligger under det eljest för dryckens extraktstyrka karaktäristiska, föreligga nämligen otvivelaktigt. Man

kan särskilt vinna en begränsning för alkoholstyrkan genom användande av på särskilt sätt behandlat malt och svagt förjäsande jästsorter. En annan möjlighet ligger i en dealkoholisering av den färdigjasta drycken genom bortdestillering av alkoholen, lämpligen i vacuum.

Rörande denna sista möjlighet, som för någon tid sedan framförts i diskussionen över härvarande fråga inom vårt land, ha de sakkunnige genom vänligt tillmötesgående från aktiebolaget Stockholms Bryggerier haft förmånen att få en utredning verkställd av chefen för dess centrallaboratorium, ingenjören Erik Olson. Slutresultatet av undersökningen är, att metoden åtminstone under nuvarande förhållanden knappast torde kunna rekommenderas för användning inom vårt land på grund av sin dyrhet och de med densamma förknippade stora materialförlusterna. Särskilt synes den, åtminstone under vanliga förhållanden, ej kunna tänkas konkurrera med den metod att begränsa alkoholhalten, som ligger i en lämplig förutbehandling av maltet och valet av jästsorter med svag förjäsningsförmåga.

I vilket fall som helst är pasteuriseringsmetoden ej den enda metod, som står till buds, då det gäller att framställa en maltstark, alkoholfattig dryck, och det blir kontrollmyndighetens uppgift att i det särskilda fallet, innan den tillåter igångsättandet av tillverkning av maltedricka och maltöl, övertyga sig om att den för innehållandet av den lagliga alkoholgränsen använda metoden är pålitlig.

Vad beträffar den fortsatta kontrollen över tillverkningen torde den enligt de sakkunniges mening för de så godkända bryggerierna kunna utföras på så sätt, att med lämpliga mellanrum prov anskaffas dels direkt från bryggeriet, dels från försäljningsställen av den saluhållna varan.

Det av de sakkunniga påvisade förhållandet, att det nuvarande pilsnerdrickat ej sällan överskrider det nu föreskrivna övre gränsvärdet för alkoholhalten av 3,6 volymprocent, synes de sakkunnige påkalla, att även det i handeln utbudna pilsnerdrickat kontrolleras med hänsyn till alkoholhalten. Den härför erforderliga undersökningen skulle kunna utföras i första hand av överkontrollörerna och i tivelaktiga fall å kontrollstyrelsens laboratorium. Härför torde lämpligen den bekväma och snabba metod kunna tillämpas, som består i användandet av den Zeiss'ska refraktometern. Endast om refraktometern gav ett värde alldeles invid den tillåtna alkoholgränsen, skulle den nu använda destillationsmetoden behöva tillgripas för att skänka det avgörande värdet och borde i dylikt fall analysen utföras å kontrollstyrelsens laboratorium. Om den av något bryggeri fabricerade varan befinnes överskrida det övre gränsvärdet, torde detta enligt de sakkunniges uppfattning ej utan vidare påkalla åtal. Man har all anledning att taga hänsyn till de för bryggerinäringens utövare föreliggande svårigheterna att så behärska de på jäsningsresultatet inverkan faktorerna, att ej understundom övre gränsvärdet överskrides med någon tiondels %. Om ett dylikt överskridande ej synes vara resultatet av avsiktliga och systematiska åtgärder, synes kontrollmyndigheten lämpligen i första hand böra nöja sig med de erinringar och anvisningar, som kunna behövas för att förhindra att överskridandet fortsättes eller återupprepas.

I detta sammanhang vilja de sakkunnige beröra det i diskussionen om här ifrågasatt spörsmål från olika håll framförda förslaget att i samband med starkölets förbudande något höja pilsnerdrickats styrka. Särskilt har man hoppats, att på så sätt utan att väsentligen stegra de risker ur nykterhetssynpunkt, som kunna vara knutna vid pilsnerdrickat, vinna avsevärt bättre smak samt större hållbarhet åt drycken i fråga.

De sakkunnige måste för sin del avstyrka den ifrågasatta höjningen av pilsnerdrickats styrka. De anse nämligen, att skall avsevärt vinnas i smak och hållbarhet genom

en stegring av pilsnerdrickats styrka, måste man göra stegringen så pass stor, att man är halvvägs tillbaka igen vid det gamla starkölet.

De sakkunniga vilja härmed på intet sätt förneka, att det pilsnerdricka, som utminuterar eller utskänkes åt allmänheten, understundom kan med hänsyn till sin smak lämna skäl för befogade anmärkningar. Att det någon gång härvidlag spelar in, att verklig pilsnerdricka ej serveras utan genom spädning försvagad vara, har i det föregående redan omnämnts. Men härtill kommer, att drycken i fråga ofta ej förvaras och serveras med tillbörlig omsorg. Våra maltdrycker äro överhuvud taget ganska känsliga drycker, vilkas smak lätteligen försämras om ej vederbörliga försiktighetsmått iakttagas. De skola förvaras vid låg temperatur och serveras vid varken för låg eller för hög temperatur. Om kolsyran har tillfälle att bortgå, t. ex. om förvaringen sker i dåligt korkade buteljer, innebär detta en betydande smaksförsämring. Om de ej äro pasteuriserade, börjar rätt snart en bakterieutveckling, som långt innan den medfört den grumling och syrebildning i drycken, att den blivit oanvändbar, ändå bidrager till att försämma dess smak.

De sakkunnige anse, att de anmärkningar mot pilsnerdrickats smak, som då och då framföras, i första hand påkalla större uppmärksamhet vid dryckens förvaring och servering och detta såväl från yrkesidkarnas som konsumenternas sida.

Vad beträffar förhoppningen, att en relativt liten stegring i styrkan hos vårt pilsnerdricka skulle åstadkomma en avsevärd förbättring i dess smak, stämmer den ej med vissa erfarenhetsrön från vårt sinneslivs område. Vårt smaksinne — och detta begrepp fattas här mycket vidsträckt — är visserligen ganska känsligt för även mycket små *kvalitativa* ändringar i ett smakande ämnens beskaffenhet. Var och en vet t. ex. hur lätt och genom vilka obetydligheter en bismak kan komma att vidlåda ett födoämne eller en dryck. Däremot är det ej på samma sätt känsligt för rent *kvantitativa* ändringar. Om man utan ändringar i de ingående ämnenas beskaffenhet eller inbördes proportion skulle vilja endast genom förhöjning av deras koncentration stegra pilsnerdrickats smak, torde man av hittills föreliggande erfarenheter från smaksinnets område knappast kunna åtnöja sig med en mindre koncentrationsstegring än 10—15 % av ursprungsstyrkan. Då pilsnerdrickat hittills tillverkats av en vört av högst 9.5 %, skulle en stegring av 10—15 % av ursprungsvärdet innebära vörtstyrkans stegring till ungefär 10,5—11 %. Direkt på detta spörsmål inriktade undersökningar å Fysiologiska Institutionen i Lund, varvid ett par vid dylika undersökningar vana personer fingo till uppgift att söka avgöra den relativa styrkan mellan olika maltdrycker, visade också behovet av en dylik koncentrationsändring, om man med någon grad av säkerhet skulle kunna skilja dem åt, då man förut ej var underkunnig om deras inbördes styrka, något som är en nödvändig förutsättning för undvikande av suggestion. Om undersökningarna också voro föga omfattande och naturligtvis ej kunna i och för sig anses besitta någon allmängiltighet, torde man ändå med full rätt kunna påstå, att, om en ökning i den för pilsnerdrickat tillåtna vörtstyrkan och därmed alkoholhalten på ett ej endast nätt och jämt märkbart, utan avsevärt sätt skall stegra dryckens smak, måste man höja stamvörtstyrkan till inemot 11 %. Då är man vid normal utjäsning uppe vid en alkoholhalt av 4,1 %. Utgår man från en alkoholhalt av det gamla pilsnerölet av 4,5 %, så betyder detta, att man i det närmaste är tillbaka vid det gamla ölet.

I huvudsak samma resultat hava vunnits vid en serie smaksförsök, som anställt vid Stockholms bryggerier under användning av maltdrycker, inbryggda på en vört av 9.3, 10.2, 11.0 och 11.5 procent, vad angår maltdrycker av pilsnertyp, och på en vört av resp. 9.1, 10.1, 10.0 och 11.6, vad angår maltdrycker av lagertyp.

De sakkunnige avstyrka här ifrågasatta stegring med hänsyn till därmed ur nykterhetssynpunkt förenade riskerna.

Vad beträffar de önskemål, som framföras om en förbättring av det nuvarande pilsnerdrickats smak, torde de bero, ej så mycket på att pilsnerdricka inom den nu gällande alkoholgränsen överhuvud ej skulle kunna tillverkas av verkligt god kvalitet, utan fastmer därpå, att understundom beredning, förvaring och servering av drycken ifråga ej skett med vederbörlig omsorg. I en före kristiden av Svenska bryggareföreningen utgiven skrift (»Några uppgifter rörande Sveriges bryggeriindustri») betecknas pilsnerdricka som »en ganska hållbar, kolsyrerik och välsmakande dryck» och konsumenterna av densamma torde redan vid ifrågavarande tid i allmänhet ha kunnat instämma i detta gynnsamma uttalande om drycken ur smaksynpunkt. Befrias nu pilsnerdrickat från konkurrensen med starkölet och får det på detta sätt karaktären av en standarddryck, som på sig koncentrerar tillverkarnas och försäljarnas omsorger, torde uttalandet i ännu högre grad vinna giltighet. — Härtill kommer, att de sakkunniges förslag om frigivandet av extrakthalten direkt öppnar möjligheten att tillgodose olika smakriktningar. Förslaget i fråga möjliggör sålunda tillhandahållandet av maltdrycker av pilsnerdrickats alkoholhalt och en extrakthalt upp emot det gamla ölets, drycker alltså närmast jämförliga med öl, vars utjäsningsgrad t. ex. genom svärförjäsbart malt och svagförjäsande jäst hållits nere under den i vårt land gängse förjäsningsgraden av inemot 60 %.

Att i själva verket, trots låg förjäsningsgrad, ett till smaken moget öl på detta sätt kan åstadkommas belyses av att så kända ölsorter som de tyska Bock- och Salvatorbier i regeln äro svagt förjäsade och sällan visa en förjäsningsgrad av 48 %. Bayerska »Schanckbier» och »Lagerbier» ha vidare mestadels en mellan 44 % och 50 % liggande förjäsningsgrad, men ännu lägre förjäsningsgrader förekomma (siffrorna hämtade ur Königs Chemie der menschlichen Nahrungs- und Genussmittel, Bd 2, s. 1238). Äro också dessa öl bryggda på starkare vört än den här föreslagna alkoholgränsen skulle möjliggöra, rubbar detta intet i beviset för att en mogen, harmonisk smak på en maltdryck kan vinnas vid en annan och för extraktet fördelaktigare proportion mellan alkohol och extrakt än vad i vårt land varit gängse. För personer, som önska maltdrycker av en sötare, maltstark typ öppnas också genom de sakkunniges förslag möjligheten av att få detta krav tillgodosett. Ett maltstarkt »julöl» kan alltså enligt de sakkunniges förslag tillhandahållas.

De maltdrycksformer, som de sakkunniges förslag utöver de vanliga i vårt land gängse velat möjliggöra, utgå från typer, som redan finnas representerade i utlandet och som alltså ur bryggeriteknisk synpunkt äro realiserbara och ur smaksynpunkt måste anses möjliga. Den frågan står visserligen öppen, huruvida de lämpa sig för vårt folks smakriktning, om man nu överhuvud kan tala om någon mer typisk och konstant sådan. Ett avgörande på denna punkt torde först kunna vinnas under ett i årtal fortsatt arbete från intresserade bryggeriers sida att upparbeta en marknad för dessa tillverkningar. För sin del ha de sakkunnige ej ansett sig böra fördröja slutförandet av det dem givna uppdraget genom att rörande denna fråga anställa särskilda undersökningar. Dylika skulle alltid hava blivit betydligt dyrbara och tidsödande, och resultaten av dem skulle aldrig hava kunnat bli avgörande för den föreliggande frågans lösning.

Vad vidare beträffar önskemålet att disponera en dryck av pilsnerdrickats ungefärliga beskaffenhet men med något högre hållbarhet, synes lösningen enligt de sakkunniges mening ej böra sökas genom en stegring i den tillåtna alkoholhalten. Önskemålet i fråga är eljes enligt de sakkunniges mening mycket behjärtansvärt. Det framställles framför allt av personer med en mycket måttlig maltdryckskonsumtion, ofta av personer

boende utom städerna och med föga möjlighet att få varan i fråga levererad regelbundet och med korta tidsintervall. Ofta drabbas de under dessa förhållanden av det missödet, att i förråd hållet pilsnerdricka hunnit surna och bli oanvändbart, innan det kommit till användning. Särskilt är detta fallet, då varan ej är föremål för regelbunden konsumtion utan hålles i förråd för något enstaka tillfälle.

Den bästa lösningen av härmed förknippade spörsmål synes de sakkunnige ligga i att en genom pasteurisering hållbar typ av pilsnerdricka av ett eller annat bryggeri tillhandahålles för personer av de nyss karakteriserade kategorierna. Den stegring i priset å drycken, som detta skulle draga med sig, skulle åtminstone vid något så när god avsättning av dylik »hållbar pilsnerdricka» för konsumenterna utjämnas genom att ej parti efter parti helt enkelt förfors. Och den för övrigt ganska obetydliga smakförändring, som pasteuriseringen åstadkommer, torde fullt uppvägas av att konsumenterna ej behöva riskera att få förtära en vara, som mer eller mindre försämrats genom den i pilsnerdricka snart insättande bakteriverkan.

Varje stegring i pilsnerdrickats alkoholstyrka skulle föröfrigt motverka det accepterande av denna dryck såsom måltidsdryck, vilket ägt rum bland kretsar, som eljes på grund av den typiska alkoholverkan ölet skänker hysa betänkligheter mot detta. Åtminstone till en viss grad har pilsnerdrickat realiserat önskemålet efter en gemensam måltidsdryck. Man får visserligen anse, att pilsnerdrickats alkoholhalt redan är så pass hög, att dess fulla accepterande på nyss nämnt sätt knappast kan väntas. Men säkert är, att varje stegring i pilsnerdrickats alkoholhalt skulle menligt påverka utvecklingen i fråga. Det må i detta sammanhang även påpekas, att den för pilsnerdrickat tillåtna alkoholhalten av 3,6 volymprocent ligger något över den alkoholgräns av 2,75 viktsprocent, som är det av den amerikanska bryggarevärlden eftersträfvade målet i dess förhoppning om en bryggareindustriens renässans inom förbudslandet i fråga, där för närvarande maltdrycker av högre alkoholhalt än 0.5 volymprocent äro förbjudna. Förhållandet belyser även i sin mån möjligheten att inom pilsnerdrickats alkoholgräns åstadkomma en mycket njutbar dryck.

KAP. V.

Vissa i samband med kommitténs uppdrag stående frågor.

1. Frågan om en omläggning av det nuvarande beskattningsväsendet beträffande maldrycker.

I sitt uttalande till statsrådsprotokollet den 15 oktober 1920, då direktiven till den förevarande utredningen lämnades, anförde föredragande departementschefen, att införande av enbart en alkoholgräns mellan olika maldrycker torde förutsätta en fullständig omläggning av det nuvarande beskattningsväsendet och kontrollförfarandet. En dylik omläggning ansågs emellertid icke stöta på några oöverstigliga svårigheter, och departementschefen hänvisade till erfarenheterna från Danmark och Norge.

Enligt de sakkunniges mening torde en beskattning av den färdiga produkten efter dess alkoholhalt vara den ur nykterhetssynpunkt bästa formen för en maldrycksbeskattning på grund av den möjlighet, därmed vinnes, att genom beskattningens avpassande premiera de alkoholsvaga, ur nykterhetssynpunkt oskyldigare dryckerna och genom fördyring motarbeta de alkoholstarkare, mer riskabla. Erfarenheterna från Norge och Danmark synas gå i den riktningen, att en sådan beskattning väl låter sig i praktiken genomföras på ett såväl ur kontrollens som industriens synpunkt tillfredsställande sätt.

En övergång till det av de sakkunnige förordade systemet med enbart alkoholhalten såsom gräns i försäljningshänseende mellan olika slags maldrycker drager emellertid icke med sig såsom en nödvändig konsekvens införande av en dylik produktbeskattning. Ett bibehållande av nuvarande system med beskattning av det vid maldryckstillverkningen använda maltet torde till och med medföra åtskilliga fördelar. Visserligen komma härigenom drycker med samma alkoholhalt, men med olika stamvörtstyrka i en ur beskattningssynpunkt olika ställning — svagdricka (med intill 6 % stamvörtstyrka) blir sålunda skattefritt, under det den typ av maldrycker, som de sakkunnige benämmt maldricka (med mera än 6 % stamvörtstyrka), blir beskattat, ehuru bägge dryckerna kunna hava samma alkoholhalt. Men denna olikhet i beskattningsavseende mellan drycker, som i försäljningsavseende äro likställda, torde vara försvarbar ur olika synpunkter. Att en sådan nödvändighetsvara för de minst bemedlade lagren som svagdricka alltfjämt bör förbli skattefritt, synes de sakkunnige uppenbart. Däremot torde den maltstarkare drycken maldricka, vilken avses som en kvalitetsvara och ej representerar en dylik inarbetad nödvändighetsvara, väl kunna tåla beskattning. Därest de sakkunniges förslag om förbud mot försäljning av starköl antages, finnes i själva verket ur nykterhetssynpunkt föga anledning att i beskattningsavseende göra åtskillnad på de på högre vörtstyrka än 6 % inbryggda dryckerna, maldricka, lättöl och maltöl. Avstår man från att i beskattningsavseende göra åtskillnad mellan dessa drycker, vinnes den betydande fördelen, att det nuvarande systemet med åtskillnad mellan skattefria och skattepliktiga

bryggerier och skattens uttagande icke behöver ändras. Det finnes ur nykterhetssynpunkt ej tillräcklig anledning att omlägga vårt inarbetade, i stort sett väl fungerande beskattningssystem blott för att genom olika beskattning premiera maltölet i förhållande till lättölet och maltdrickat i förhållande till båda dessa drycker. Maltdricka, som i försäljningsavseende jämställs med svagdricka, blir i själva verket redan på detta sätt premierat gentemot maltdrycker av en alkoholhalt mellan 2,25 och 3,6 volymprocent. Att omlägga beskattningen endast för att premiera en dryck sådan som maltölet, om vars förutsättning att vinna en marknad man ännu ej kan göra tillförlitliga kalkyler, torde ej böra ifrågakomma. I realiteten torde ett medgivande för de skattefria bryggerierna att upptaga tillverkning av maltdricka bliva av föga betydelse. Antalet skattefria bryggerier utgjorde tillverkningsåret 1919/20 ej mindre än 378, varav de flesta voro små och dåligt utrustade och sålunda säkerligen saknade betingelserna för att er hålla tillstånd att upptaga tillverkningen i fråga, varför förutsättningen är, att de skulle disponera betryggande anordningar för vidmakthållande av den tillåtna alkoholhalten.

Med hänsyn till vad sålunda anförts hava de sakkunnige funnit sig sakna anledning att framlägga förslag till en förändring i principerna för maltdrycksbeskattningen.

I uttalandet till statsrådsprotokollet den 15 oktober 1920 har föredragande departementschefen framhållit, att det jämväl torde undersökas, huruvida icke i andra avseenden gällande bestämmelser om maltdryckstillverkning böra på grund av vunnen erfarenhet förändras.

2. Koncessionstvång för inrättande av skattepliktig tillverkning.

Departementschefen erinrade i detta sammanhang om svagdrickstillverkarnas ställning och anförde:

»Beträffande svagdrickstillverkningen har sålunda från svagdrickstillverkarna gjorts gällande, att densamma numera så undanträngts, att svagdrickstillverkarna hotas av ekonomisk ruin. Genom gällande bestämmelser äro de nämligen förhindrade att övergå till tillverkning av andra maltdrycker utan Kungl. Maj:ts tillstånd. Svagdricksbryggarnas framställningar syfta till att dessa bryggerier skola få övergå till skattepliktig tillverkning. Givetvis måste sagda framställningar grundligt övervägas med hänsyn till deras konsekvenser ur olika synpunkter, icke minst med hänsyn till kontrollen. I samband med reviderandet av maltdryckslagstiftningen torde jämväl nyss berörda frågor upptagas till övervägande.»

Den av departementschefen berörda framställningen från Sveriges svagdricksbryggareförening har genom remiss den 23 december 1920 överlämnats till maltdryckssakkunnige för att tagas i övervägande vid fullgörandet av sakkunniges uppdrag. Framställningen går ut därpå, att Kungl. Maj:t »måtte bevilja tillstånd åt de skattefria bryggerier, som ansöka och därtill äga förmåga, att vid sina bryggerier även tillverka pilsnerdricka». I framställningen framhålls, att under de senaste åren möjligheten att försälja svagdricka i hög grad förminskats, bland annat därför att allmänheten ansett sig hava råd att förtära en kraftigare maltdryck än svagdricka. Särskilt på vissa orter i landet skulle det komma att bli omöjligt för de skattefria bryggerierna att fortsätta sin verksamhet, om de icke

erhölle tillstånd att även tillverka pilsnerdricka. Bestämmelsen i 13 § 1 mom. av malt-dryckstillverkningsförordningen hade enligt föreningens mening närmast tillkommit för att hindra, att nya bryggerier tillkomme, vilka vid ett eventuellt förbud måste inlösas. Säkert hade bestämmelsen icke tillkommit för att giva de skattepliktiga bryggerierna en monopolställning, vilken de nu faktiskt skulle få, om nya bryggerier ej tillåtes att uppkomma. Närmast borde det ligga till hands, att de skattefria bryggerier, som redan funnes och vars omsättning i många fall nedgått med mer än 50 %, även borde få tillåtelse att i sina bryggerier tillverka pilsnerdricka. Något yrkande att annan skattepliktig dryck skulle få tillverkas kunde naturligtvis ej framkomma från svagdricksbryggarnas sida och ej heller att statsinlösen skulle företagas, om alkoholförbud infördes. Det framhölls slutligen, att svagdricksbryggerierna fortfarande komme att tillverka svagdricka.

Vad beträffar den av Sveriges svagdricksbryggares förening åberopade 13 § 1 mom. i maltdryckstillverkningsförordningen må erinras om följande. I anledning av beslut av 1917 års riksdag i sammanhang med antagandet av gällande rusdrycksförsäljningsförordning infördes i 13 § 1 mom. av maltdryckstillverkningsförordningen en bestämmelse, varigenom koncession skulle erfordras för nya bryggerier. Det föreskrevs nämligen, att i bryggeri, som anlagts eller för tillverkning av andra maltdrycker än svagdricka inrättats efter ingången av juli månad 1917, sådan tillverkning ej finge äga rum utan att Kungl. Maj:t därtill lämnat tillstånd. Ifrågavarande föreskrift skulle gälla jämväl angående tillverkning av ifrågavarande drycker vid bryggeri, varest sådan verksamhet nedlagts av annan anledning än reparation och ej återupptagits före ingången av juli månad 1917. Här ifrågavarande bestämmelse hade ursprungligen föreslagits av nykterhetskommittén, som framhållit, att tillvaron av inrättning för rusdryckstillverkning, särskilt maltdryckstillverkning, i en kommun alltid utgjorde ett bestämt hinder mot strävandet inom kommunen att genomföra lokalt veto eller kommunalt veto. Vad som i nykterhetens intresse med den nya försäljningsförordningen vore vunnet skulle sålunda kunna tänkas i någon mån motverkas genom påbörjande av en ny tillverkning. Kommittén upptog till diskussion de olika metoder, varigenom det syfte, man ville realisera, skulle kunna befordras, och ansåg kommittén härvid, att inrättandet av ny tillverkning icke borde absolut förbjudas utan blott att densamma borde göras beroende på tillstånd av Kungl. Maj:t. Enligt kommitténs mening borde sådant tillstånd i allmänhet förvägras. Det borde blott meddelas för att vid behov reglerande användas, därest den befintliga rusdrycksindustriens intressen på ett otillbörligt sätt skulle göra sig gällande. Dock torde tillstånd till rusdryckstillverkning i härför förut använd byggnad jämväl böra meddelas i händelse förutvarande tillverkare vid sin ansökning härom kunde påvisa, att han, trots det att tillverkningen legat nere under viss tid, hade haft för avsikt att efter denna tids utgång återupptaga tillverkningen.

Det torde böra förtjäna att erinras, att enligt nykterhetskommitténs förslag under »rusdrycker» inbegreps, bland annat, alla maltdrycker, som icke vore att hänföra till svagdricka. Då emellertid enligt den av 1917 års riksdag antagna rusdrycksförsäljningsförordningen från »rusdrycker» uteslödrades maltdrycker av pilsnerdrickats typ, samtidigt som riksdagen beslöt, att påbörjandet av tillverkning av samtliga skattepliktiga malt-drycker och sålunda även pilsnerdricka skulle göras beroende av Kungl. Maj:ts tillstånd, kom det att råda en viss inkongruens mellan bestämmelserna i rusdryckstillverkningsförordningen och i maltdryckstillverkningsförordningen i jämförelse med vad som varit fallat enligt nykterhetskommitténs förslag.

För egen del vilja de sakkunnige uttala, att, oavsett nyss berörda förhållande, det

av 1917 års riksdag beslutade koncessionstvånget för nyanläggning av bryggeri torde hava visat sig vara av betydelse.

De skattepliktiga bryggeriernas antal i Sverige är nämligen så stort i förhållande till folkmängden, att dessa bryggerier i allmänhet icke få någon större omfattning; bryggeriernas såväl absoluta som relativa antal är betydligt större än vad fallet är i våra grannländer. Såväl i bryggeritekniskt avseende som ur kontrollsynpunkt erbjuda småbryggerierna åtskilliga olägenheter och ur nationalekonomisk synpunkt må framhållas, att deras drift blir mindre ekonomisk på grund av svårigheten för att icke säga omöjligheten att vid vörtframställningen vederbörligen utnyttja maltet. Hade icke det nu gällande koncessionstvånget funnits, är det otvivelaktigt, att många bryggerier övergått till skattepliktig tillverkning, något som redan ur nyss angivna synpunkter icke kan hava varit önskvärt. Men framför allt är att märka, att, om de skattefria bryggerierna i större antal — och då givetvis i främsta rummet de största och bäst inrättade — skulle upptaga tillverkning av pilsnerdricka, så skulle detta gå ut över tillverkningen av svagdricka. Därmed skulle nämligen intresset för tillverkning av skattefria drycker hos dessa minskas, ett förhållande, som skulle föranleda, att allmänheten i ännu högre grad än vad nu är fallet skulle bli hänvisad till förbrukning av maltdrycker av pilsnerdrickats typ.

Enligt vad de sakkunnige erfarit, skall sedan år 1919 hava inkommit ett 10-tal ansökningar om erhållande av rätt till påbörjandet av skattepliktig tillverkning, och lärer ungefär hälften av dessa ansökningar hava blivit bifallna och ungefär hälften avslagna. Härav torde framgå, att Kungl. Maj:t vid tillämpningen av bestämmelsen i 13 § 1 mom. av maltdryckstillverkningsförrordningen icke ställer sig fullständigt avvisande till framställningar om erhållande av koncession, och, enligt vad som upplysts, lärer granskningen av dylika framställningar göras så uttömmande som möjligt.

Med hänsyn till vad sålunda anförts finna de sakkunniga skäl icke föreligga att föreslå någon ändring av hittills gällande bestämmelser på detta område.

3. *Frågan om övergång från volymprocentberäkning till viktsprocentberäkning.*

Till de sakkunnige har överlämnats en skrivelse från Svenska bryggeriföreningen, vari till övervägande föreslås, att alkoholhalten i maltdryckerna skulle angivas i viktsprocent, ej i volymprocent såsom hittills i vårt land varit fallet. Till denna skrivelse äro fogade uttalanden av f. d. professorn P. Klason och lektor Ivar Nordenskjöld, i vilka alkoholhaltens angivande i viktsprocent på framför allt vetenskapliga grunder förordas. Det är även de sakkunnige bekant, att Kemistsamfundet i Stockholm på sitt möte den 16 december 1920 beslutat göra ett så formulerat uttalande: »Angivandet av all alkoholhalt bör av både teoretiska och praktiska skäl ske i viktsprocent och icke så som nu är brukligt i volymprocent».

De sakkunnige hava emellertid av de utredningar, som presterats i de ovannämnda framställningarna, ej övertygats om, att tillräcklig anledning finnes att i samband med det eventuella antagandet av de sakkunnigas förslag i övrigt övergå till användandet av viktsprocent vid definitionen av de olika typerna maltdrycker.

Några avsevärda olägenheter med nu använda beteckningssätt för alkoholhalten ha ej påvisats, och dessutom torde man ej med säkerhet kunna påstå, att viktsprocenten är så invändningsfri och så överlägsen andra beteckningssätt, att den, en gång införd, givetvis kommer att bestå. Mot viktsprocentbeteckningen talar, att den ej tar hänsyn till vår naturliga benägenhet att, när det gäller vätskor, föreställa oss dem och tänka

om dem i rymdmått. Under sådana förhållanden har alkoholhaltens angivande i relation till volymen vissa fördelar med sig.

Detta sist betonade förhållande är visserligen ej tillräckligt för att motivera behållandet av volymprocentbeteckningen. Man kan nämligen, även om man anger den i en viss vätskemängd närvarande alkoholen i gram, sätta den i förhållande till vätskans volym genom användandet av en sådan beteckning som gram alkohol per 100 kbcm. eller gram alkohol per liter. Om det också mot ett sådant beteckningssätt kan anmärkas, att det invecklar saken genom att använda både rymd- och viktvärden, har det däremot andra fördelar. Det tar hänsyn till bryggeriteknikens önskan att genom alkoholhaltens uttryckande i gram underlätta beräkningen av den alkoholmängd, som uppstår ur det förjäsbara extraktet och samtidigt tar det gent emot den färdiga drycken hänsyn till vår ovan omnämnda tendens att rörande vätskor tänka i rymdmått.

I själva verket har alkoholhaltens angivande i gram per viss kubikvolym fått stor användning. Den är för vissa alkoholhaltiga drycker här och var officiell, och i de sedvanliga alkoholhaltstabellerna bruka också ingå reduktionstabeller ej endast för omräkning av volymprocent till viktsprocent utan även för omräkning av de nämnda procentvärdena till beteckningen gram på 100 kbcm. eller gram på liter. Även inom Skandinavien har beteckningssättet kommit till en viss användning. Så äro resultaten av de kemiska undersökningar över alkoholhalten i portvin, fruktvin och konjak, som äro bifogade bilaga 2 till den norska alkoholkommissionens betänkande och som äro utförda av kemie professorn S. Schmidt-Nielsen, angivna med användande av beteckningen gram per liter. Och det meddelas i de citerade undersökningarna (sid. 2), att den använda beteckningen sker »i enlighet med de av den internationella analyskonferensen i Paris i juni 1910 antagna enhetliga reglerna för återgivande av analysresultat».

I detta sammanhang må erinras, att volymprocentberäkning för närvarande tillämpas vid maltdryckers karakterisering i Finland och Norge, i vilket sistnämnda land man år 1917 övergick från viktsprocentberäkning.

Vare sig man använder volymprocentbeteckningen eller beteckningen gram per volymprocent undgår man en egendomlighet, som vidlåder viktsprocentbeteckningen, nämligen den, att en dryck med alldeles samma alkoholmängd per liter vätska ibland kan falla under ibland över ett visst gränsvärde mellan olika klasser av drycker. Bestämmas t. ex. gränsen mellan vin och spritdrycker till 20 viktsprocent, kan av två drycker med alldeles samma alkoholmängd per liter den ena falla över, den andra under gränsen beroende på olikheter i sockerhalten, vilka draga med sig växlingar i litervikten. (En ingående framställning av dessa förhållanden lämnas av Dr. Scharffenberg i hans till den norska alkoholkommissionens betänkande fogade yttrande s. 99).

Med vad nu anförts ha de sakkunnige ej velat taga en bestämd position i frågan om det lämpligaste sättet för alkoholhaltens angivande. Men de anse sig med det anförda tillräckligt ha motiverat sin uppfattning, att frågan om det lämpligaste beteckningssättet ej är så utredd till förmån för viktsprocentbeteckningen, att de för sin del anse sig böra föreslå dess införande. En övergång från volymprocent till viktsprocent skulle för övrigt draga med sig en viss tvekan vid omräkningen. Det kan ej gärna komma i fråga att beteckna viktsgränsen med ett alltför invecklat eller på decimaler rikt tal och övergången till viktsprocent skulle alltså gärna medföra någon realändring i gränsens läge.

Volymprocentberäkningens bibehållande kräver givetvis angivande av den temperatur, vid vilken volymen skall mätas. Någon anledning att frågå redan utbildad praxis att härför använda 15° C. finnes ej.

4. *Överförande till kontrollstyrelsen av vissa befogenheter, som nu utövas av länsstyrelserna och Kungl. Maj:t.*

Vid den granskning, som de sakkunnige ägnat maltdryckstillverkningsförordningen och därmed sammanhängande författningar, hava de sakkunniga funnit åtskilliga brister, vilka torde kunna avhjälpas i samband med övriga av de av sakkunnige framlagda förslag. De förhållanden, som de sakkunniga här åsyfta, äro i allmänhet sådana, som följt med från äldre författningar i ämnet eller som kvarstå från en tidigare anordning av den centrala kontrollen. Det kan förtjäna att erinras därom, att kontrollstyrelsen, som förut utgjort en byrå inom finansdepartementet och som först år 1907 blev ett särskilt ämbetsverk, tidigare lämpligen icke kunnat utöva sådan befogenhet som exempelvis att utse kontrolltjänstemän, att meddela föreskrifter angående kontrollens utövning, att meddela tillståndsbevis för tillverknings påbörjande m. m. I och med att kontrollstyrelsen emellertid blivit ett centralt ämbetsverk, som inför Kungl. Maj:t är ansvarigt för kontrollens handhavande, synes därav såsom konsekvens följa, att åtskilliga befogenheter, som tidigare tillagts länsstyrelserna, nu överflyttas å kontrollstyrelsen. En sådan anordning skulle å ena sidan bereda en utan tivel väl behöflig lättnad för länsstyrelserna bland mängden av de olikartade göromål, de hava att handlägga, och å andra sidan genom kontrollens centralisering hos kontrollstyrelsen skapa bättre förutsättningar för ett mera effektivt utövande av densamma.

De sakkunniga äro alltså av den meningen, att utseendet av *samtliga* de lokala kontrolltjänstemännen — egendomligt nog utses för närvarande kontrollörerna vid de skattepliktiga bryggerierna av länsstyrelserna, under det att tillsyningsmännen vid de skattefria bryggerierna utses av kontrollstyrelsen — bör handhas av kontrollstyrelsen. Det synes ej heller föreligga någon anledning för bibehållandet av nuvarande bestämmelse, att länsstyrelserna skola meddela tillstånd till maltdryckstillverkning i anledning av driftsanmälan från tillverkare. Då kontrollstyrelsen under alla omständigheter måste underrättas om påbörjandet av tillverkning i skattepliktigt bryggeri, för att styrelsen må kunna vidtaga vissa, därav påkallade kontrollåtgärder, synes det riktigast, att driftsanmälan göres hos kontrollstyrelsen, vilken såsom den sakkunniga kontrollmyndigheten bäst kan pröva de i anmälan ifråga lämnade uppgifterna och i enlighet härmed meddela tillståndsbevis. Endast i ett avseende synes länsstyrelsernas hittillsvarande ställning böra bibehållas, nämligen beträffande prövningen av ställda säkerheter för erhållande av anstånd med inbetalning av skatt. Länsstyrelse torde, var och en för sitt län, hava större förutsättning än kontrollstyrelsen att bedöma beskaffenheten av lämnade säkerheter, och då länsstyrelse, därest skatten ej ordentligt inbetalas, har att utmäta densamma, torde det jämväl ur denna synpunkt vara riktigast, att säkerheten finnes i länsstyrelsens vård. Vid driftanmälan skulle därför till kontrollstyrelsen överlämnas bevis, att säkerhet blivit ställd till visst belopp, och det, som skulle ankomma på kontrollstyrelsen, vore att pröva, att det säkerställda beloppet motsvarade gällande föreskrifter om dess storlek.

Vad därefter beträffar sättet för inbetalning av skatt synes jämväl en förändring i hittillsvarande förfarande böra vidtagas. Inbetalningen av skatten sker för närvarande genom medlens insättning i vederbörande riksbankskontor å statsverkets giroräkning för *länsstyrelses* räkning. Inbetalningen skall sålunda kontrolleras av vederbörande länsstyrelse, som redovisar vad som influtit under vederbörande riksstatstitel till riksräkenskapsverket. Kontroll torde i allmänhet bliva möjlig först vid budgetredovisningens upprättande i nämnda ämbetsverk, alltså först under nästföljande år. I den mån medlen skola tillgodoföras rusdrycksmedelsfonden ställas de under statskontorets förvaltning.

Enligt de sakkunnigas mening innebär detta en omväg, och torde det vara riktigast, att maltskattemedlen av tillverkaren inbetalades å statsverkets giroräkning i riksbanken för *statskontorets* räkning, varvid kontrollen över att medlen inbetalades på behörigt sätt skulle utövas av kontrollstyrelsen, genom att tillverkaren ålades att till styrelsen insända vidimerad avskrift av levereringsreversal. Ett sådant förfarande tillämpas för närvarande i avseende å utskänkningsskatten, vilken av bolagen insättes å giroräkning icke för länsstyrelsens räkning utan för statskontorets räkning, varjämte avskrift av levereringsreversal insändes till kontrollstyrelsen, vilken efter vederbörlig granskning meddelar statskontoret resultatet av denna granskning; härvid skall de under varje månad gjorda inbetalningarna till statskontoret stämma med de siffror, som kontrollstyrelsen efter vederbörlig granskning för varje månad erhållit. Härigenom har det blivit möjligt att erhålla en helt annan, bättre och snabbare kontroll än vad som för närvarande är möjlig för kontrollstyrelsen att erhålla beträffande tillverkningskattemedlen. Då nämligen de särskilda länsstyrelserna, var och en på sin ort, skola handhåva kontrollen över dessa medel jämte mångahanda andra bestyr, är det givet, att en viss ojämnhet i kontrollen måste uppkomma. Det har sålunda, enligt vad som har blivit upplyst, visat sig vara ytterst svårt att få kontrollstyrelsens uppgifter om inbetald skatt att fullt stämma med motsvarande uppgifter i budgetredovisningen. Med den av de sakkunniga föreslagna anordningen undvikas emellertid detta, förfarandet förenklas i hög grad och kontrollen över inbetalningarna kan effektivt utövas.

I samband med genomförandet av nu föreslagna förfarande bör jämväl prövning av ansökningar om restitution av skatt för malt, omedelbart använt till svagdricka, överflyttas från länsstyrelserna till kontrollstyrelsen.

Enligt gällande maltdryckstillverkningsförfordning har Kungl. Maj:t att i vissa fall (7 §) medgiva eftergift av skatt för malt eller därav beredd produkt, som så väsentligt skadats, att maltet eller produkten ej kan för avsett ändamål användas. Prövningen av hithörande frågor torde böra överföras till kontrollstyrelsen, enär de otvivelaktigt torde få anses utgöra sådana ärenden, beträffande vilka departementalsakkunniga ansett en decentralisering önskvärd.

5. *Förenklingar av hithörande författningar.*

Det torde hava varit ett sedan länge hyst önskemål bland såväl bryggerinäringens utövare som kontrolltjänstemännen att ernå en förenkling av de på området gällande författningarna. Maltdryckstillverkningen regleras genom en av Kungl. Maj:t och riksdagen antagen förordning, vilken i sin tur kompletteras genom en av Kungl. Maj:t utfärdad ordningsstadga, varutöver särskilda kontrollföreskrifter äro meddelade av kontrollstyrelsen på grund av bestämmelser i förordningen och ordningsstadgan. Studiet av hithörande, på detta sätt splittrade bestämmelser är, såsom erfarenheten visat, för såväl tillverkarna som kontrolltjänstemännen förenat med avsevärda besvärligheter. Då därtill kommer, att författningarna äro föga överskådligt uppställda så att ofta frågor, som i verkligheten äro samhöriga, behandlas på vitt skilda ställen, framstår det som ett önskemål att, utan någon rubbning av grunderna för nuvarande bestämmelser, i dem åstadkomma största möjliga förenkling och överskådlighet. För att nå därhän, torde det vara erforderligt, att den nuvarande ordningsstadgan helt och hållet slopas, varvid de bestämmelser, som äro av mera principiell innebörd, införas i den nya förordningen, under det att sådana bestämmelser i nuvarande ordningsstadga, som mera innehålla tillämpningsföreskrifter, framdeles meddelas av kontrollstyrelsen. De särskilda föreskrifter, som

meddelas av kontrollstyrelsen och som för närvarande äro sammanfattade i en särskild författning, böra i stället så långt sig göra låter, meddelas av kontrollstyrelsen såsom anvisningar under varje § i förordningen av den edition, som kontrollstyrelsen till ledning för tillverkare och kontrolltjänstemän plägar utgiva.

I förordningen äro för närvarande intagna föreskrifter om arvode för kontrolltjänstemän och vidare äro i förordningen och ordningsstadgan meddelade bestämmelser om kontrolltjänstemännens tillsättning, befogenhet, skyldigheter och dylikt. Det kontrolltjänstemännen tillkommande arvodet utgår för närvarande ur ett av riksdagen under sjunde huvudtiteln uppfört förslagsanslag för »kontroll över tillverkningsavgifter». Det synes de sakkunnige vara riktigast och med praxis på andra områden bäst överensstämmande, att Kungl. Maj:t och riksdagen genom särskilt beslut fastställa, huru ifrågavarande anslag skall disponeras till ersättningar till kontrollpersonalen. Då därtill kommer, att överkontrollörerna vid maltdryckstillverkningen jämväl innehava samma ställning i fråga om brännvinstillverkningen, undvikes den oegentligheten, att överkontrollörernas arvoden fastställas i två olika författningar.

De erforderliga bestämmelserna angående kontrollpersonalens antagande, tjänstgöring, befogenhet och skyldigheter synas böra sammanfattas i en särskild, av Konungen utfärdad instruktion i likhet med de instruktioner, som äro utfärdade för olika verk och myndigheter, och då kontrollpersonalen i vissa avseenden är gemensam för brännvins- och maltdryckstillverkningen, synes instruktionen böra göras gemensam åtminstone för dessa båda slag av tillverkningskontroll. I sådant syfte synas de i maltdryckstillverknings- och brännvinstillverkningsförordningarna samt i resp. ordningsstadgor förekommande bestämmelserna i nu berörda avseende böra arbetas tillsammans.

De av de sakkunniga sålunda föreslagna förenklingarna i gällande författningar i syfte att erhålla större överskådlighet av lagstiftningen på området torde vara nödvändiga icke minst därför, att kontrolltjänstemännen utan större svårigheter skola behärska innehållet av hithörande bestämmelser.

6. Förenklingar beträffande kontrollen.

Ifråga om kontrollen anse de sakkunniga, att vissa förenklingar i syfte att göra den billigare enligt vunnen erfarenhet låta sig genomföras. Hittills har kontrollen vid varje skattepliktigt bryggeri utövats av särskild kontrollör, vilken skall besöka varje under hans tillsyn stående bryggeri minst tre dagar i varje vecka och med uppmärksamhet följa tillverkningen. Vid de skattefria bryggerierna åter utövas tillsynen av tillsyningsmän, som icke hava samma omfattande tjänstgöringsskyldighet som kontrollörerna. Det har synts de sakkunniga, som om vunnen erfarenhet ufvisade, att kontrollen vid de skattepliktiga bryggerierna betydligt kunde förenklas, utan att därmed kontrollen förlorade i effektivitet. Vid varje bryggeri finnes nämligen uppställd en automatiskt registrerande våg, genom vilken allt malt skall passera, och kontrollens egentliga syfte är att tillse, att intet malt användes, som icke passerat vägen. Med hänsyn till de svenska bryggeriernas ställning kan man förvänta, att de ej skola göra sig skyldiga till någon skatteförsnillning, och, såvitt de sakkunniga hava sig bekant, har icke någon sådan försnillning uppdagats, sedan maltskatten infördes. Risken för upptäckt, även om viljan till försnillning skulle finnas, är för stor, och straffets storlek, särskilt sett i samband med nyss antydda risk och den eventuella vinsten av underslev, måste betraktas såsom avskräckande. Det kan förtjäna att erinras, att i Norge och Danmark, där produktbeskattningen är genomförd och där sålunda motsvarighet icke finnes till den automatiskt registrerande

vågen, kontrollen är betydligt enklare anordnad än i Sverige. Några särskilda vid bryggerierna anställda kontrolltjänstemän finnas icke, utan vilar kontrollen väsentligen på granskning av bokföringen och stickprovstagning. Erfarenheten från kontrollen i dessa länder är fördelaktig, och den synes ådagalägga möjligheten av vissa förenklingar i den svenska maltdryckskontrollen. Därest den i vårt land genom kontrollören utövade personkontrollen minskades och i viss grad ersattes av en på tillverkarens bokföring grundad kontroll, skulle enligt de sakkunnigas mening kontrollens effektivitet icke bli mindre. I enlighet härmed böra följande förändringar och förenklingar vidtagas:

1) Kontrollörerna vid de skattepliktiga bryggerierna ersättas av tillsyningsmän med i huvudsak samma ställning som tillsyningsmännen vid de skattefria bryggerierna.

2) Ökade krav ställas på tillverkarens bokföring över tillverkningen, vilken bör granskas hos kontrollstyrelsen efter utgången av varje kvartal.

3) Överkontrollörens kontroll över bryggerierna bibehålles i huvudsak oförändrad.

4) Genom stickprov, utförda av överkontrollörerna och centrala kontrolltjänstemän, bör det oförmodat då och då utrönas, huruvida tillverkarens bokföring stämmer med de faktiska förhållandena.

I enlighet med dessa grundlinjer hava de sakkunniga ansett, att maltdryckskontrollen framdeles bör utövas.

Häriigenom skulle en ej obetydlig besparing kunna göras. Enligt kontrollstyrelsens senaste berättelse för tillverkningsåret 1919—20 uppgick arvudet till bryggerikontrollörerna till närmare 139,000 kronor utom dyrtidstillägg, som torde få beräknas till minst samma belopp. Därest kontrollörerna ersättas med tillsyningsmän och de skattepliktiga bryggerierna (160 st.) få beräknas hållas i gång i medeltal 11 månader av året, skulle kostnaden för kontrollen genom tillsyningsmän, vilka äga uppbära högst 30 kronor i månaden, uppgå till omkring 50,000 kronor för år räknat. Även om någon kostnad för förstärkning av arbetskrafterna i kontrollstyrelsen för den utvidgade bokföringsgranskningen kan komma i fråga torde med säkerhet kunna beräknas, att minst hälften av den nuvarande kontrollkostnaden skulle inbesparas.

7. Speciell motivering.

Beträffande de punkter av gällande förordning angående tillverkning och beskattning av maltdrycker, i vilka de sakkunniga föreslagit ändringar, har redogörelse för motiven här till i allmänhet lämnats i det föregående. Då emellertid uppställningen av förordningen blivit ändrad, hava de sakkunnige utarbetat en till betänkandet fogad jämförande tablå (sid. 75—76) mellan bestämmelserna i föreliggande förslag till förordning och gällande bestämmelser i nuvarande förordning och ordningsstadga.

Därutöver hava de sakkunnige ansett sig böra motivera förslaget allenast i nedan angivna avseenden.

I 15 § av gällande förordning stadgas, att tillverkare skall inbetala kontrollörsarvode, då vissa uppehåll i maltkrossning äga rum. Denna bestämmelse torde hava tillkommit för att skydda statsverket för eventuell förlust å kontrollkostnader. Bestämmelsen i fråga torde emellertid icke längre vara erforderlig med hänsyn till att den stadgade minimiskatten under alla förhållanden torde lämna överskott, sedan kontrollkostnaderna genom de sakkunniges förslag avsevärt nedsatts.

8 och 22—23 §§ av förslaget äro nya och har motivering för dessa lämnats i föregående kapitel. I detta sammanhang må allenast framhållas, att tillverkning av exportöl (23 §) är tillåten såväl för export som för vetenskapligt eller tekniskt ändamål. Beträf-

fande exporten av dylikt öl synes Konungen böra fastställa erforderliga villkor, och må i detta hänseende erinras om att bestämmelser redan äro meddelade angående viss utförsel av öl genom kungörelsen den 13 februari 1904 angående restitution av erlagd skatt för malt vid utförsel ur riket av maltdrycker. Ifråga om den försäljning av öl för vetenskapligt eller tekniskt ändamål, som någon enstaka gång möjligen kan vara motiverad, har föreslagits, att kontrollstyrelsens tillstånd skall inhämtas. Slutligen torde en viss tillverkning av starköl för bryggeriernas propageringsapparater ej böra omöjliggöras.

En konsekvens av förbudet mot försäljning inom riket av starköl är att importen av dylikt i motsvarande grad förbjudes, och hava de sakkunnige alltså framlagt förslag till en särskild förordning angående förbud mot införsel och försäljning inom riket av exportöl. I samband härmed må erinras, att gällande tulltaxa torde böra kompletteras med motsvarande föreskrift.

Beträffande rusdrycksförsäljningsförordningen hava de sakkunnige väsentligen kunnat åtnöja sig med att ur densamma avlägsna de stadganden, som hava avseende å försäljningen av maltdrycker av nuvarande klass III. I 4 § 4 mom. har emellertid på grund av att maltdryckstillverkare ej längre skulle vara partihandlare i förordningens mening, införts förbud jämväl för tillverkare i skattepliktigt bryggeri att erhålla tillstånd till försäljning av rusdrycker. I 11 § har införts hänvisning till den särskilda förordningen om förbud mot införsel och försäljning inom riket av exportöl. Slutligen har 46 § föreslagits skola helt och hållet utgå ur förordningen, enär det är bekant, att 1921 års parti-handelssakkunnige föreslagit, att paragrafen skall upphöra att gälla ifråga om vin.

I fråga om förordningarna angående försäljning av pilsnerdricka samt angående försäljning av tillagade alkoholfria drycker och svagdricka hava allenast rent formella ändringar vidtagits.

Jämförande tablå.

Förslag till förordning angående tillverkning och beskattning av maldrycker	Motsvarande stadgande i gällande	
	maldryckstillverkningsförordning	ordningsstadga
1 §	1 §	
2 § (ny)	—	—
3 §	3 §	
4 §	23 §, 31 §	15 §, 34 §
5 §	9 §, 25 §, 35 §	
6 § 1 mom.	11 §	
6 § 2 mom.	12 §	
7 § 1 mom.	10 §	
7 § 2 mom.	—	13 § 1 mom., 33 § 1 mom.
7 § 3 mom.	24 §, 33 §	
8 § (ny)	—	—
9 §	13 § 1 mom.	
10 §	—	1 §
11 § 1 och 3 mom.	16 §	6 §
11 § 2 mom.	17 § 1 mom.	
12 §	4 § 1 mom.	
13 § 1 mom.	4 § 2 mom.	
13 § 2 mom.	18 § 1 mom.	
13 § 3 mom.	17 § 2 mom., 20 § 2 st.	3 §
13 § 4 mom.	18 § 3 mom.	5 § 2 mom.
14 § 1 mom.	18 § 2 mom.	
14 § 2 mom.	4 § 3 mom.	14 § 2 mom.
15 § 1 mom.	20 § 3 och 4 st.	
15 § 2 mom.	20 § 5 st.	
15 § 3 mom.	—	2 §
15 § 4 mom.	19 §, 20 § 1 st.	
15 § 5 mom.	20 § 6 st.	
16 §	13 § 2—4 mom., 6 mom.	
17 §	—	10 §, 17 §
18 § 1 mom.	14 §	
18 § 2 mom.	—	25 §

Jämförande tablå (forts.).

Förslag till förordning angående tillverkning och beskattning av maldrycker	Motsvarande stadgande i gällande	
	maldryckstillverkningsförordning	ordningsstadga
19 §	—	12 §
20 §	22 §	9 §
21 § 1 mom.	21 §	14 §, 13 § 1 mom.
21 § 2 mom.	—	4 §
22, 23 §§ (nya)	—	—
24 §	2 § 1 st.	
25 §	4 § 3 mom.	
26 §	5 §	
27 § (ny)	—	
28 § 1 mom.	6 § 1 mom.	
28 § 2 mom.	6 § 2 mom.	
28 § 3 mom.	6 § 3 mom.	
29 § 1 mom.	6 § 4 mom.	
29 § 2 mom.	13 § 5 mom.	
30 § 1 mom.	6 § 5 mom., 13 § 7 mom.	
30 § 2 mom.	6 § 6 mom.	
31 §	7 §	
32 §	8 §	13 § 2 mom.
33 §	2 § 2 st.	
34 §	—	29 §
35 §	27 §	
36 §	26 §	
37 §	28 §	31 § 2 mom.
38 §	—	30 §
39 §	29 §	
40 §	30 §	31 § 2 mom.
41 §	32 §	
42 §	34 §	
43—45 §§	36—38 §§	
46 § (ny)	—	
47—60 §§	39—52 §§	

Tabell I. Maltdrycksanalyser utförda å zymotekniska laboratoriet.

Analys- nummer	Egent- lig vikt vid 15°	Alkoholhalt		Extraktalt i vikts %		Stam- vört- styrka i vikt %	Förjäsnings- grad i %		Anmärkningar
		vol. %	vikt %	sken- bar	verk- lig		verk- lig	sken- bar	
Stockholm.									
N:r 1 . . .	1.00734	3.79	2.99	1.88	3.30	9.18	64.1	79.5	Inköpt å butelj å ölkafe
» 2 . . .	1.00766	3.77	2.97	1.96	3.39	9.23	63.3	78.8	» » » » »
» 3 . . .	1.00865	3.50	2.75	2.22	3.50	8.92	60.7	75.1	» » » » »
» 4 . . .	1.00978	3.40	2.67	2.50	3.77	9.03	58.3	72.3	» » » » »
» 5 . . .	1.00856	3.49	2.74	2.19	3.47	8.87	60.9	75.3	» » » » »
» 6 . . .	1.00863	3.49	2.75	2.21	3.48	8.90	60.9	75.2	» » » » »
» 7 . . .	1.00857	3.64	2.86	2.19	3.53	9.16	61.5	76.1	» » glas å ölkafe
» 8 . . .	1.00739	3.81	3.01	1.90	3.30	9.22	64.2	79.4	» » butelj å ölkafe
» 9 . . .	1.00868	3.61	2.84	2.22	3.58	9.16	60.9	75.8	» » » » »
» 10 . . .	1.00877	3.57	2.81	2.24	3.60	9.13	60.6	75.5	» » » » »
» 11 . . .	1.00568	2.23	1.76	1.46	2.29	5.80	60.5	74.8	» » glas å restaurant
» 12 . . .	1.00913	3.43	2.70	2.34	3.64	8.96	59.4	73.9	» » sejdel å restaurant
» 13 . . .	1.01003	3.46	2.72	2.57	3.84	9.19	58.2	72.0	» » » » »
» 14 . . .	1.01046	3.44	2.70	2.68	3.94	9.25	57.4	71.1	» i stort glas å restaurant
» 15 . . .	1.00873	3.66	2.88	2.24	3.59	9.25	61.2	75.8	» » » » »
» 16 . . .	1.00726	2.68	2.11	1.86	2.86	7.06	59.5	73.7	» » » » »
» 17 . . .	1.01000	3.44	2.70	2.56	3.83	9.14	58.1	72.0	» » » » »
» 18 . . .	1.00989	3.50	2.75	2.53	3.82	9.23	58.6	72.6	» » glas å restaurant
» 19 . . .	1.00532	2.25	1.77	1.37	2.21	5.76	61.7	76.3	» » » » »
» 20 . . .	1.00927	3.64	2.86	2.37	3.72	9.34	60.2	74.7	» » butelj å restaurant
Göteborg.									
N:r 21 . . .	1.01079	3.20	2.51	2.76	3.96	8.90	55.5	69.0	Inköp i but. ljus pilsner å ölkafe
» 22 . . .	1.01043	3.32	2.61	2.67	3.90	9.04	56.9	70.5	» » » » »
» 23 . . .	1.00752	3.89	3.06	1.93	3.38	9.39	64.0	79.5	» » » » »
» 24 . . .	1.00908	3.74	2.94	2.33	3.72	9.49	60.8	75.5	Inköpt i but. mörkt bayerskt å av- hämtningsställe
» 25 . . .	1.01042	3.20	2.51	2.67	3.86	8.81	56.2	69.7	Inköpt å glas ljus bayerskt å restaurant
» 26 . . .	1.00847	3.79	2.98	2.17	3.58	9.43	62.1	77.0	Inköpt å glas mörkt bayerskt i öhall
» 27 . . .	1.01145	3.03	2.38	2.93	4.06	8.75	53.6	66.7	Inköpt i butelj mörkt bayerskt å avhämtningsställe

Tabell I. (Forts.)

Analys- nummer	Egent- lig vikt vid 15°	Alkoholhalt		Extraktalt i vikts %		Stam- vört- styrka i vikt %	Förjäsnings- grad i %		Anmärkningar
		vol. %	vikt %	sken- bar	verk- lig		verk- lig	sken- bar	
Malmö.									
N:r 28 . . .	1.01012	3.48	2.73	2.59	3.88	9.24	58.0	72.0	Inköpt å glas å automat
» 29 . . .	1.00958	3.52	2.77	2.45	3.77	9.22	59.1	73.4	» » » » restaurant
» 30 . . .	1.01003	3.43	2.70	2.57	3.85	9.16	58.0	72.0	» » » » »
» 31 . . .	1.00950	3.48	2.74	2.43	3.73	9.12	59.1	73.4	» » » » »
» 32 . . .	1.01052	3.36	2.63	2.69	3.94	9.11	56.8	70.5	» » » » »
» 33 . . .	1.01024	3.36	2.63	2.62	3.87	9.04	57.2	71.0	» » » » »
» 34 . . .	1.01026	3.36	2.64	2.63	3.88	9.07	57.2	71.0	» » » » »
» 35 . . .	1.01077	3.30	2.59	2.75	3.98	9.08	56.2	69.7	» » » » »
» 36 . . .	1.01066	3.28	2.58	2.73	3.96	9.04	56.2	69.8	» » » » »
» 37 . . .	1.01069	3.30	2.59	2.74	3.96	9.06	56.3	69.8	» i butelj å automat
Norrköping.									
N:r 38 . . .	1.01072	3.14	2.47	2.74	3.92	8.79	55.4	68.9	» » » » ölstuga
» 39 . . .	1.01078	3.12	2.45	2.76	3.93	8.76	55.2	68.5	» » » » »
» 40 . . .	1.00800	3.53	2.78	2.05	3.37	8.85	61.9	76.8	» » » » »
» 41 . . .	1.00806	3.54	2.79	2.07	3.39	8.88	61.8	76.7	» » » » »
» 42 . . .	1.01127	3.08	2.42	2.88	4.04	8.81	54.2	67.3	» å glas » »
» 43 . . .	1.00998	3.24	2.54	2.55	3.77	8.78	57.1	71.0	» » » » »
» 44 . . .	1.00776	3.51	2.76	1.99	3.31	8.75	62.2	77.3	» » » » »
» 45 . . .	1.00792	3.53	2.78	2.03	3.35	8.83	62.1	77.2	» » » » »
Gävle.									
N:r 46 . . .	1.00648	4.12	3.25	1.66	3.19	9.57	66.7	82.7	» i butelj » avhämtningsst.
» 47 . . .	1.00792	3.76	2.96	2.03	3.43	9.25	63.0	78.1	» » » » »
» 48 . . .	1.00975	3.39	2.66	2.50	3.76	9.00	58.2	72.2	» » » » »
» 49 . . .	1.00861	3.46	2.73	2.20	3.50	8.88	60.6	75.3	» » » » »
Karlstad.									
N:r 50 . . .	1.01000	3.48	2.73	2.56	3.86	9.23	58.2	72.3	» » » » »
» 51 . . .	1.00913	3.59	2.82	2.34	3.68	9.23	60.2	74.7	» » » » »

Tabell II. Maltdrycksanalyser utförda å kontrollstyrelsens laboratorium.

Analysnummer	Egentlig vikt vid 15°	Alkoholhalt		Extrakt-halt i vikt %	Stamvörtstyrka i vikt %	Anmärkningar
		vol. %	vikt %			
N:r 1	1.00917	3.28	2.58	3.52	8.61	Taget från bryggeri i Dalarna
» 2	1.00967	3.17	2.49	3.66	8.58	Bekommet från familj i Dalarna
» 3	1.00877	3.53	2.78	3.18	8.66	Taget från bryggeri i Dalarna
» 4	1.00772	3.89	3.07	3.37	9.41	Taget från bryggeri i Gävle

Tabell III. Vissa uppgifter om maltdryckstillverk-

Tillverkningsår	Förbrukat malt i kg.			Malt- förbruk- ning när 1909—10 är = 100	Produktion i	
	vid skatte- pliktiga bryg- gerier	vid skattefria bryggerier	S u m m a		porter klass III	lageröl
1909—1910	25.102.061	9.176.784	34.278.845	100	47.412	725.218
1910—1911	26.875.392	9.688.305	36.563.697	107	58.892	773.508
1911—1912	25.992.833	9.032.818	35.025.651	102	57.832	731.711
1912—1913	26.917.210	9.093.283	36.010.493	105	62.213	777.337
1913—1914	27.501.004	9.298.505	36.799.509	107	61.926	804.667
1914—1915	29.142.890	7.108.417	36.251.307	106	72.584	922.716
1915—1916	29.416.855	6.632.439	36.049.294	105	79.766	1.018.360
1916—1917	22.412.673	5.455.825	27.868.498	81	64.890	450.463
1917—1918	5.758.971	2.449.277	8.208.248	24	53.519	—
1918—1919	13.004.527	2.140.586	15.145.113	44	—	120
1919—1920	22.331.247	3.298.314	25.629.561	75	1.826	331

ningen under tillverkningsåren 1909/10—1919/20.

hektoliter vört för framställning av				Summa hl. vörförskatte- pliktiga dryc- ker	Produktion svagdricksvört i hektoliter		
pilsneröl	övriga	porter klass II	pilsner- dricka		vid skatte- pliktiga bryg- gerier	vid skattefria bryggerier	S u m m a
411.804	24.902	—	198.134	1.407.469	266.957	1.260.534	1.527.491
452.024	23.598	—	211.713	1.519.735	286.066	1.349.685	1.635.751
448.000	23.442	—	195.793	1.456.779	282.656	1.282.181	1.564.837
455.552	47.045	—	199.004	1.541.152	295.911	1.292.848	1.588.759
471.746	24.918	—	196.807	1.560.064	329.318	1.327.812	1.657.130
469.608	25.860	—	188.541	1.679.309	287.702	1.072.057	1.359.759
472.141	26.054	—	179.835	1.776.156	291.857	1.008.022	1.299.879
234.691	19.233	—	820.298	1.589.575	273.356	906.297	1.179.653
—	2.687	—	187.507	243.713	749.126	567.228	1.316.354
124	74	67.418	1.052.771	1.120.507	199.916	501.672	701.588
438	176	60.327	1.642.997	1.706.097	197.887	562.500	760.387

Reservation av herr Almgren.

Det föreliggande uppdraget går ut på att åstadkomma en allsidig utredning av frågan, huruvida och under vilka förutsättningar förbud mot försäljning inom riket av maltdrycker, vilka innehålla mer än 3,6 volymprocent alkohol, må kunna stadgas. Bland de synpunkter, som enligt mitt förmenande borde spela in vid en dylik allsidig prövning av förevarande, den stora allmänheten i hög grad berörande fråga, torde en av de viktigaste vara hänsyn till den konsumerande allmänhetens önskemål och berättigade intressen rörande beskaffenheten av och smaken å tillgängliga maltdrycker. Jämte den vetenskapliga erfarenheten på området, de speciella nykterhetssynpunkterna samt den bryggeritekniska sakkunskapen torde således jämväl den stora allmänhetens syn på frågan hava bort få göra sig gällande. På grund härav har jag också från början hemställt, att de sakkunniga måtte ingå till Statsrådet och chefen för finansdepartementet med begäran om kommitténs komplettering i angiven riktning, men förtöll frågan, då de sakkunniges majoritet icke delade min uppfattning.

Den tvekan, som jag för min del med hänsyn till de sakkunniges sammansättning alltså redan från början hyste angående möjligheterna att få fram ett samlat, även ur den konsumerande allmänhetens synpunkter tillfredsställande förslag, visar sig numera hava varit fullt berättigad. Jag kan nämligen icke finna annat, än att sakkunnigemajoriteten vid utarbetandet av sitt förslag icke i tillräcklig grad beaktat den sida av spörsmålet, som jag nyss berört.

Innan jag går att närmare utveckla mina synpunkter på förevarande fråga torde det tillåtas mig att framhålla, hurusom de sakkunniga vid utredningsarbetets planläggning och igångsättande enade sig om, att vissa förberedande undersökningar borde verkställas i syfte att på åtskilliga oklara eller till synes ovissa punkter få ett sakligt underlag för den fortsatta diskussionen. Sålunda skulle genom bryggerierna företagas en del provbrygder för framställande av skilda slag av maltdrycker, såväl av det gamla lager- och pilsnerölet med varierande styrka, som ock av de utav professor Thunberg förordade nya typerna av hög extrakthalt och låg alkoholhalt. Av sålunda gjorda brygder hava också prover, utan angivande av maltdryckssorten, tillställts en del intresserade personer med anhållan om deras yttrande. De härvid uttalade omdömena hava i stort sett tydligt ådagalagt — vilket ju även kunde väntas — att man vid valet mellan olika slag av maltdrycker allmänt funnit sådana sorter, som närma sig det gamla pilsnerölet och lagerölet, vara de smakligaste och mest tilltalande.

Vid arbetets planläggning beslöto de sakkunnige vidare, att professor Thunberg skulle i enlighet med åtaget uppdrag göra undersökningar angående dels alkoholgränsen ur nykterhetssynpunkt mellan starkare och svagare maltdrycker och dels de i ölet ingående beståndsdelarnas smakbetydelse. I avvaktan på de sålunda beslutade utredningarna blevo de sakkunnigas sammanträden ajournerade från februari till september månad, då

vissa näringsidkare på området hördes. Emellertid har någon redogörelse för resultatet av senast äsyftade undersökningar icke hittills lämnats de övriga sakkunnige — professor Thunberg har förklarat, att han saknat tid för dessas verkställande — utan har från ordförandens sida i stället framlagts ett färdigupprättat förslag till betänkande i frågan i dess helhet. Då det framlagda förslaget i allt väsentligt nu accepterats av de sakkunniges majoritet, återstår det för mig icke annat än att i ett särskilt yttrande i korthet framställa min syn på det föreliggande problemet.

När det gäller att besvara principfrågan, huruvida det i lag hädanefter bör vara förbjudet att inom riket försälja maltdrycker innehållande mer än 3,6 volymprocent alkohol, har sakkunnigemajoriteten till en början upptagit till behandling spörsmålet angående sakens försäljningstekniska sida och de svårigheter, som eventuellt förefinnas, att med nuvarande rusdrycksförsäljningsförfordning anordna försäljning av maltdrycker av tredje klassen. Ehuru jag väl delar den av sakkunnigemajoriteten tydligen omfattade meningen, att denna sida av frågan icke rimligen bör tillmätas avgörande betydelse, då det gäller att taga ståndpunkt till principen förbud eller icke förbud, måste jag dock gent emot majoriteten framhålla, att det icke kan anses ådagalagt, att oöverstigliga svårigheter över huvudtaget skola möta för att på ett praktiskt genomförbart sätt ordna försäljning och distribution av öl genom systembolagen. Från åtskilliga håll inom systembolagsvärlden har det dock gjorts gällande, att vissa svårigheter, särskilt beträffande lokalfrågans och kontrollens ordnande, som tidigare ansetts föreligga, numera kunna till väsentlig del få anses övervunna. Visserligen lära systembolagen icke hava något större intresse av att påtaga sig även försäljningen av öl, utan dessa torde snarare önska att slippa detta bestyr, men helt visst lär det vara görligt att komma fram till tjänliga, praktiska anordningar för ett ordnande av denna fråga. Såsom Kungl. kontrollstyrelsen påvisat i sitt av sakkunnigemajoriteten återopade, den 11 februari 1918 dagtecknade utlåtande till Konungen i ärendet, bör man kunna ordna saken, där så skulle erfordras, med särskilda avhämtningsställen för öl, där varan utlämnades sedan köparen efter identifiering och betalning erhållit rekvisitionsblankett hos det honom anvisade utminuteringsstället för spritdrycker och vin.

När sakkunnigemajoriteten övergår till att bedöma frågan ur nykterhetssynpunkt, har den tydligen känt med sig, att det skulle förefalla märkvärdigt och inkonsekvent, att samtidigt som man medgiver allmänheten rätt att få köpa det vida alkoholstarkare och ur nykterhetssynpunkt skadligare brännvinet, skulle helt förbjudas saluhållandet av den vida svagare och prisbilligare drycken, ölet. Under det att partihandelssakkunniga i ett i dagarna avgivet betänkande respektera den enskildes smakriktning ända därhän, att de förorda ett vidmakthållande av enskild persons rätt att importera utländska viner, konjak och visky m. m., därest systembolaget ej för i lager visst önskat märke, så tveka maltdryckssakkunnige ej att föreslå förbud mot all ölförsäljning inom landet med undantag blott för tekniskt och vetenskapligt ändamål. Sakkunnigemajoritetens argumentering för att ölet skulle ställas i en särskild undantagsställning är synnerligen svag. För att komma därhän har majoriteten måst söka göra gällande, att alkohol i öl måste anses minst lika skadlig som alkohol i brännvin och vin, en argumentering som strider mot såväl erfarenhet som vetenskapens rön. Sakkunnigemajoriteten framhåller nämligen, att, då vårt folks maltdrycksbehov (frånsett svagdrickat) kan uppskattas till en miljon hektoliter och då starkölet kan beräknas till i medeltal 1 % starkare än pilsnerdrickat, totalkonsumtionens omläggning från pilsnerdricka till enbart starköl skulle innebära ett absolut tillskott av en miljon liter absolut alkohol per år, motsvarande $2\frac{1}{2}$ miljon liter 40 % brännvin. Räknar man på liknande sätt som sakkunnigemajoriteten, kunde man också påvisa, att

allmänheten med tillgång endast till det även ur nykterhetssynpunkt såsom ofarligt ansedda pilsnerdrickat per år förbrukar en alkoholmängd, motsvarande icke mindre än emellan 8 och 9 miljoner liter 40 % brännvin. Att konsumera denna mängd i form av pilsnerdricka anses fullt ofarligt, men om kvantiteten höjes från 8 à 9 till omkring 11 miljoner liter genom att maltdryckernas styrka i någon mån ökas, då skulle det enligt majoritetens framställning vara likvärdigt med en ökad brännvinskonsumtion av $2\frac{1}{2}$ miljon liter. Sakkunnigemajoritetens resonemang är uppenbart missvisande och snarare kan man draga den slutsatsen, att, då det är oskadligt för vårt folk att förbruka ungefär $3\frac{1}{2}$ miljon liter absolut alkohol i form av maltdrycker av klass II, talar sannolikheten för, att det praktiskt taget skulle bli samma resultat om ungefär $4\frac{1}{2}$ miljon liter konsumerades i en något starkare maltdryck.

I detta sammanhang kan jag icke underlåta att något närmare ingå på frågan om ölets ställning i jämförelse med de egentliga spritdryckerna samt därvid belysa det faktum, att alkohol i öl såväl kvantitativt som kvalitativt förhåller sig annorlunda ur folknykterheten; synpunkt än alkohol i övriga sprithaltiga drycker.

I vårt land ligger ju den stora alkoholförbrukningen på brännvinet och de starkare spritdryckerna, medan alkoholen i maltdryckerna och vinet spelar en väsentligt mindre roll. Av de till denna reservation fogade grafiska bilderna och statistiska data (Bil. I—V) framgår, att alkoholmängden i de maltdrycker, som vårt folk förbrukar, varit och alltså jämt är i förhållande till den totala alkoholkonsumtionen av underordnad betydelse.

Men även beträffande dryckernas användningssätt och alkoholens verkningar förefinnes en utpräglad skillnad mellan maltdrycker och spritdrycker. Maltdrycker äro ju i väsentlig omfattning typiska måltidsdrycker. Samma mängd alkohol, då den intages tillsammans med föda, verkar betydligt mindre kraftigt, än då den intages å fastande mage, något som professor Thunberg med styrka framhållit vid tidigare tillfällen. Men även i det fall, att ölet förtäres utan samband med måltid är det oriktigt att jämställa alkohol i öl och i brännvin, då ölet, på grund av bland annat sin sammansättning, ingalunda giver samma berusningseffekt som starkare spritdrycker med samma absoluta myckenhet alkohol. I detta hänseende hänvisar jag till professor Thunbergs Översikt över alkoholens fysiologiska verkningar (Nykterhetskommitténs betänkande X, bilaga 6), däri redogöres för Mellanby's experiment, vilka utvisa den högst betydande skillnad i alkoholverkan, som åstadkommes mellan å ena sidan en viss myckenhet alkohol i t. ex. visky och å andra sidan samma myckenhet i öl. Den grafiska bilden i nyssnämnda översikt å sid. 15, torde vara belysande. Tecken på berusning komma mycket hastigare och te sig mycket mera intensiva, när det gäller starkare alkoholhaltiga drycker, än när det gäller öl. För övrigt hänvisar jag till bilagda utdrag ur Mellanby's egen uppsats i Medical research committees, Special report Series nr 31 år 1919, sid. 20—22 (Bil. VI).

Att över huvud taget likställa t. ex. en liter 4 % öl med en deciliter 40 % brännvin måste vara ytterst vilseledande, och hänvisar jag härvidlag ånyo till professor Thunbergs uttalande angående det inflytande som utspädningen, tidrymden för dryckens konsumtion, de i dryckerna ingående övriga ämnena samt en del andra faktorer äga på olika alkoholhaltiga dryckers verkningar.

När det så gäller att gå frågan om maltdryckernas ställning i nykterhetshänseende närmare in på livet, är det ett spörsmål av vikt att söka få klarlagt var alkoholgränsen ligger mellan å ena sidan sådana maltdrycker, vilkas användning kunna anses innebära en fara för folknykterheten, och å andra sidan sådana, från vilka dylik fara ej föreligger. Denna fråga har jämväl varit föremål för en utredning av professor Thunberg, som i en

till propositionen nr 242 till 1914 års senare riksdag fogad bilaga redogjort för resultatet av denna utredning.

Därvid har professor Thunberg framhållit bland annat följande. Den dittillsvarande erfarenheten från det praktiska livet gäve vid handen, att en maltdryck med en alkoholhalt ej överstigande $2\frac{1}{4}$ volymprocent låge under berusningsgränsen, under det att en 5-procentig säkert låge över den. Vid avgörandet av spörsmålet om pilsnerdrickats användbarhet som rusdryck lämnade oss den praktiska erfarenheten vid ifrågavarande tidpunkt ingen ledning — trots att denna dryck i betydande omfattning konsumerades i vårt land. Å fysiologiska institutionen i Lund hade företagits försök, utvisande att det varit omöjligt för de personer, på vilka försöken utfördes och vilka gjorde sitt allra bästa för att på fastande mage inom möjligast korta tid konsumera möjligast mycket av en 3,3 volymprocent alkohol innehållande maltdryck, att på en tid för konsumtionen av intill en timme nå den minsta berusning. Slutligen kommer professor Thunberg fram till det uttalandet, att det torde vara fullt berättigat, att som tillåtligt ur folknykterhetssynpunkt beteckna det fria användandet som måltidsdryck av vårt pilsnerdricka med dess under 3,6 % fallande alkoholhalt.

Den praktiska erfarenhet, som man enligt professor Thunbergs uppgift förut saknade angående pilsnerdrickats användning som rusdryck, har man numera vunnit. Denna erfarenhet har tydligt ådagalagt sanningen av att dessa medelstarka maltdrycker icke äro rusdrycker. Visserligen förekommer i den officiella fylleristatistiken ett fåtal fall, där pilsnerdricka anges som orsak till berusning, men statistiken torde i dessa fall som regel vara missvisande, enär det är en mycket vanlig företeelse, att de för fylleri anhängna uppgiva sig hava förtärt mindre starka drycker än vad i verkligheten varit förhållandet. Att »skylta på svagdricka» är ett bevingat ord, bakom vilket ligger mycken sanning. Beklagligt nog har man tidigare endast haft att utgå från vederbörandes egna uppgifter, men har numera professor Erik M. P. Widmark i Lund angivit en metod, att genom undersökningar av alkoholhalten i blodet eller urinen få till viss grad fastställt, i vad omfattning en person befinner sig under alkoholverkan.

I en redogörelse för denna metod anför han ett belysande exempel, där en berusad person, som först uppgivit sig hava endast förtärt två flaskor svagdricka, senare då ifrågavarande undersökningar ådagalagt att han förtärt betydande alkoholmängder, måste erkänna, att han ensam druckit ur en liter konjak.

Om således erfarenhet finnes om pilsnerdrickats oskadlighet ur nykterhetssynpunkt, har man däremot icke haft tillfälle att praktiskt pröva de vid 1917 års riksdag beslutade anordningar i fråga om tillhandahållande av starkare ölsorter, nämligen sådana, som inrymmas under klass III och som skulle få tillhandahållas på motbok genom systembolagen. På grund av kristidsförhållandena är hela denna anordning hittills alldeles oprövad, och därför synes det mig minst sagt förhastat att nu utdöma dessa anordningar. Aktiebolaget Stockholmssystemet har även framhållit, att verkningarna på nykterhetstillståndet av ett upptagande av ölförsäljningen tillsvidare undandroge sig så gott som varje omdöme.

Beträffande sammansättningen och styrkehalten i de gamla ölsorterna torde följande uppgifter kunna anföras:

	Stamvörtens styrka	alkoholhalt
Porter.....	c:a 19 %	c:a 7 volymprocent
Lageröl	» 13,5 %	» 5,5 »
Pilsneröl.....	» 11,5 %	» 4,5 »

Mellan dessa drycker och det nuvarande pilsnerdrickat med dess högsta extrakt-halt av 9,5 % finnes alltså rum för åtskilliga maltdrycker, som måste anses relativt ofarliga.

Därjämte torde det vara att beakta, att ett tillhandahållande av ett något starkare öl än det nuvarande pilsnerdrickat näppeligen kan hava annan inverkan på förbrukningen av brännvin än en minskning därav. Med den stora makt, som systembolagen äga i fråga om kontroll och möjligheter att reglerande inverka på konsumtionens begränsning, torde det numera icke kunna anses farligt utan tvärtom lämpligt att något släppa fram ölet, något som även är välmotiverat med hänsyn till alkoholens i öl ovan angivna egenskaper att verka mindre kraftigt än alkohol i starkare spritdrycker. Vinkonsumtionen i vårt land är ju i förhållande till brännvinsförbrukningen av så underordnad betydelse, att densamma kan praktiskt taget lämnas ur räkningen, ehuru väl tillgång på bättre öl även här skulle åstadkomma minskning i förbrukningen av den starkare drycken, såsom erfarenheten odisputabelt givit vid handen i Norge.

När majoriteten ingår på frågan, huruvida den stora allmänheten hyser önskan att erhålla ett bättre och starkare öl än pilsnerdrickat, återopas uttalanden från systembolagen och detaljhandlarkåren, vari göres gällande, att man å dessa håll icke försport någon vidare efterfrågan på starkare öl eller eljest iakttagit, att allmänheten önskade få tillbaka det vanliga ölet. I motsatt riktning ingå uttalandena från såväl kaféidkarna som bryggerinäringens män. Publiken å kaféerna vore icke belåten med det nuvarande pilsnerdrickat, men funne sig i förbrukningen av detsamma i brist på annat. Till bryggerierna framföres gång på gång önskemål från allmänheten om tillgång på ett starkare öl än det nuvarande. Skiljaktigheten i de anförda uttalandena torde bero bland annat på den omständigheten, att bryggaren och kaféidkaren komma i närmare personlig beröring med förbrukaren och därigenom få mera påtagliga intryck av dennes önskemål, medan däremot handlanden kanske endast har att uppsända varan eller utlämna den till ett bud. För öfrigt bör besinnas, att allmänheten nu känner och vet, att det icke för närvarande tillverkas och försäljas maltdrycker av klass III, och därför är det förklarligt, att man icke i vidare omfattning frågar efter en vara, som man vet icke finnes att tillgå varken hos handlanden eller systembolagen. Att allmänheten faktiskt hyser intresse för erhållande av ett något kraftigare öl torde dock vara ett faktum, som även sakkunnigemajoriteten indirekt erkänner och räknar med samt kanske på sätt och vis till och med överskattar. Ty när det gäller att framföra skäl för förbud mot försäljning av starköl, framhåller majoriteten gärna att ett frigivande av denna försäljning skulle leda till, att allmänheten skulle helt övergå från pilsnerdrickat till att endast efterfråga och vilja hava det något starkare ölet. Att detta är överdrivet, är en sak — genom systembolagens kontroll och det ökade besväret vid varans inköp skulle givetvis förbrukningen av starkare öl kunna hållas inom bestämda gränser — men så till vida torde sakkunnigemajoritetens uppfattning om allmänhetens smak vara riktig, att önskan och behov förefinnas att få tillgång även till ett bättre och starkare öl, än det nuvarande pilsnerdrickat.

Sakkunnigemajoritetens känsla av, att allmänheten icke funnit sig fullt till rätta endast med pilsnerdrickat och att behov förefinnes, att därjämte få tillgängligt kraftigare maltdrycker, har tagit sig uttryck i ett framställt förslag om framsläppande av extraktrika, alkoholsvaga drycker, maltöl och maltdricka. Förslaget är kopierat från förhållanden i Danmark och Norge, där sådana lagbestämmelser, som de nu ifrågasatta, genomförts. Erfarenheten från våra grannländer visar emellertid icke, att dylika extraktrika, vörtsmakande drycker därstädes äro vidare eftersökta. I Danmark torde årsomsättningen för närvarande av verkligt öl (pilsner och lageröl) kunna uppskattas till omkring

1,500,000 hektoliter, medan sådana drycker, som motsvara det föreslagna maltölet, icke funnit större avsättning än till ungefär 50,000 hektoliter. I Norge hava dylika drycker utsläppts av bryggerierna omedelbart efter den nya maldryckslagstiftningens införande, men hava icke kunnat vinna terräng utan finna nu endast en ytterst begränsad avsättning. Över huvud taget är smakriktningen så olika i skilda länder, att man i grund och botten icke heller kan hämta vidare erfarenheter utifrån. I Tyskland t. ex. vill man ha underjätta, i England överjätta ölsorter. I Nord-Tyskland föredrager man ljust, i Syd-Tyskland mörkt öl. I Sverige har allmänheten sin speciella smak, som ingalunda är inriktad på sådana typer som det föreslagna maltölet och maldrickat. Ölsorter av sådan typ äro visst icke någon nyhet här, utan hava en del bryggerier vid åtskilliga tillfällen sökt lancera dylika (t. ex. kronöl, hälsoöl, must o. d.) men allmänhetens smak ligger i vårt land icke för dessa vörtsmakande maldrycker. Liksom förut skett, lär det vara bryggeriernas sak att söka anpassa maldryckstyperna efter allmänhetens smak. För övrigt är att märka, att det torde vara endast ett ringa antal bryggerier, som kunna komma att tillverka det ifrågasatta maltölet, vilket dessutom bleve såsom en specialtillverkning dyrare att framställa än de vanliga standardtyperna, pilsnerol, lageröl och pilsnerdicka.

I sakkunnigemajoritetens betänkande har upptagits till bemötande påståendet, att en konsument har möjlighet att genom efterjäsning driva upp alkoholhalten i de av majoriteten förordade nya extraktrika maldryckstyperna. Enligt mitt förmenande har majoriteten, som icke hyser några farhågor härför, underskattat och felbedömt denna sida av saken. En dylik alkoholsvag maldryck med omkring 18 % extrakthalt — den nu i Danmark förekommande maltölstypen — kan mycket lätt och utan att den surnar eller eljest fördärras endast genom tillsats av jäst på ett eller annat dygn och i vanlig rumsvärme ernå en alkoholhalt av 6 à 7 volymprocent. Majoritetens hänvisning till den nu tillåtna hembrygden är alldeles missvisande, enär givetvis tillverkningen väsentligt underlättas om extraktet föreligger i löslig form mot den omständliga procedur, som består i att i hemmet utlaka detsamma ur maltet. Faran av dylik trafik har icke förelegat i Danmark, där fri tillgång funnits såväl till starka ölsorter som spritdrycker. Kristidens sorgliga erfarenheter i vårt land ifråga om hembränning torde ådagalägga, att farhågor för en utveckling på sätt ovan antytts äro välgrundade.

Fragan om gränsen mellan starkare och svagare maldrycker är icke ny, utan hava utredningar härutinnan tidigare ägt rum, nämligen, såsom ovan omförmäls under år 1914, då statsrådet och chefen för finansdepartementet lämnat sådant uppdrag åt professor Thunberg och bryggeridisponenten Sven Sandvall i Borås. Det resultat, vartill sakkunnigemajoriteten nu kommit, sammanfaller praktiskt taget med de synpunkter, som professor Thunberg förfäktade år 1914, och i sak har majoriteten knappast presterat något väsentligt nytt utöver vad då anfördes. Då disponenten Sandvall vid sagda tillfälle ur den konsumerande allmänhetens och bryggeriteknikens synpunkter ingående bemötte professor Thunbergs utredning, tillåter jag mig att nu i huvudsak hänvisa till och återopa vad som anförts av honom. Tyvärr förefinnes ingen erfarenhet om den av disponenten Sandvall föreslagna gränsen av 10 % hos den ursprungliga extrakthalten, men mycket tyder på, att en så vald gräns ligger för lågt, i varje fall om förbud mot försäljning av starkare maldrycker skulle införas. Det bör också därför här erinras om, att disponenten Sandvall avgav sitt förslag under förutsättning dels att försäljningen av det starkare ölet väl skulle underkastas vissa rätt långt gående restriktiva bestämmelser, men ingalunda helt förbjudas, dels att maldrycker, vilkas ursprungliga extrakthalt icke överstege den av honom föreslagna, skulle i försäljningshänseende jämnställas med svagdricka.

Vad angår huvudfrågan, nämligen förbud att försälja maltdrycker med högre alkoholhalt än 3,6 volymprocent, torde av det föregående framgå, att jag icke delar de av sakkunnigemajoriteten för en dylik åtgärds vidtagande angivna skäl. Över huvud taget synes det mig icke vara lämpligt att företaga en omläggning från nuvarande bestämmelser med kombinerad alkohol- och extraktgräns till införande av enbart alkoholgräns.

För att vara säker på att ej överskrida den högsta medgivna extraktgränsen, måste tillverkaren alltid hålla vörten något under maximum. Med nu lagligen tillåtna högsta extraktgräns av 9,5 % för pilsnerdricka torde detta i regel icke inbryggas starkare än 9,2 %.

Trots detta har, som sakkunniga påvisat, alkoholhalten i flera fall överstigit 3,6 volymprocent. Skulle nu majoritetens förslag godkännas, att enbart alkoholhalten skall bli utslagsgivande, måste sålunda flertalet bryggerier ytterligare sänka vörtens extrakthalt för att säkerhet skall vinnas, att alkoholgränsen ej överskrides, då dessa av flera skäl icke torde vara i stånd, att, på sätt majoriteten ifrågasatt, tillgripa pasteurisering eller andra likartade åtgärder. De av majoriteten föreslagna bestämmelserna skulle alltså utan tvivel leda till ett svagare pilsnerdricka än det nuvarande.

Visserligen inbjuder majoritetens motivering på flera punkter till ytterligare kritik, men anser jag att det skulle föra för långt, att här ingå på vidare bemötande.

Då majoriteten med anledning av en från finansdepartementet till de sakkunnige överlämnad skrivelse från Svenska Bryggareföreningen angående alkoholhaltens angivande i vikts- eller volymprocent, ej velat taga bestämd position i frågan, tillåter jag mig dock att till spörsmålets närmare belysning anföra följande.

Mellan lösningar av alkohol och vatten (ev. med tillsats av aromatiska ämnen av liknande spec. vikt som blandningen) och sådana lösningar, som jämte alkohol och vatten innehålla en tredje komponent av hög spec. vikt förefinnes viss skillnad. I förra fallet är det felaktigt att angiva alkoholhalten i volymprocent, därför att detta saknar reel innebörd för vätskor, som vid blandning undergå kontraktion. I senare fallet åter är angivandet av volymprocent ett vilseledande uttryck även av den anledning, att alkoholens mängd kommer att uttryckas i huvudsak blott i relativa till en av komponenterna (vatten), under det att den andra, vilken som spädningsmedel på alkoholen måste verka flerfaldigt kraftigare än vatten (maltextrakt) lämnas ur räkningen. Beträffande vätskor av detta slag, dit öl måste hänföras, är det därför ej betydelselöst, om man uttrycker alkoholhalten i viktsprocent eller volymprocent, utan synes mig det senare ur både teoretiska och praktiska grunder vara felaktigt. Härtill kommer, att när två ämnen (alkohol och extrakt) äro lösta i vatten, det enas angivande i volymprocent, det andras i viktsprocent är ägnat att förvirra begreppen.

Uttrycket vikt på volym undanröjer en del av ovannämnda olägenheter, dock icke alla, och måste på den grund ävenledes betraktas som ett mindre korrekt uttryckssätt, vars införande ej är önskvärt.

Av praktiska skäl har jag dock i det föregående använt samma terminologi som majoriteten i fråga om alkoholhaltens angivande.

Vad som i betänkandet under kapitel VI föreslås, angående överförande till kontrollstyrelsen av vissa befogenheter samt förenklningar av hithörande författningar och kontroll m. m. kan jag i huvudsak biträda, men har jag icke haft tillfälle att närmare deltaga i detaligranskningen av de i sagda hänseende upprättade författningsförslag.

Som sammanfattning av vad jag här ovan framhållit vill jag slutligen betona, att då man på grund av rena kristidsförhållanden icke haft möjlighet att få pröva verkningarna av den vid 1917 års riksdag antagna förut från och med ingången av år 1919 gällande

- * förordningen angående försäljning av rusdrycker i vad densamma avser ölet, men då den konsumerande allmänheten helt visst med tillfredsställelse skulle hälsa ett tillhandahållande av något kraftigare maldrycker, torde rättvisan och billigheten kräva, att, innan frågan om förbud mot ölförsäljning upptages till avgörande, man sökte få utrönt, om icke ett tillfredsställande resultat kunde ernås med tillämpandet av berörda bestämmelser rörande tillhandahållandet av öl. Det torde numera icke behöva möta alltför stora svårigheter för systembolagen att tillsammans med bryggerierna överenskomma om de lämpligaste anordningarna härför. Den, som vill underkasta sig det med motbokskontrollen förenade besväret för erhållande av ett glas gott öl, bör icke avstängas från möjligheten härtill.
-

*Bilaga I till reservationen.***Konsumtionen av alkoholhaltiga drycker per år och invånare under skilda femårsperioder 1856—1915 samt år 1920¹⁾.**

Årligen	Brännvin liter per invånare		Öl, pilsnerdricka liter per invånare		Svagdricka liter per invånare		Vin, likör liter per invånare		Summa liter per invå- nare
	Dryck	Ren alkohol	Dryck	Ren alkohol	Dryck	Ren alkohol	Dryck	Ren alkohol	
1856—60	9.5	4.75	9.3	0.37	10.9	0.16	0.4	0.04	5.32
1861—65	10.7	5.35	10.0	0.40	11.8	0.18	0.4	0.04	5.97
1866—70	8.9	4.45	11.8	0.47	13.9	0.21	0.4	0.04	5.17
1871—75	11.8	5.90	13.5	0.54	15.9	0.24	0.8	0.08	6.76
1876—80	10.1	5.05	15.4	0.62	18.1	0.27	0.7	0.07	6.01
1881—85	8.0	4.00	17.9	0.72	21.0	0.32	0.7	0.07	5.11
1886—90	7.1	3.55	22.0	0.88	25.8	0.39	0.5	0.05	4.87
1891—95	6.9	3.45	24.9	1.00	29.2	0.44	0.6	0.06	4.95
1896—1900	8.1	4.05	30.4	1.22	36.3	0.54	0.7	0.07	5.88
1901—05	7.6	3.80	30.2	1.21	38.2	0.57	0.6	0.06	5.64
1906—10	6.6	3.30	25.1	1.00	29.4	0.44	0.5	0.05	4.79
1911—15	6.7	3.35	20.7	0.83	27.8	0.42	0.6	0.06	4.66
1920	6.2	3.10	21.9	0.71	12.5	0.19	0.7	0.07	4.07

Anm. Beräkningen är verkställd på grundval av den officiella statistiken. På sätt som sker i den officiella statistiken har vid reduktionen till ren alkohol som alkoholprocent använts för brännvin 50 %, för öl och pilsnerdricka 4 % t. o. m. 1915 och 3¼ % 1920, för svagdricka 1.5 % samt för vin och likör 10 %.

I fråga om svagdricka är t. o. m. 1915 avdrag ej gjort för avgång vid lagring, tappning o. d. För år 1920 är i statistiken hänsyn tagen till berörda avgång.

¹⁾ Uppgifterna för 1920 äro preliminära.

*Bilaga II till reservationen.***Alkoholkonsumtionens procentuella fördelning på olika alkoholhaltiga drycker 1896—1915 och 1920.**

	1896—1900	1901—1905	1906—1910	1911—1915	1920
	%	%	%	%	%
Brännvin	68.88	67.38	68.89	71.89	76.17
Öl, pilsnerdricka	20.75	21.45	20.88	17.81	17.44
Svagdricka	9.18	10.11	9.19	9.01	4.67
Vin, likör	1.19	1.06	1.04	1.29	1.72
Summa	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00

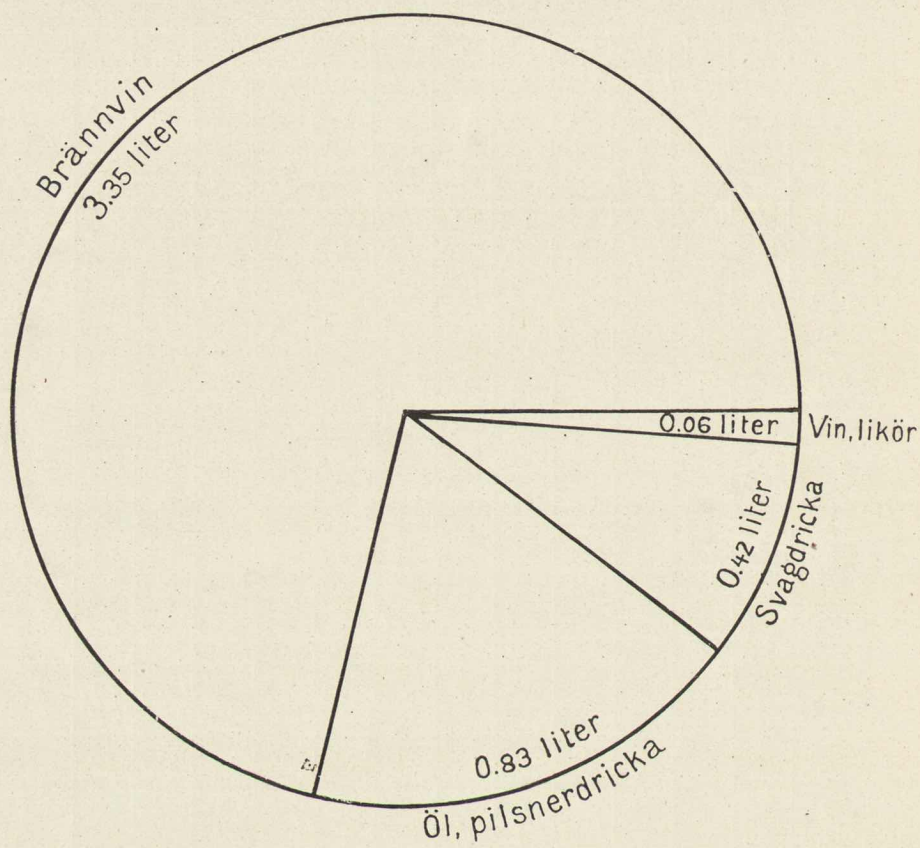
Bilaga III till reservationen.

Förbrukningen i Sverige av sprit- och maltdrycker, reducerade till ren alkohol, per år och invånare under skilda femårsperioder 1856—1915 samt år 1920.

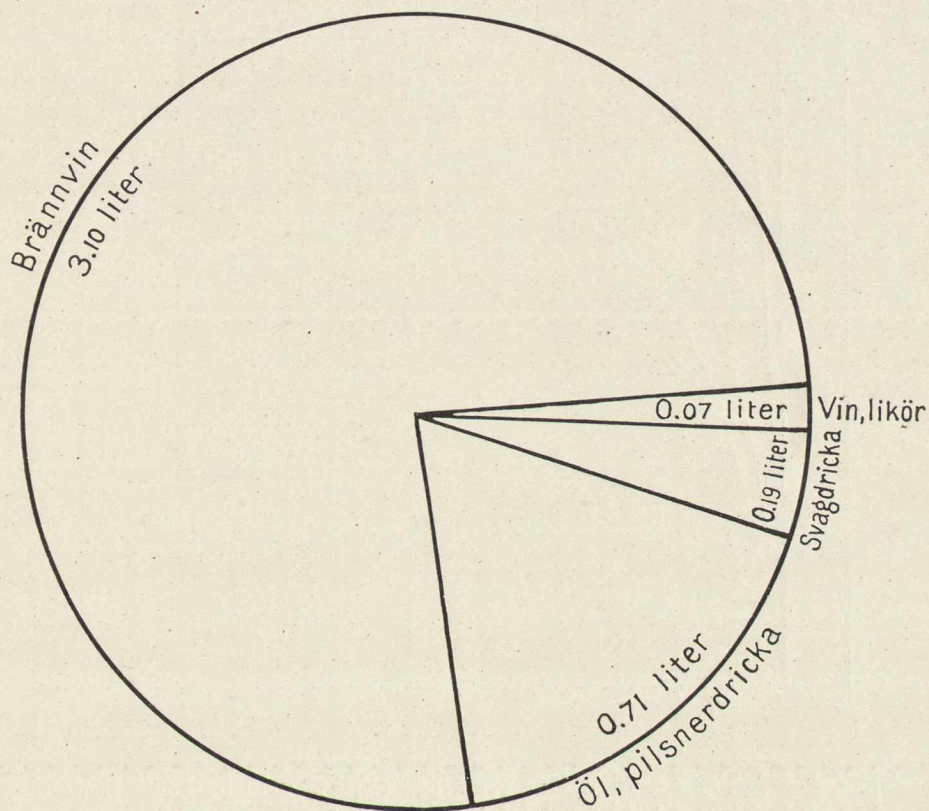
Bilaga IV till reservationen.

Konsumtionen av alkoholhaltiga drycker, reducerade till ren alkohol,
i medeltal per år och invånare åren 1911—1915.

Bilaga V till reservationen.

Konsumtionen av alkoholhaltiga drycker, reducerade till ren alkohol,
per invånare 1920.

The Absorption of Alcohol in Different Beverages.

From the results obtained with dilute and strong solutions of alcohol, it might be expected that there would be some difference between the effect of spirits and beer. This is the case as can be seen in Fig. V.

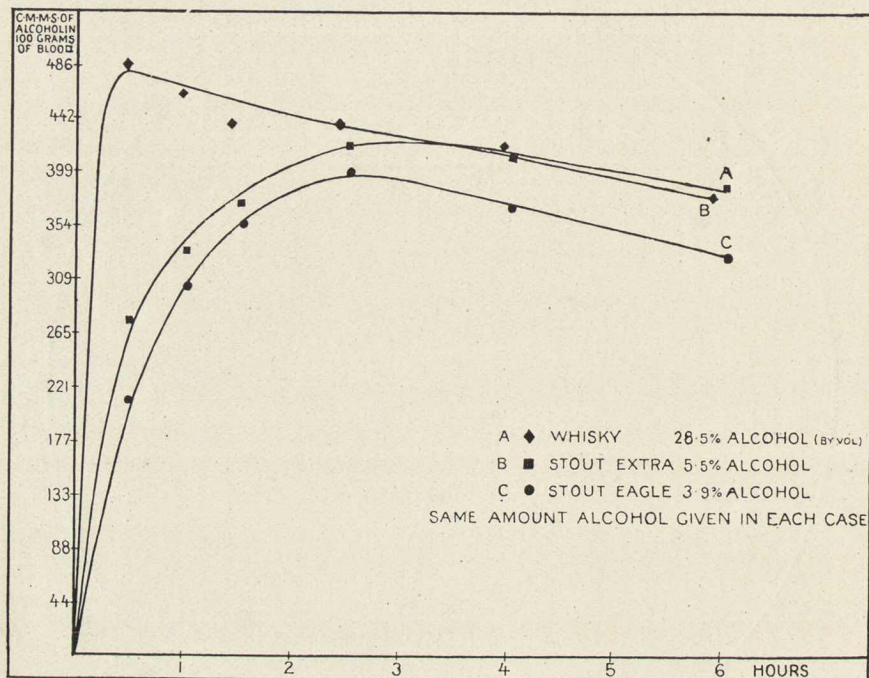

Figure V.

In Curve A 174 c.c. of whisky (28.5 per cent. alcohol by volume) were given.

In Curve B 910 c.c. of stout I (5.5 per cent. alcohol by volume) were given.

In Curve C 1,282 c.c. of stout II (3.9 per cent. alcohol by volume) were given.

In each experiment 50 c.c. of alcohol were given. The results obtained were strikingly different, the rate of absorption of the alcohol of the whisky being much greater and the maximum concentration in the blood being higher than in the stout experiments. Similarly, the weaker stout C (3.9 per cent.) produced lower alcohol in the blood throughout than stout B (5.5 per cent.). So marked was the difference in the intoxicating symptoms and the alcohol of the blood in the whisky and stout experiments respectively, that it appeared probable that some factor other than that of dilution was playing a part.

In order to determine whether this was the case, the experiments detailed in Fig. VI were made. In these experiments, the whisky was diluted down to the strength of the stout so that each contained 5.5 per cent. alcohol by volume. There is but little difference in the points of maximum concentration of alcohol in the blood in Curves A and B (Fig. VI), but there is a considerable difference between the rates of absorption of alcohol into the blood-stream in the two cases. In the case of the diluted whisky the maximum concentration was reached $1\frac{1}{4}$ hours after the experiment started, in the case of the stout the maximum was only reached after 2 hours. It appears, therefore, that either whisky contains something which hastens alcoholic absorption or, what is more

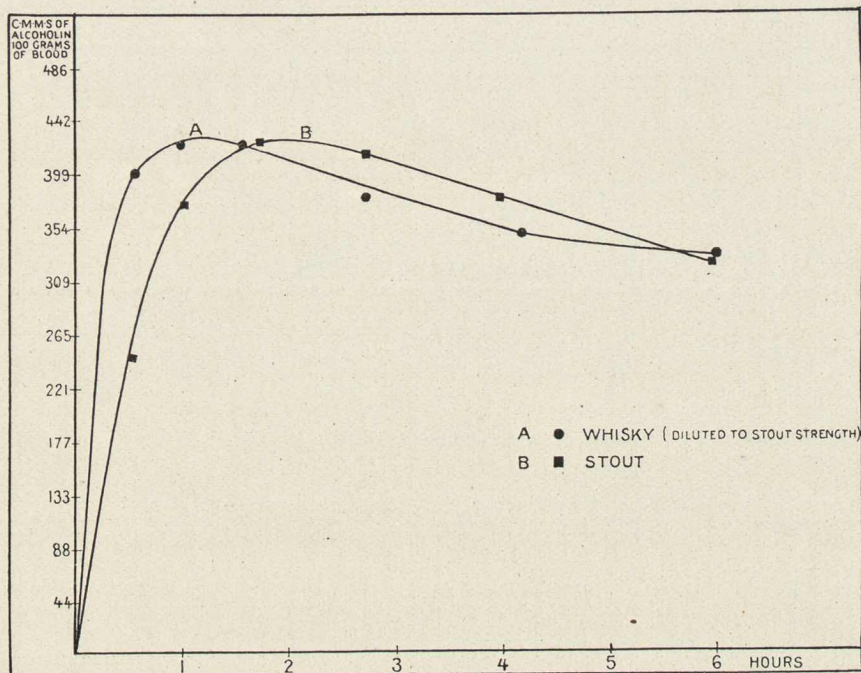

Figure VI.

probable, that stout contains something which tends to delay absorption. It may be further remarked that, although the maximum amount of alcohol attained in each experiment was almost the same after the diluted whisky and the stout, it is undoubted that the symptoms of intoxication were more marked when the alcohol was more rapidly absorbed, i. e. in the case of the diluted whisky. What the component of the stout is which is capable of inhibiting the absorption of alcohol cannot be stated. It seemed possible that the substance conferring upon stout its colloidal nature was responsible, and, in order to determine this, 3 per cent. gum arabic was added to a solution of alcohol and the rate of absorption was compared to a solution of alcohol of similar strength without gum. Fig. VII shows that the gum in this experiment had no effect

on the rate of absorption of alcohol. Similar experiments were made with starch as the colloid, but the results again were negative.

Summary.

The alcohol in stout is absorbed more slowly, and reaches a lower maximum in the blood than that of whisky. This is due to two conditions:

- (1) The dilution of the alcohol in stout as compared with whisky.
- (2) Stout contains something which inhibits absorption of its alcohol.

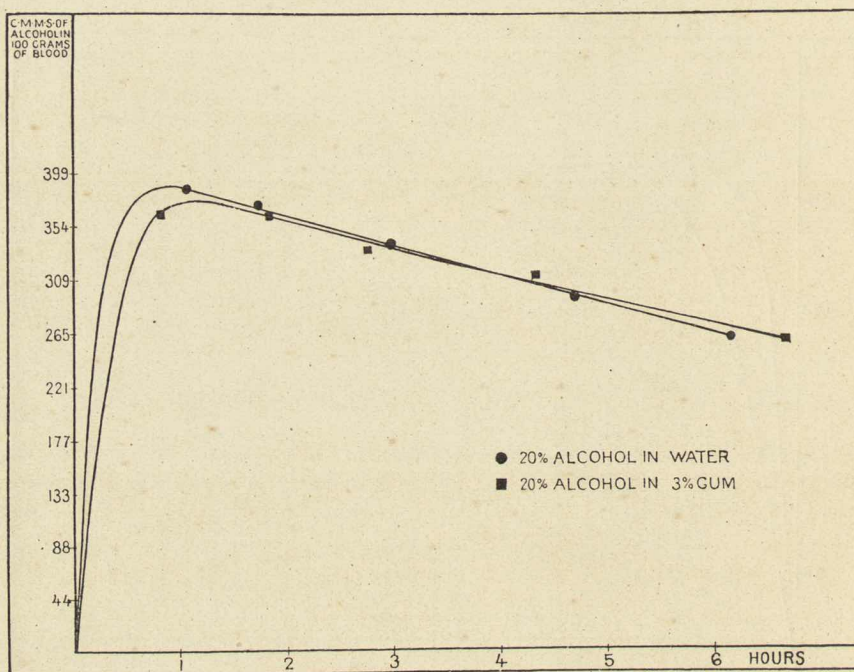

Figure VII.

494-24
23

